

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปริญญาโท
ของ
กุลิดา ทศนพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2559

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปริญญานิพนธ์
ของ
กุลิดา ทศนพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทคัดย่อ
ของ
กุลิดา ทัดนพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฉบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤศจิกายน 2559

กุลิตา ทศนพิทักษ์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ดร.สมลันต์ย์ เกิดหนูวงศ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐไชย สุขสอาด.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) เพื่อประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างได้แก่ คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรีจำนวน 370 คน และครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรไปทดลองใช้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ คนในชุมชนตำบลขุนศรี จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 1 ได้แก่ แบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 2 แบบประเมินร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และขั้นตอนที่ 3 หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

(1) จากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนตำบลขุนศรี พบว่า คนในชุมชนมีความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

(2) ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ การกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตรพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก

(3) หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อนำไปทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตร พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การประเมินด้านทักษะระหว่างเรียนผู้เรียนทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ผู้เรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

DEVELOPMENT OF A LIFELONG LEARNING CURRICULUM
TO CONSERVE LOCAL WISDOM

AN ABSTRACT
BY
KULIDA TUSANAPITUX

A large, faint, circular watermark seal of Srinakharinwirot University is centered in the background. The seal features a central emblem with a cross-like design and Thai script around the perimeter.

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
November 2016

Kulida Tusanapitux. (2016). **Development of a Lifelong Learning Curriculum to Conserve Local Wisdom**. Dissertation, Ed.D. (Adult Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Dr. Sumolnit Kerdnoonwong, Assistant. Prof. Dr. Prasertchai Suksa-Ard.

This research has the following objectives (1) to create a lifelong learning curriculum to preserve local wisdom; (2) to evaluate the lifelong learning curriculum in order to preserve local wisdom. The samples were divided into 3 steps. The first step studied the conditions and the needs for lifelong learning to preserve the local wisdom in the Khunsri district of Amper Sainoi in the Nuntaburi Province. The population of the study consisted of three hundred and seventy Khunsri district local people and three the local wisdom teacher. In the second step, a curriculum for lifelong learning and preserving local wisdom was drafted and were consisted by five specialists. The third step was that the lifelong learning to preserve local wisdom curriculum as assessed by twenty local people in the Khunsri district. The research tools in first step were the wisdom condition questionnaire, the needs to develop lifelong learning curriculum for preserving local wisdom and the local wisdom teacher interview form. In second step, the drafting of the lifelong learning to preserve local wisdom curriculum assessment form, The third step was the curriculum for lifelong learning and preserving local wisdom. The research used mean, standard deviation, t-test and content analysis for analyses.

The result of the research were as follows

(1) In this stud, in terms of the conditions and the need for lifelong learning for preserving the local wisdom in the Khunsri district found that local people were interested in preserving local wisdom and being proud of their own local wisdoms.

(2) The lifelong learning for preserving local wisdom drafting curriculum form was composed of four factors, as follow: define the objective, define the content, the learning activity event and the assessment of the curriculum results found that appropriation and correlation with the factors were high.

(3) The lifelong learning for preserving local wisdom curriculum was assessed and it was found that the results of the learners after the study were higher than before the study. Every learners received in knowledge of eighty percent of the skill aspect assessment during study. The positive attitudes of learner were also high. The lifelong learning to preserve local wisdom curriculum after the study was higher than before the study, the satisfaction of the learner at the highest.

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ของ

กุลิดา ทศนพิทักษ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุชะฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพ.ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่ เดือน พ.ศ. 2559

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(อาจารย์ ดร.สมลนิตย์ เกิดหนูวงศ์) (รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตลักษ์ณ์ ดีผดุง)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐไชย สุขสะอาด) (อาจารย์ ดร.สมลนิตย์ เกิดหนูวงศ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐไชย สุขสะอาด)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยรู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูง และขอขอบคุณคณะกรรมการที่พิจารณาให้ได้รับทุนในครั้งนี้

การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ ดร.สมลนิตย์ เกิดหนูวงศ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รวมทั้ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐไชย สุขสอาด กรรมการที่ปรึกษา ที่คอยดูแลเอาใจใส่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้วิจัยรู้สึกเป็นเกียรติและซาบซึ้ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตลักษณ์ ดีผดุง และอาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ที่เมตตาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณา รับเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตอบแบบสอบถาม และให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการ หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชา การศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทความรู้ วิทยาการต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัย และ ขอขอบคุณรุ่นพี่นิสิตระดับดุขฎิบัณฑิตสาขาการศึกษาผู้ใหญ่รวมทั้งเพื่อนนิสิตระดับดุขฎิบัณฑิตสาขา การศึกษาผู้ใหญ่ รุ่นที่ 7 ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอรำลึกความทรงจำที่ดีไว้ ตลอดไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ ขอบคุณครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนที่ ทำงานที่คอยช่วยเหลือ และให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงมีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบไว้เพื่อทดแทนคุณบิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่านที่คอยแนะนำสั่งสอนตั้งแต่เยาว์วัยจนประสบความสำเร็จในการศึกษา

กุลิดา ทศนพิทักษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ตอนที่ 1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต	13
ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	13
ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	13
เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	15
แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	16
คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต	18
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การเรียนรู้ตลอดชีวิต	22
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การเรียนรู้ตลอดชีวิต	30
ตอนที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	31
ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	31
ลักษณะและประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น	32
แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	37
แนวการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน	39
ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลขุนศรี	40
ตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตร	42
ความหมายของหลักสูตร	42
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	43
รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
งานวิจัยในประเทศ	46
งานวิจัยต่างประเทศ	49
ตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	54
3 วิธีดำเนินการวิจัย	61
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
การเก็บรวบรวมข้อมูล	76
การวิเคราะห์ข้อมูล	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	79
ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	93
ขั้นตอนที่ 3 นำร่างหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	98
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	110
สรุปผลการวิจัย.....	110
อภิปรายผลการวิจัย.....	123
ข้อเสนอแนะ.....	127
บรรณานุกรม.....	129

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	135
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	136
ภาคผนวก ข หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	138
ภาคผนวก ค เครื่องมือการวิจัย.....	196
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	214

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การวิเคราะห์กระบวนการสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	55
2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	62
3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา.....	80
4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ และอาชีพ.....	81
5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ค่าใช้จ่ายใน ครัวเรือน และการประกอบอาชีพเสริม.....	82
6 แสดงสภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม.....	83
7 แสดงการศึกษาสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน.....	84
8 แสดงการศึกษาความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	85
9 แสดงการศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้านเนื้อหา.....	86
10 แสดงการศึกษาความต้องการด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	87
11 แสดงการศึกษาความต้องการด้านสถานที่.....	88
12 แสดงการศึกษาความต้องการด้านเวลาในการจัดกิจกรรม.....	88
13 แสดงโครงสร้างหลักสูตรจากการสอบถามและการสัมภาษณ์.....	94
14 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร.....	96
15 แสดงความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร.....	96
16 ข้อเสนอแนะจากการประเมินร่างหลักสูตร.....	97
17 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนรายคน.....	99
18 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียนก่อนและหลังเรียน.....	100
19 ผลการประเมินความรู้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร รายบุคคล.....	101
20 ผลการประเมินทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรจากการปฏิบัติงาน รายกลุ่ม.....	102
21 ผลการประเมินทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรจากการปฏิบัติงาน รายกลุ่ม.....	104
22 การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน.....	105
23 แสดงการประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อน และหลังเรียน.....	107

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
24 แสดงการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน.....	108
25 การสัมภาษณ์การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	114

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 แบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต.....	29
--	----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 ความมุ่งหมาย และหลักการ มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังเห็นความสำคัญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของท้องถิ่นหรือสังคมนั้นๆ เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นวิชาๆ ภูมิปัญญาเป็นเรื่องราวของการจัดการความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ (พัชรินทร์ รุจิรานุกุลและเกศินี ศิริสุนทรไพบูลย์. 2557: 56) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ความสามารถของประชาชนทั่วไปที่อยู่ตามตำบล หมู่บ้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ส่วนมากมักเป็นคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งท่านเหล่านั้นมีประสบการณ์ความรู้ ความสามารถในการด้านต่างๆ ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถที่ท่านสืบทอดเป็นมรดกมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน (สาร สารทัศนานันท์. 2543-2544: 15)

ภูมิปัญญา มีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกรร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม เกิดองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการสืบทอดพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด ภูมิปัญญาไทยเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคมโดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคม เป็นผู้เรียนรู้การสืบทอด พัฒนา ถ่ายทอดและนำความรู้ทางปัญญามาพัฒนาชีวิตของคนในสังคม (บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร. 2554: 121) ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ใช่เป็นของโบราณของคร่ำครึที่ต้องโยนทิ้งไป สิ่งสำคัญคือการศึกษาตัวปัญญา

ที่สั่งสมมาสู่เราและถ่ายทอดเป็นเรา ไม่ใช่การศึกษาเนื้อหาว่ามีอะไรบ้างซึ่งมีอยู่มากมาย ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะทำอย่างไรที่จะยกระดับความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้เป็นระบบที่มีความเข้มแข็งสามารถจะเป็นตัวอธิบาย เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการสานต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น (เลิศชาย ศิริชัย. 2547: 25)

การส่งเสริมให้ชุมชนมีความตระหนักในการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เกิดความหวงแหน เป็นห่วง เอาใจใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ท่ามกลางสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านข้อมูลสารสนเทศที่ไร้พรมแดน ด้านเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย การหลั่งไหลของค่านิยมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติตะวันตก ในขณะที่ทิศทางการพัฒนาประเทศส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้รู้ทันและสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้สิ่งที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม คือหลักสูตร (นิคม ชมภูหลง. 2545: 52-53) วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ กล่าวว่าหลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะชี้แนะให้รู้ว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติอย่างไร (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. 2542: 157) เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สุโขทัยธรรมาธิราช. 2545: 5) โดยจากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย มีแนวทางการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ 1) ศึกษาความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตร 2) กำหนดจุดประสงค์ เป็นการกำหนดเป้าหมาย 3) เลือกเนื้อหาและเรียบเรียงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน 4) เลือกวิธีการสอน กิจกรรม และสื่อ 5) ประเมินพฤติกรรมการเรียนของ และ 6) ประเมินหลักสูตรว่าผลลัพธ์ที่เกิดมีคุณค่าหรือไม่

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 8-10) อมรวิชัย นาคทรพร และคณะ (2551: 147) ได้ให้ข้อเสนอแนะที่จะทำให้การศึกษาในวิถีชุมชน เป็นไปโดยราบรื่นและมีความยั่งยืนมีข้อหนึ่งกล่าวว่า โรงเรียนควรเปิดพื้นที่เพื่อกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โรงเรียนถือเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนและมีความสัมพันธ์กันมาก จึงเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญในการบริการด้านวิชาการ ข้อมูลข่าวสารและการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ส่งเสริมบทบาทของโรงเรียน ให้กลายเป็นภาคีสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและสนองความต้องการของชุมชน กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างศักดิ์ศรีและความมั่นใจในความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม ทั้งทางการทำมาหากินและใช้ชีวิต อันจะเป็นวิถีทาง

ไปสู่การ “รู้ รับ ปรับ ใช้” สิ่งที่เป็นข้อมูลความรู้จากโลกภายนอก มิให้แปลกแยกแตกต่างกับสิ่งที่ เป็นความรู้เดิมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณี ไชยธีรานวัณศิริ และคณะ (2551: 80) ได้ ทำวิจัยเรื่องโครงการบางเลน โดยการใช้โรงเรียนในชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจะทำให้การ ถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ถึงแม้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยที่เคยมีอยู่อย่างมากมายหลากหลายในอดีตบ้างก็ถูก ทอดทิ้ง บ้างก็สูญหายไป บ้างก็ยังคงอยู่หรือถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย แต่ในจังหวัด นนทบุรียังคงมีภูมิปัญญาที่หลากหลาย และมีชื่อเสียง ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาด้านการเกษตร วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และหัตถกรรม ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ยังสืบทอดเป็นอาชีพ และมีการอนุรักษ์ การสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ในชุมชนแต่ละแห่งก็ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพจนมี ชื่อเสียงและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนหลายแห่ง ดังตัวอย่างเช่น เครื่องปั้นดินเผา ข้าวแช่รามัญ ทอดมันหน่อกะลา และประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน อันได้แก่ พิธีตักบาตรดอกไม้มะลิ ประเพณี ชอนรูป ประเพณีตักบาตรพระร้อยแปด เป็นต้น

ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีจำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน มีประชากร 4,681 คน มีบ้านเรือน ตั้งอยู่ 1,282 หลังคาเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี. 2556: 2) เป็น พื้นที่ที่มีชาวไทย และชาวมอญ อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน จึงทำให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ แสดงถึงการสืบสานวิถีชีวิต การดำรงชีพ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความหลากหลาย จากการสำรวจ เบื้องต้นของผู้วิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาแบ่งประเภทได้ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาเพื่อชีวิต ได้แก่ ด้านอาหาร มีดังนี้ สมุนไพรทอด ต้มยำสมุนไพร น้ำवानกบหอย วุ้นสมุนไพร กระจ่างสมุนไพร ทอดมันสมุนไพร เมี่ยงคำ กล้วยกวนนางขาว ด้านการรักษาโรคและการบำบัด มีดังนี้ นวดแผนไทย การดูแลแม่หลังคลอดด้วยสมุนไพร ลูกประคบ ยาหม่องสมุนไพร พิมเสนน้ำสมุนไพร สบู่สมุนไพร น้ำมันนวด น้ำมันเหลือง น้ำมันเขียว ด้านการเกษตร มีดังนี้ การปลูกข้าวแบบดั้งเดิม การทำเศษพืชให้เป็นปุ๋ยคอก การเพาะเห็ด การปลูกพืชผักสวนครัว การเพาะกล้วยไม้ 2) ภูมิ ปัญญาเพื่อทรัพย์สิน ได้แก่ ด้านความเชื่อของชาวมอญ ด้านหัตถกรรม มีดังนี้ เครื่องจักรสาน ผักตบชวา 3) ภูมิปัญญาเพื่อความสุข ได้แก่ ด้านการละเล่นของชาวมอญ มีดังนี้ สะบ้าทอย รำท แยมอญ ด้านเพลงกล่อมเด็กที่นิยมร้อง มีดังนี้ เพลงนกเอี้ยงเอ๋ย เพลงเจ้านกกาเหว่า เพลงเจ้านก ขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย

ความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลขุนศรีที่เป็นเอกลักษณ์มานมนานจากคำบอก เล่าของพ่อแก่แม่เฒ่านั้นคือภูมิปัญญาด้านสมุนไพร เพราะพื้นที่ดั้งเดิมเป็นพื้นที่เกษตร มีความอุดม สมบูรณ์ มีลำคลองหลายสายที่เอื้อต่อการใช้น้ำ แต่การเดินทางในอดีตไม่สะดวกสบายจึงทำให้ ชาวบ้านนิยมใช้สมุนไพรในการรักษาเยียวยาไข้ได้ป่วย บรรเทาอาการปวดเมื่อย และนำมาปรุงร uthอาหาร แต่ในสภาพปัจจุบันตำบลขุนศรีแม้จะมีความเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่ก็ได้มีการพัฒนา ไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสังคม การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขยายตัวของ หมู่บ้าน ที่ขาดการวางผังเมืองให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง (องค์การบริหาร ส่วนตำบลขุนศรี. 2556: 2) การดำเนินชีวิตแบบวิถีดั้งเดิมเริ่มสูญหายไป ผู้มีความรู้เรื่องสมุนไพร

ลดลง การนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้สรรพคุณพืชสมุนไพรในการเป็นยารักษาโรค การทำอาหารสูตรโบราณที่มีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบของชาวไทยและชาวมอญ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้กำลังไร้คนสืบทอด จึงควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องสมุนไพรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่จึงมีความสนใจทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้อัตนวิธาน โดยใช้โรงเรียนในชุมชนเป็นสถานที่และศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ มีคนในชุมชนที่มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่มีความสนใจในภูมิปัญญาเข้ามาเรียนรู้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนในชุมชนให้เป็นผู้มีการเรียนรู้อัตนวิธาน และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรให้มีสืบต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้แนวทางหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เป็นงานวิจัยที่ช่วยสนองตอบต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อัตนวิธาน

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านพื้นที่วิจัย

ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีคนในชุมชนเข้ามาเรียนรู้

ด้านเนื้อหา

เน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็น การเรียนรู้อัตนวิธาน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญาเพื่อชีวิต เรื่องสมุนไพร ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 24 คน

2. คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 4,973 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่

1.1 คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 370 คน

1.2 คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 3 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้และประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คนในชุมชนที่สนใจเข้ามาเรียน ที่อาศัยอยู่ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 20 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ตัวแปรตาม

หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การกำหนดจุดประสงค์ 3) การกำหนดเนื้อหา 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรและตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มากที่สุด มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตร

2. สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. นำมาพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพ และ

ความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ประเด็นคำถามมีดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2) สภาพและปัญหาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
- 3) สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบ โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item - Objective Congruence : IOC)
5. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

6. นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในขั้นตอนที่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมากำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ดังนี้

- 1.1 เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

- 1.2 เพื่อให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. นำจุดประสงค์ในหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในขั้นตอนที่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเนื้อหา ดังนี้

หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแสดงความเอาใจใส่ รับผิดชอบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม

หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การรับความรู้ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสนใจของตนเอง

หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การเผยแพร่ วรรณคดี ส่งเสริม สนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีความเจริญงอกงาม ให้คงอยู่ไม่สูญหาย

2. นำเนื้อหาที่ได้ไปจัดทำร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในตอนต้นที่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ บทบาทครู บทบาทผู้เรียน สถานที่ และเวลาเรียน

2. นำร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งประกอบไปด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบโดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของร่างหลักสูตร (Item - Objective Congruence : IOC)

3. นำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

4. นำร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีขั้นตอนดังนี้

1. การประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินเนื้อหาและแบบประเมินต่างๆ ของหลักสูตร ได้แก่ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะ แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบบประเมินเจตคติ และแบบประเมินความพึงพอใจ มีขั้นตอนดังนี้

1) กำหนดวิธีการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในตอนต้นที่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตรวจสอบโดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Item - Objective Congruence : IOC) ของแบบประเมินต่างๆโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบ

3) นำแบบประเมินต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

4) นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

5) นำแบบประเมินต่างๆไปทดลองใช้

2. การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนการทดลองใช้และการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

3. ผู้ประเมินหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียน โดยมีการประเมินผล ดังนี้

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการประเมินด้านเนื้อหา ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบความรู้นัดเลือกตอบถูก-ผิด ผู้ทำการทดสอบ ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. แบบประเมินทักษะ เป็นการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่

- แบบประเมินทักษะตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ เป็นการประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินร่วมกับคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น

- แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเมินหลังทดลองใช้หลักสูตร โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการแสดงออกของบุคคลในชุมชน 3 ด้าน ดังนี้ 1) การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแสดงความเอาใจใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ได้แก่ บอกชื่อสมุนไพร บอกสรรพคุณสมุนไพร อธิบายวิธีการดูแล และอธิบายการสร้างคุณค่าให้สมุนไพรในท้องถิ่น 2) การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การรับความรู้ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสนใจของตนเอง ได้แก่ บatching ส่วนประกอบและวิธีการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปฏิบัติตามขั้นตอนความร่วมมือในการทำงาน และบอกประโยชน์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์ และ 3) การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การเผยแพร่ รณรงค์ ส่งเสริม สนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีความเจริญงอกงาม ให้คงอยู่ไม่สูญหาย ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือทำงานในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ผลงาน การบอกวิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ สามารถพัฒนาตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีการวางแผนการเรียนรู้เพื่ออาชีพ มีการสืบค้นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีในระดับเบื้องต้น สามารถเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถประยุกต์ใช้การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการค้นหาคำตอบ และช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาผู้อื่น

การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง ประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

1. ประเมินร่างหลักสูตร เป็นการประเมินเนื้อหาและเอกสารในหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้จริง โดยใช้วิธีการประเมิน ดังนี้

- 1.1 ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร
- 1.2 ประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร

2. การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินผลการนำหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ประเมิน 3 ระยะ ดังนี้ การประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยใช้วิธีการประเมิน ดังต่อไปนี้

- 2.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน
- 2.2 ประเมินทักษะในหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่

- 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่างเรียน
- 2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและ

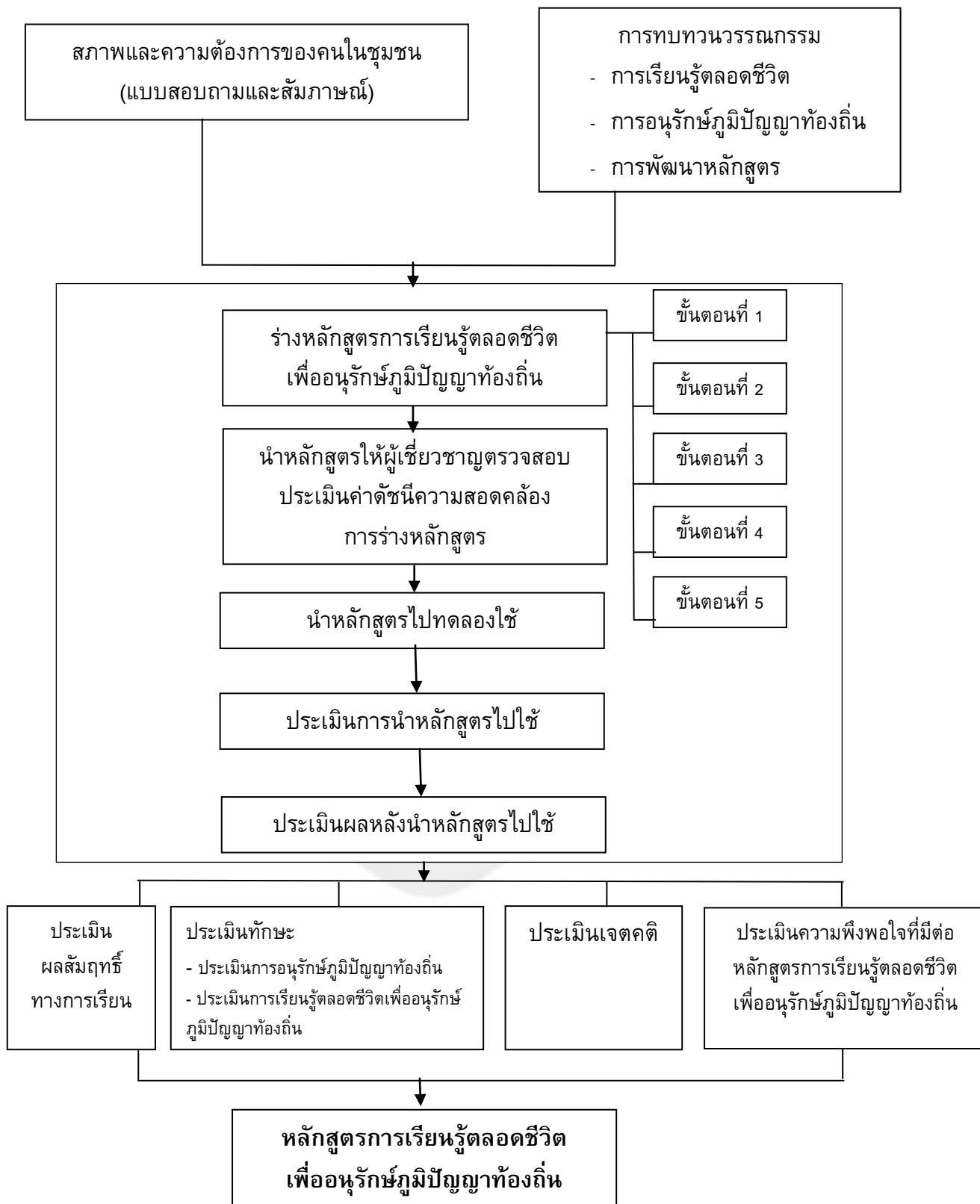
หลังเรียน

2.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ก่อนและหลังเรียน

2.4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตอนที่ 1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ลักษณะและประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. แนวการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน
5. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลขุนศรี

ตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
3. หลักการวางแผนและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นหัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้ คือ ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พศิน แดงจวง (2549: 118) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการที่บุคคลแสวงหาความรู้ ทักษะและเจตคติอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สนอง โลหิตวิเศษ (มปป: 11-12) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพฤติกรรมของผู้เรียนอาจเป็นฝ่ายจัดกระบวนการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ตนเองก็ได้ เช่นการวางแผนการเรียนเอง ใช้สื่อต่างๆ ด้วยตนเองวิเคราะห์และสรุปผลด้วยตนเอง หรือผู้เรียนอาจได้รับประสบการณ์จากผู้อื่นจัดให้ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ

ครอปป์ลีย์ (Cropley. 1978: 49-50; อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 18-19) ให้ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตคือการเรียนรู้ที่เป็นการตอบสนองความสำคัญของความต้องการที่จะเรียนในส่วนของผู้เรียนเอง และเป็นสำคัญของความพยายามของหน่วยงานทางการศึกษาที่จัดสถานที่อำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะไม่รวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิต

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพฤติกรรมของผู้เรียนในการรับรู้ความรู้ ทักษะและเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากประสบการณ์ บุคคล แหล่งเรียนรู้หรือสถาบัน ด้วยวิธีเรียนต่างๆ อย่างมีระบบหรือไม่มีระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ โดยการเรียนรู้นั้นสามารถทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาตนเองตลอดชีวิต

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในเรื่องความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีรายละเอียด ดังนี้

ฮาซัน (Hasan. 1996: 35-36; อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 16) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมองในระดับประเทศและระดับโลก ผลกระทบจากวิกฤตการณ์น้ำมันส่งผลต่อเนื่องไปถึงเศรษฐกิจโลก มีการเปิดตลาดของประเทศต่างๆ สู่เวทีโลก ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นตัววัดถึงความก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจ และนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การมีสุขภาพที่ดีและมีอายุยืนยาว ทำให้มีการยืดระยะเวลาชีวิตการทำงานออกไปและมีการขยายเวลาการศึกษาในช่วงต้นของชีวิต และในที่สุดแล้ว องค์ประกอบ

ทั้งหลายที่กล่าวมาก็ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกช่วยอธิบายความเป็นมาและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งถือเป็นมุมมองใหม่ของปรัชญาการศึกษา ทำให้เกิดข้อคิดในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. ความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล
2. การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องในสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. ความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้สังคมมีศักยภาพยิ่งขึ้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับปรากฏการณ์ “ความมีอายุยืน” ของมนุษย์ช่วงชีวิตของมนุษย์ได้ถูกแบ่งออกไปต่างจากที่เคยเป็น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 16-18) ได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมประชาชน และสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนทุกกลุ่มอายุจะต้องได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร อยู่เสมอเพื่อที่จะรู้เท่าทัน สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมท่ามกลางสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

2. ความจำเป็นที่ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานจะต้องพัฒนาความรู้ และทักษะอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาอาชีพและปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

3. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับความรู้ อยู่เสมอ ให้เท่าทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ เผชิญปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันได้ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในทุกสถานการณ์

4. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค รวมทั้งโอกาสในการได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสาร อยู่เสมอ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

5. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย

6. ความจำเป็นที่ประชาชนวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ จะต้องได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพ หรือประกอบอาชีพเพื่อมีรายได้ ตลอดจนปรับปรุงความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิต

7. ความจำเป็นที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมไทยจะต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากรูปแบบในระบบโรงเรียน เพื่อที่จะสามารถมีอาชีพที่เหมาะสมมีรายได้ที่พอเพียง และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

8. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับบริการการศึกษาที่หลากหลายยืดหยุ่น เหมาะกับสภาพของผู้ที่ทำงานและผู้ที่มีภาระต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรับบริการได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เมื่อต้องการและมีความพร้อมในทุกช่วงอายุ

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัย เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ มีความพร้อมในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก

3. เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในหัวข้อเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีรายละเอียด ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 14-15) ได้สรุปเกี่ยวกับประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. มุ่งให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน

2. เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการ โดยศึกษาได้ทุกเวลา ทุกสถานที่

3. เพื่อให้หน่วยของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

4. เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีคุณค่า

นอกจากนี้ สุมาลี สังข์ศรี (2555: 200) ยังได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ประเทศไว้ว่า เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

วิชัย ตันศิริ (2539: 10) กล่าวถึงจะจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างไร อะไรคือเป้าหมายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งธรรมชาติของการเรียนรู้ของมนุษย์ประเด็นหนึ่งคือการเรียนรู้คือการตอบสนองต่อสิ่งเร้า จะจัดการเรียนรู้ต้องจัดสิ่งเร้าตลอดเวลา จัดสิ่งแวดล้อมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ให้แต่ละคนได้แสดงออก มนุษย์ได้แสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนา “อัตตา” ในทิศทางที่ถูกต้องมากกว่าการปล่อยให้ไปแสดงออกในเชิงลบ ฉะนั้น ต้องจัดสิ่งเร้าให้เหมาะสมกับวัย และความสนใจหรือแนวโน้มของแต่ละบุคคลด้วย

ดังนั้นเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปได้ว่า

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่มีประโยชน์เป็นการตอบสนองความต้องการทางการศึกษาและการฝึกอบรมของผู้เรียน
2. เพื่อเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพูนทักษะและสมรรถภาพของผู้เรียน
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการรับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทุกที่ทุกเวลาโดยสิทธิที่เท่าเทียมกันจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ “คิดวิเคราะห์” ทั้งนี้เพื่อการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
5. เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าในการพัฒนาตนเองตามความสนใจ

4. แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2548:107-108) ได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นแนวทางเกี่ยวกับการเรียนรู้ในประเทศไทย ดังนี้

1. ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิต ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสการเรียนรู้ โดยนำแนวคิดและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมาย ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อจะนำไปสู่ทิศทางการปฏิบัติ
2. ออกกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต วางกรอบงานเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน จัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรง
3. กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จำเป็นสำหรับคนไทย
4. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นผู้ร่วมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงในสังคม
5. พัฒนาบุคลากรที่จัดการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ในชุมชน
6. พัฒนาความพร้อมในการใช้สื่อและเทคโนโลยีทันสมัย

7. ให้ทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ วางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อย่างจริงจัง

8. ควรมีการวัดผลและเทียบโอนการเรียนรู้ระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

9. ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

10. จัดสร้างเครือข่ายการแนะแนวให้คำปรึกษาเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. จัดหางบประมาณและระดมทุนในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสให้มีการเรียนรู้ให้มากที่สุด

12. จัดสร้างศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 8-18) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ ยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสามารถสรุปเป็นแก่นของหลักของหลักการเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยได้ 10 ประการ ดังนี้

1.1 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้

1.2 การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน

1.3 คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.4 ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข

1.5 ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่

หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

1.6 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

1.7 ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งเรียนรู้ของคนทุกคน

1.8 ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน

1.9 การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1.10 คุณภาพของการเรียนขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

2. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแก่นของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 ประการนั้นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทย คือ การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

2.1 สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ

2.2 สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

- 2.3 สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม
- 2.4 ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้
- 2.5 กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม
- 2.6 พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 2.7 พัฒนาข้อมูล สื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
- 2.8 การพัฒนาและการประกันคุณภาพรูปแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้
- 2.9 การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อจัดส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แนวทางปฏิบัติ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 9 ประการ ได้มีการระดมความคิดกำหนดออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย การสร้างนิสัยรักการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการ

- 3.2 การกระจายแหล่งเรียนรู้
- 3.3 การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 3.4 การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
- 3.5 การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้
- 3.6 การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.2 หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสร้างและพัฒนาความสามารถให้บุคคลมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถทำได้จริงในระบบการศึกษาไทยและสังคมไทย แต่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางกลยุทธ์และหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีผู้ที่ให้หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

เดฟ และครอปส์ (Dave; & Cropley. 2001: อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 24) ได้เสนอหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีหลักการ ดังนี้

- 1. ยาวนานตลอดช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล นำไปสู่การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ
- 2. การพัฒนาและสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติใหม่ๆ ที่จำเป็นในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาของชีวิตสมัยใหม่ ด้วยจุดมุ่งหมายที่เหมาะสม

3. ในการส่งเสริมการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความสามารถและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning)

4. มีความร่วมมือกันของทุกส่วนที่มีอิทธิพลทางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

จากการประชุมเชิงวิชาการระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านสุขภาพในยุโรป (“Lifelong Learning in Europe”. 2001: อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 35) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. ใช้การปฏิบัติได้จริงเป็นตัวนำ (Practice - led) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่การปฏิบัติและสิ่งผลลัพธ์เป็นหลัก

2. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student - Centered) การเรียนรู้ตลอดชีวิตถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. ใช้หลักฐานข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Evidence - base) การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะยึดหลักฐานเป็นหลัก

4. ตอบสนองความต้องการ (Responsive to needs) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กรและประเทศ

5. เน้นความสำคัญในด้านจริยธรรม (Ethically Oriented) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องให้ความสำคัญกับความมีจริยธรรมต่อบุคคล องค์กรและประเทศ

6. ใช้บริบทเป็นตัวขับเคลื่อน (Context driven) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องคำนึงถึงบริบทของการปฏิบัติในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ

7. ความเท่าเทียมกัน (Equity) การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องให้โอกาสแก่พยาบาลพนักงานผดุงครรภ์ในยุโรปอย่างเท่าเทียมกัน

8. ความรับผิดชอบ (Responsibility) บุคคล องค์กรหลายประเทศมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตประสบความสำเร็จ

9. ยกกระดับความคาดหวังและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Raising Expectation and Contribution) การเรียนรู้ตลอดชีวิตก่อให้เกิดความคาดหวังและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของพยาบาลพนักงานผดุงครรภ์

10. การเผยแพร่สู่วงกว้าง (Dissemination) ต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั่วยุโรป

11. สุขภาพโดยรวม/สหวิทยาการ (Holistic care/multidisciplinary care and international care) การเรียนรู้ตลอดชีวิตสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดูแลสุขภาพโดยรวม

คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้จัดทำรายงานเสนอต่อยูเนสโก ในปี 2539 เรื่องการเรียนรู้: ขุมทรัพย์ในกายตน (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ. 2551: 1) ได้วิเคราะห์ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น “สี่เสาหลัก” ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) เป็นการเรียนรู้เพื่อให้มีความรู้ที่กว้างขวาง หรือมีการศึกษาลงลึกในบางวิชาที่เลือกไว้ ช่วยวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับให้คนมีจิตใจชอบแสวงหา ความรู้อยู่ตลอดเวลา

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะที่จะ ช่วยสร้างความสามารถและทักษะให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ โดยมีส่วนร่วมใน โครงการประสบการณ์ในงานอาชีพหรืองานทางสังคม

3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) เป็นการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาความเข้าใจผู้อื่นทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมทางจิตใจ ซึ่งจะเป็น พื้นฐานสำคัญในการตระหนักถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งการวิเคราะห์ ปัญหา ดำเนินโครงการร่วมกัน และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ข้อขัดข้องต่างๆ ร่วมกัน

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) เป็นการเรียนรู้เพื่อสามารถปรับปรุง บุคลิกภาพของตนให้ดียิ่งขึ้น โลกในยุคปัจจุบัน ทุกคนยังจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระและรู้จัก ตัดสินใจมีดุลยพินิจและรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น มีเหตุผล มีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบโดย ส่วนตัวที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันกับผู้อื่น

นอกจากนี้ สมิท และ สเปนอร์ลิง (Smith; & Spurling. 1999; อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 29) ได้เสนอ หลักในการจัดการเรียนรู้ในระดับต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะกล่าวถึงในช่วงวัยเรียนชั้น พื้นฐาน ดังนี้

1. การจัดการเรียนก่อนวัยเรียน ต้องกระตุ้นให้เกิดการประสานร่วมมือระหว่าง ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก เจ้าหน้าที่และผู้ช่วยที่ทำงานในกลุ่มของเล่นและเนอสเซอรี่ ประเด็นที่ต้องให้ ความสนใจเป็นพิเศษ คือสุขภาพด้านพัฒนาการเด็ก การสนับสนุนการเรียนรู้ และการเรียนรู้ทาง สังคมของเด็ก ซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนแก่ครอบครัวก่อนที่จะเกิดปัญหาและกลายเป็นอุปสรรคของ การเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้ปกครองเข้าไปช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในกลุ่มก่อนวัยเรียนโดยการฝึกอบรมให้ รู้จักฝึกอบรมให้รู้จักระวังในเรื่องต่างๆที่ต้องเร่งเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และสร้างเจตคติที่ ต้องการ

2. การจัดการศึกษาในวัยประถมศึกษา-มัธยมปลาย ต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่ สำคัญในโรงเรียนโดยเฉพาะประสบการณ์ที่จัดให้ในโรงเรียน ต้องให้ความสำคัญกับการทำให้เกิด ทักษะสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการเรียนรู้ต่างๆ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้เกี่ยวกับ ตนเองและประสบการณ์ในการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนในหลักสูตรหลังอายุ 16 ปี นักเรียนทุกคนต้องมีแผนการพัฒนาส่วนบุคคลที่เป็นข้อตกลงระหว่างผู้ปกครองกับครู นักเรียนจะ

ถูกประเมินความก้าวหน้าเทียบกับแผนทุก 6 เดือน มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและทีมผู้สอน เพื่อทวนความก้าวหน้าและกำหนดวัตถุประสงค์ใหม่

คณะกรรมการยุโรป ได้กำหนดให้ปี ค.ศ.1996 เป็นปีแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยุโรป (European Lifelong Learning Initiative. 1996) และได้กำหนดปณิญาของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งหมด 10 ประการ ดังนี้ (Mildred & Graines. 2001)

1. พลเมืองทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ (All citizens can learn and develop their human potential) เป็นการยืนยันว่าทุกคนมีความสามารถภายในที่จะเรียนรู้ได้ตามระดับที่เหมาะสมกับตน ต้องมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ด้วย แต่การสร้างและพัฒนาความสามารถนี้ใช้เป็นหน้าที่ของนักการศึกษาเท่านั้น ต้องอาศัยความพยายามจากหลายฝ่ายที่จะต้องช่วยกันทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2. พลเมืองทุกคนต้องสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ (All citizens should have access to learning) โอกาสในการเรียนรู้ต้องจัดให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นใครอาศัยอยู่ที่ใด เมื่อไรที่ต้องการเรียนรู้ หรืออยากเรียนรู้อะไร

3. ผู้เรียนคือลูกค้า และความต้องการของลูกค้าคือความสำคัญอันดับแรก (The learner is the customer and the customer's needs have first priority) ความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญระดับแรกในการพิจารณาออกแบบผลของการเรียนรู้ การให้บริการและกระบวนการ

4. ต้องมีการจัดให้มีการแนะนำให้คำปรึกษา และการสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือผู้เรียน (Guidance and support should be available to help the learner) มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการให้คำปรึกษาการเรียนรู้ที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นพิเศษเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องการเรียนรู้แก่บุคคลตั้งแต่ก่อน ระหว่างและหลังการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ต้องการผู้จัดการเรียนรู้และผู้ให้คำปรึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างดีรวมทั้งการพัฒนาแผนการเรียนรู้รายบุคคล

5. ให้ความสำคัญและตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล (All learning styles should be recognized and catered for) บุคคลจะมีความชื่นชอบวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันบางคนต้องการครู แต่บางคนไม่ต้องการ ระบบการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกเท่าที่เป็นอยู่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ดีพอรวมทั้งขาดเงินสนับสนุนการวิจัยด้วย

6. การเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ ต้องจัดให้มีแนวทางที่เหมาะสมกับผู้เรียน (All learning – formal and informal – can be validated in a way appropriate to the learner) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกรูปแบบทั้งในระบบ และนอกระบบที่มีความเหมาะสมกับตนเอง โดยที่ทุกคนมีสิทธิที่จะไม่รับการบีบบังคับจากระบบการตรวจสอบแต่ทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกการทดสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองด้วยวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสม อาจใช้วิธีการตรวจสอบ

ทางด้านเซวาร์ปัญญาซึ่งถูกออกแบบมาให้เป็นคู่มือในการให้ชี้แนะความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลให้มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง และการพัฒนาตน

7. ต้องมีการประสานร่วมมือ การสนับสนุนทางบวกแก่ผู้เรียน (Collaborative, positive support for the learner should accept no barriers) ต้องให้เกิดการยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายว่าทุกคนมีสิทธิในการที่จะเรียนรู้และต้องได้รับการสนับสนุนตามสิทธินั้น

8. ต้องจัดหาเครื่องมือการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้แก่ผู้เรียน (Modern learning aids should be creatively applied in support of the learner) ต้องมีความคิดสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ การใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทคอมพิวเตอร์ ซีดีรอม วีดีโอ และเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่กำลังเป็นที่นิยม โดยคำนึงถึงการตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจมากกว่าแค่การใช้ข้อมูลข่าวสาร

9. ต้องมีการใช้ภาวะผู้นำในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับทุกอายุ (Leadership should be available for all learning requirements, levels and ages) ต้องมีการฝึกอบรมทักษะที่เหมาะสมเพื่อทำความเข้าใจและดำเนินการในการตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ครู และผู้บริหาร รวมทั้งบุคลากรด้านเทคนิคเพื่อจะได้เป็นผู้นำการปฏิบัติ

10. ต้องมีการสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Learning should be support through life) ต้องมีการกระตุ้น สร้างพลังใจ (Empower) และทำให้มีความสามารถในการเรียนรู้แก่บุคคลวัยสูงอายุ (Third age) มีความสำคัญเท่ากับวัยเรียน (School age) การศึกษาผู้ใหญ่มีความสำคัญเท่ากับการศึกษาเพื่ออาชีพ

จากการวางแผนทางและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากหลายภาคส่วนจะเห็นว่าได้ให้ความสำคัญและความคาดหวังที่จะให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นในสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีแนวทางและหลักการดังนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกส่วนที่มีอิทธิพลทางการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยจะต้องมีการปลูกฝังเจตคติและทักษะในการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก และต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างความเท่าเทียมกันในการให้โอกาสการเรียนรู้และมีความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของชีวิต โดยเฉพาะระบบการศึกษาของไทยควรมีบทบาทในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติได้จริง เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ ปลูกฝังการสร้างนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างคงทน เพื่อเป็นการวางรากฐานให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ครอปเลย์ (Cropley.1977: 118) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

1. ได้รับการจัดเตรียมให้มีเครื่องมือทางปัญญาและการคิดเป็นอย่างดี ได้แก่ มีความคุ้นเคยกับสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งทักษะที่หลากหลาย มีความคุ้นเคยกับการสร้างความรู้และ

ไม่ยึดติดกับข้อเท็จจริง มีทักษะในการปรับเครื่องมือในการเรียนรู้และโครงสร้างของเนื้อหาให้เหมาะสมในการใช้งานใหม่ และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดการใช้อย่างชาญฉลาดกับชีวิตจริง

2. เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยม ได้แก่ มีกลยุทธ์ในการเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถเรียนรู้ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ตามลำพัง มีเครื่องมือที่เป็นทักษะการเรียนรู้ที่ดี เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการสังเกต และการฟัง รวมทั้งสามารถเข้าใจการสื่อสาร เครื่องมือที่เป็นทักษะทางปัญญาขั้นพื้นฐานอย่างดี เช่น การใช้เหตุผล การคิดแบบมีวิจารณญาณและการแปรความหมายข้อมูล และมีทักษะในด้านเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น เครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์ สื่อและชุดการสอนต่าง ๆ

3. เป็นผู้มีแรงจูงใจในการที่จะดำเนินการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ตระหนักในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งผลของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการดำรงชีวิตในสังคมความรู้ และทักษะในการทำงาน ตระหนักว่าการเรียนในโรงเรียนเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในชีวิตเท่านั้น ตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบของตนที่จะต้องแสวงหาความรู้ ทักษะ และเจตคติใหม่ ๆ และตระหนักว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาบุคคลและสังคม

ลิฟเนห์ (Livneh. 1988: Gardnier.1998; อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 29) สรุปคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. ก้าวหน้าในอาชีพโดยอาศัยการเรียนรู้ หมายถึง มีความมุ่งมั่นกับอาชีพและแสดงให้เห็นจากสมรรถภาพที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ

2. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง เป็นผู้มีแรงจูงใจในตนเองและกำหนดแนวทางในการที่จะเกิดสัมฤทธิ์ผลนั้น

3. เรียนรู้ได้ หมายถึง เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและทักษะการเรียนรู้ที่เหมาะสมเท่า ๆ กับความสามารถในการใช้และจัดหาทรัพยากรเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้

4. พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง หมายถึง เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงและความสามารถใช้ความเปลี่ยนแปลงให้เป็นกระบวนการของการเรียนรู้ได้

5. เข้าร่วมการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล หมายถึง การกำหนดแนวทางการเรียนรู้ของตนเอง ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตคติที่ให้ความสำคัญอย่างมากกับการศึกษา

6. มีภูมิหลังด้านการศึกษาจากครอบครัว หมายถึง เป็นผู้ที่มีพ่อแม่มีการเข้าร่วมการเรียนรู้เท่า ๆ กับที่ให้ความสนใจในการเรียนรู้ของลูก

7. มุ่งอนาคต หมายถึง เป็นผู้ที่มีแนวโน้มจะกำหนดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนการอนาคต

สมิธ และ สเปนอร์ลิง (Smith; & Spurling. 1999: 9-11) มีแนวคิดที่ว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จะมีการแสดงออก 2 ด้าน โดยที่แต่ละส่วนจะไม่สามารถแยกจากกันได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การแสดงการเรียนรู้ที่เห็นเชิงประจักษ์ เป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจและมีการวางแผนซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของชีวิต

ส่วนที่ 2 คุณธรรมในการเรียนรู้ เป็นหลักการพื้นฐานทางคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ ความมุ่งมั่นส่วนบุคคลที่จะเรียนรู้หรือเรียกว่าพันธะต่อตนเอง (Personal commitment to learning) หมายถึง แต่ละบุคคลมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมต่าง ๆ และถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการที่จะทำให้สำเร็จ ความมุ่งมั่นต่อสังคมที่จะเรียนรู้หรือเป็นพันธะต่อสังคม (Social commitment to learning) หมายถึง ผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและสนับสนุน กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการนำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนับถือ หรือยอมรับในการเรียนรู้ของผู้อื่น (Respect for other learning) หมายถึง ผู้เรียนมีความตระหนักใน สิทธิของทุกคน รวมทั้งองค์กรในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถที่จะแสดงมุมมอง และความคิดของตนอย่างอิสระ และการนับถือความจริง (Respect for truth) หมายถึง ผู้เรียนจะถูก เตรียมให้สามารถเปลี่ยนความคิด ความเห็นได้โดยยึดถือพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานและเหตุผล แม้ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่มีมานานและชื่นชมมากก็ตาม โดยได้สรุปว่า บุคคลที่เกิดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งฝึกหัดปฏิบัติการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและไม่ลดละ และผู้ซึ่งให้คุณค่าของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นความรักที่จะทำให้ บุคคลนั้นจะแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นส่วนตัว และความมุ่งมั่นต่อสังคมในการเรียนรู้ ยอมรับในเสรีภาพในการคิดของผู้อื่น ยอมรับนับถือข้อเสนอ ที่เป็นเหตุเป็นผลตามข้อเท็จจริง

สมิธ และ สเปนอร์ลิง (Smith and Spurling. 1999: 51-54) ยังเสนอแนวคิดที่ว่าในสังคม แห่งการเรียนรู้ จะต้องเต็มไปด้วยปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning individuals) ครอบครัวที่เรียนรู้ตลอดชีวิต องค์กรที่เรียนรู้ตลอดชีวิต และชุมชนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งควรมี คุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ปัจเจกบุคคลผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาตามแผนการเรียนรู้แสดงออกถึงเจตคติเชิงรุก (Proactive attitude) และเป็นผู้เรียนที่มุ่งมั่นใช้ความพยายามเพื่อ ประยุกต์ใช้การเรียนรู้ อาจจะโดยการสอน การจัดการ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ผู้เรียนรู้ ตลอดชีวิตจะต้องแสดงบทบาทต่อไปนี้

1.1 การวางแผนไปข้างหน้า (Forward planning) บุคคลผู้เรียนรู้เป็นนักวางแผนการเรียนรู้ไปข้างหน้า มีภาพรวมที่แสดงสัมฤทธิ์ผล (Achievement profile) และกรอบการ ปฏิบัติ (Action plan) ในรูปแบบใดก็ได้ที่จะสามารถทบทวนความก้าวหน้า สะท้อนประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงความต้องการรวมทั้งการปรับแผนให้เหมาะสม

1.2 ความสามารถในการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากการแนะนำปรึกษา ทำ ความคุ้นเคยและเข้าถึงข้อมูลจากการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่

1.3 การพัฒนาตลอดชีวิต (Lifespan development) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการความเข้าใจเกี่ยวกับช่วงชีวิตและความเป็นไปได้ของการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชีวิต (ความคิดที่ผิดพลาด คือ คนเราแก่เกินกว่าที่จะเรียนรู้)

1.4 ความจำเป็นในการอ้าสทิธิ (Assertiveness) ในสถานการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องพัฒนาสร้างความสามารถที่แข็งแกร่งในการที่จะอ้าสทิธิของตนในฐานะผู้เรียนรู้

1.5 ลีลาของการเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องรู้สึกลีลาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุดคืออะไร เพื่อที่จะได้สามารถเลือกรูปแบบของโอกาสของการเรียนรู้ที่เหมาะสม

1.6 ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วยการเรียนรู้ 5 อย่าง ที่ผู้เรียนต้องการในแต่ละระบบแต่ละขั้นที่เหมาะสมกับแผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การคิดแบบอุปมาน อนุมาน คิดด้านข้าง (Lateral) และเป็นเหตุเป็นผลเชิงสร้างสรรค์ 2) เข้าใจวัฒนธรรม หมายถึง ความเข้าใจ ผลของวัฒนธรรมสังคมที่มีต่อวิธีการคิดของคน และการช่วยเหลือบุคคลในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เป็นคนกลาง 3) การประยุกต์ความรู้ ผู้เรียนรู้ต้องสามารถผนวกความรู้ทักษะและเทคนิคต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อทำให้เกิดผลการปฏิบัติที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) เทคนิคการวิจัย ทั้งการสร้างความรู้ใหม่หรือการปรับปรุงการเข้าถึงความรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องวิจัยในทุกะดับของการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นองค์ประกอบของการเรียนในระดับสูง 5) การใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วทาง ICT และ 6) ทักษะการสร้างอิทธิพล (Influential skill) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมีทักษะพิเศษในการฝึกฝนความมุ่งมั่นทางสังคมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคม

2. ครอบครัว (Family and Household) ครอบครัวรวมทั้งกลุ่มญาติ ต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มครอบครัว เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหลักการว่าพ่อแม่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของลูกตั้งแต่เริ่มต้น และจะยิ่งมากขึ้นและเป็นตัวหลักมากกว่าความรับผิดชอบของครูที่โรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติจากการรายงานของโรงเรียนมักพบว่าพ่อแม่มีความปรารถนาในการแสดงบทบาทในโรงเรียนค่อนข้างต่ำมักจะหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของลูก เช่น กิจกรรม ครู ผู้ปกครอง

มีเดล - อันโญเอโว (Medel - Aonuevo. 2001: 8-11) เสนอคุณลักษณะที่สำคัญของ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. เป็นนักสำรวจผู้ตื่นตัวและสร้างสรรค์ของโลก (The learner as an active and creative explorer of the world) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้กระทำการเรียนรู้ แสวงหาข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ด้วยตนเองจากการตั้งสมมติฐาน การรับรู้ ค่านิยมของตน เจตคติ แรงบันดาลใจ รูปแบบการคิดของตนเอง และอื่น ๆ รวมทั้งสามารถเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเองในอนาคต ตั้งสมมติฐานและทำการทดสอบได้ การเรียนรู้จะเป็นการกระทำระหว่างผู้เรียนกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเขา

2. เป็นผู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ของตนเองได้ (The learner as a reflexive agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีศักยภาพในการตอบสนองการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้วิธีการเรียน การแก้ปัญหาด้วยตนเอง การตั้งคำถามกับตนเอง การวิเคราะห์วิจารณ์กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งรากฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเช่นนี้คือ การที่ผู้เรียนมีความเข้าใจและจัดกระบวนการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-actulizing agent) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นผู้ที่ชักนำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้อย่างเป็นปกติ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic) เช่น ความใฝ่รู้ ความอยากรู้อยากเห็น และแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic) ในการเรียนรู้

4. เป็นผู้ประสานบูรณาการการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ (The learner as an integrator of learning) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเป็นผู้ที่สามารถบูรณาการความคิด (Thinking) ความรู้สึก (Felling) และการกระทำ (Action) เข้าด้วยกันได้ เช่น การนำความคิดและเจตคติต่อการเรียนรู้ไปสู่การกระทำที่เป็นการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้การบูรณาการยังรวมถึง การที่สามารถจัดการเรียนรู้ของตนเอง โดยใช้แหล่งเรียนรู้และโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ประโยชน์จากทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหาต่าง ๆ ได้

ไชเวอร์ส (Chareonwongsak.2001; citing Sowers.1999) ผู้เชี่ยวชาญในด้านพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยม เป็นผู้สร้างรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการค้นพบชี้ให้เห็นว่าการที่บุคคลแสดงว่ามีการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความปรารถนาและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ใช้เครื่องมือ วิธีการ และโอกาสที่หลากหลาย ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. มีความสามารถที่จะการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยพิจารณาจากการเป็นคนชอบสิ่งท้าทายและสิ่งใหม่ ๆ

4. แสดงคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. มีความสามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อผู้อื่นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
6. ให้การสนับสนุนความพยายามของผู้อื่นที่จะทำการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 2544; อ้างอิงจาก นิตยา สำเร็จผล. 2547. การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 49) เสนอแนวคิดว่าคุณลักษณะบุคคลที่จะก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างหลากหลายโดยมีวิธีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ และกระทำเช่นนั้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวว่าคุณลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย

1. เป็นคนรักการอ่านหนังสือ ติดตามวิทยาการใหม่ๆ
2. เรียนรู้ที่จะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความสำเร็จ

3. เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา มิใช่เพื่อเงินทองเท่านั้น
4. พัฒนาการเรียนรู้ที่ได้รับต่อไปโดยหมั่นสังเกต หมั่นคิด
5. เรียนรู้ว่าทุกคนสามารถเป็น “ครู” ได้

นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตนเพื่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2544. พฤติศึกษาน-ธันวาคม) ว่าการพัฒนาตนให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถทำได้ ดังนี้

1. มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ โดยการเป็นคนช่างสังเกต ชอบตั้งคำถามและคิดหาคำตอบกับเรื่องต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบตนเอง พิจารณากลับกรองข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ไม่ปล่อยให้เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตผ่านไปโดยไม่เกิดการเรียนรู้ พยายามคิดวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกันในตรรกะของความเป็นเหตุและผล ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหาและหาคำตอบหรือคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

2. มีจุดหมายในการเรียนรู้ เมื่อมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้แล้ว ต้องลงมือกระทำด้วยการกำหนดจุดหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจตัวเองเพื่อค้นหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข และข้อดีที่ควรส่งเสริม ค้นหาวิธีหรือปัจจัยที่ทำให้คนเรียนรู้ได้ดีเพื่อจะได้เลือกวิธีที่ดีที่สุด เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ สิ่งที่ทำได้ดีก่อน เพื่อจะได้สำเร็จซึ่งจะเป็นกำลังใจให้กับตนเองที่จะมุ่งมั่นพากเพียรเรียนรู้ต่อไป

3. วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร การวางแผนเป็นขั้นเตรียมตัวเพื่อให้มีกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จริง การวางแผนประกอบด้วย การวางแผนสิ่งที่จะต้องทำ เวลาในการทำและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้

4. สร้างแรงจูงใจให้ตนเองเป็นคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองประกอบด้วย การมีความมั่นใจว่าตนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ เมื่อทำได้สำเร็จก็มีการให้รางวัลแก่ตนเองเป็นการเสริมแรงทางบวก หากทำไม่ได้ตามแผนควรมีมาตรการลงโทษเป็นการเสริมแรงทางลบเพื่อบีบตัวเองให้ต้องทำตามแผน และมีการสร้างบรรยากาศที่บ้านให้ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ส่วนตัว เช่น การจัดมุมอ่านหนังสือ เป็นต้น

5. พาดตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ บุคคล (ครู) ควรเรียนรู้ด้วยการพาตัวเองเข้าไปอยู่ในแหล่งที่สามารถจะรับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์สมัครเป็นสมาชิกวารสารของหน่วยงานต่าง ๆ เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น

6. ประเมินผลและปรับปรุงการเรียนรู้ การประเมินตัวเองอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และกรอบเวลาที่กำหนดสำหรับการพัฒนาในเรื่องนั้น ๆ ปรับปรุงแผนการพัฒนาตนเองในส่วนที่ยังไม่เหมาะสม ปรับกิจกรรม จัดสรรเวลาใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ในการประเมินอาจให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดมีส่วนร่วมประเมิน แสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาต่าง ๆ ของตนเพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการในการเรียนรู้ของตน เป็นต้น

นิตยา สำเร็จผล (2547: 49) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึงการที่ผู้เรียนมีความรู้สึก ความคิดเห็นที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1.1 ผู้เรียนเห็นความสำคัญ จำเป็นของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตระหนักว่าทุกคนมีความจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

1.2 ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3 ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้ทุกประเภท

2. มีความสามารถและทักษะการเรียนรู้แบบนำตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนมีทักษะและสมรรถภาพที่จำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

2.1 สมรรถภาพและทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้แบบนำตนเอง ได้แก่

1) ริเริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของตน 3) วางแผนการเรียนรู้ของตนเอง 4) การจัดการดำเนินการเรียนรู้ของตน โดยใช้กลยุทธ์ รูปแบบ แหล่งที่หลากหลายตามที่หาได้ และ 5) ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

2.2 ความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ 1) มีทักษะในการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะทางภาษา ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการคิด 2) ทักษะการแสวงหาและการจัดการข้อมูล 3) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร 4) มีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และ 5) มีทักษะการใช้เครื่องมือการเรียนรู้ต่างๆ

3. บุคลิกที่จำเป็นในการเรียนแบบเป็นผู้นำตนเอง ได้แก่

3.1 การเป็นผู้เรียนเชิงรุก สามารถริเริ่มและดำเนินการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีแรงขับจากภายนอก

3.2 มีความคิดเปิดกว้าง เปิดกว้างสำหรับความคิดใหม่ กิจกรรมใหม่ชอบท้าทาย

3.3 มุ่งมั่นในการเรียนรู้ ใฝ่รู้ อยากรู้ อยากรู้ เห็น เต็มใจเรียนรู้จากทุกแหล่ง

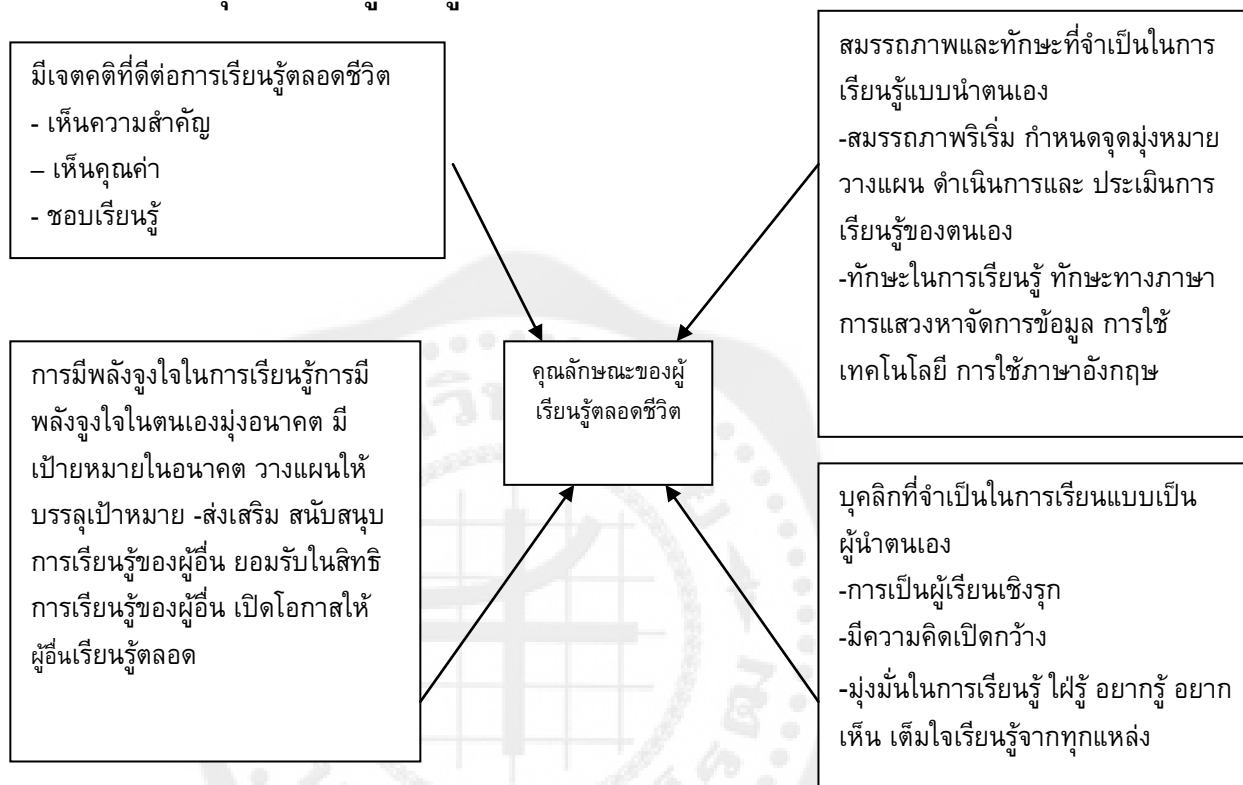
4. การมีพลังจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้มีแรงจูงใจในการริเริ่มการเรียนรู้ของตนเอง และรับผิดชอบต่อความสำเร็จของการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งสามารถสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน ชักนำให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ด้วย ประกอบด้วย

4.1 การมีพลังจูงใจในตนเอง ได้แก่ มีแรงจูงใจของตนในการริเริ่มการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ต้องทำให้สำเร็จ แสวงหาข้อมูลและโอกาสในการเรียนรู้ของตนเอง

4.2 เป็นคนมุ่งมั่นอนาคต ได้แก่ มีเป้าหมายของอนาคต วางแผนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

4.3 มีพลังในการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ได้แก่ ยอมรับในสิทธิการเรียนรู้ของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น สนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ เช่น การถ่ายทอดความรู้

สรุปเป็นแบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แบบจำลองคุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ที่มา: นิตยา สำเร็จผล. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. หน้า 51.

สรุปได้ว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ สามารถพัฒนาตนเอง เฝ้ารอวังตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีการวางแผนการเรียนรู้เพื่ออาชีพ มีทักษะการสืบค้นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีในระดับเบื้องต้น สามารถเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถประยุกต์ใช้การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีความสามารถในการค้นพบ หาคำตอบ และวิพากษ์วิจารณ์ และการช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา

6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545; มาตรา 15 กล่าวว่าการจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจาก

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงาน การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึงและพอเพียง โดยนัยของมาตราดังกล่าวต้องการให้สังคมไทย มีโครงสร้างพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ ที่บุคคลสามารถจะเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายกว้างขวางและมีมากพอเพียง ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้นั้น เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาในรูปแบบใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องมีแหล่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าในขอบเขตของโรงเรียน (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. 2544) ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ lainnya ซึ่งชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส ตามความสามารถ โดยจะเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสังคม อยู่ที่ว่าบุคคลจะมีโอกาสเข้าไปและเรียนรู้ได้อย่างไร แหล่งการเรียนรู้จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเป็นหลักโดยมีหรือไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ เช่น หอศิลป์ ศูนย์การกีฬาและนันทนาการสวนสัตว์ สวนสาธารณะ เป็นต้น

ดังนั้นในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะต้องมีการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยในชุมชน สังคม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและมีความคล่องตัวในการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง ในทุกเวลา ทุกรูปแบบ

ตอนที่ 2 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในประเด็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นหัวข้อต่างๆ ต่อไปนี้ คือ ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะและประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน (2428: 1) การอนุรักษ์ หมายความว่า การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

ไขแสง สุชะวันนะ (2530: 1) การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาให้คงเดิม โดยการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ก็คือการรักษาใช้อย่างมีประสิทธิภาพใช้ได้นานที่สุด สำหรับการอนุรักษ์ทางมรดกวัฒนธรรมก็คือการรักษาไว้ มิให้สูญสิ้นไป หรืออยู่ในสภาพคงเดิม

รัตน์ บัวสนธ์ (2535: 28) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตัวเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนสืบเนื่องกันมา ปรับปนเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัยโดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

ประเวศ วะสี (2534: 74) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะที่เชื่อมโยงกันหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาๆ แบบที่เราเรียนจะนั้นวิชาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพความเป็นอยู่เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรมนั้นจะกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด

รุ่ง แก้วแดง (2541: 8) กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือภูมิปัญญาชาติหรือภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540: 9) กล่าวว่า ภูมิปัญญาหมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาสืบสานกันมา

ธวัช ปุณโณทก (2531: 40) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมา

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับที่ 23 (2540: 16) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม กับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การแสดงออกของบุคคล ในการดูแล บำรุงรักษา รับการถ่ายทอดจากการสั่งสอนสืบเนื่องกันมา ในด้านความรู้ ความเชื่อ เทคนิควิธี ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน จากการสะสมความรู้ที่มีต่อตัวเอง และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คงคุณค่าไว้และนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

2. ลักษณะและประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับที่ 23, 2540: 17)

1. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
 2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
 3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
 4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
 5. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
 6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
 7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม
- ประเวศ วะสี (2534: 40 – 45) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ หรือความชัดเจนจากชีวิต และสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอก โดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่น ๆ ที่แตกต่างกันได้ หรือใช้ได้แต่ไม่ดีมากนัก
2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการพยายามนำธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องได้ เช่น ความคิดเรื่องพระแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติ และไม่ทำลายล้างสิ่งนั้น เป็นต้น

3. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

สามารถ จันทรสุรีย์ (2533: 88-94) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 13) ได้แบ่งภูมิปัญญาเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อ – โลกทัศน์ที่บ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เห็นธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

2. วิธีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ศิลปหัตถกรรม ประดิษฐ์กรรม ในรูปเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุ ที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หลากหลายระหว่างภูมิภาค

4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การศึกษา อบรมและการแก้ปัญหา ตามพื้นฐานวัฒนธรรม – ปรัชญาของชาวบ้าน

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 3 - 4) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ คติความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ เช่น คำสอนทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพร การไหว้ครู การบวงสรวง เป็นต้น

2. ความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้หรือความคิดลงไปในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ภาษิต การละเล่นต่าง ๆ นิทานพื้นบ้าน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมต่าง ๆ และโบราณอูบาย เป็นต้น

3. การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพ โดยอาศัยหลักธรรมชาติ ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก แต่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย เช่น การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

4. การประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ หมายถึง นำความรู้เดิมของชาวบ้านมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้ในการแก้ปัญหาในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการหล่อโลหะทองเหลือง การนวดข้าว การก่อสร้าง

สรุปผู้วิจัยแบ่งลักษณะของภูมิปัญญาได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

1. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ที่สั่งสมมาและถ่ายทอดต่อกันมา
2. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม และสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการพยายามนำธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรม
3. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิต การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน สังคม และกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
4. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นและตัวเอง เป็นงานศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ
5. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นการผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

2.2 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 25–26) กำหนดสาขาของภูมิปัญญาไทยไว้จำนวน 10 สาขา ดังต่อไปนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่นการแก้ไขโรคและแมลง) และการรู้จัก ปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึงการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหา ด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น
3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนโดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์ จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุน และธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการ ในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางศาสนา องค์กรทางการศึกษา ตลอดจนองค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน การจัดการศาสนสถาน การจัดการศึกษาตลอดทั้งการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น กรณีของการจัดการ การศึกษา เรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษา เรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดจนด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาว เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก (2531: 39-57) ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านตามลักษณะการดำเนินชีวิตไว้ดังนี้ คือ

1. คติความเชื่อ เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่ทุกคนยอมรับนับถือ และปฏิบัติต่อกันมา

2. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการศึกษาเล่าเรียน ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ เช่น การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2534: 21-41) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการยังชีพ เป็นภูมิปัญญาเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดอยู่อย่างมีความสุข เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการเสาะแสวงหาปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของสังคม ได้แก่ การทำมาหากินเสาะหาและจัดการเกี่ยวกับปัจจัยสี่ คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อยๆ เพิ่มพูนงอกงามขึ้นจนดูประหนึ่งเป็นสิ่งสามัญ

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน คนทุกหมู่เหล่าต่างพยายามจะทุ่มเทใช้สติปัญญาและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามต้องการซึ่งภูมิปัญญาประเภทนี้สามารถจำแนกย่อยๆ ออกดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาการพึ่งตนเอง เป็นภูมิปัญญาในการพิทักษ์ปกป้องชีวิตทรัพย์สิน และคุ้มครองชีวิตคนรอบข้างให้ปลอดภัย

2.2 ภูมิปัญญาหลบเลี่ยงอันตราย เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถสังเกตการณ์แปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ รู้ว่าจะเกิดฝนตกหนัก ลมแล้ง ทะเลบ้า ไฟคะนอง น้ำท่วมใหญ่ เกิดภัยแล้ง ไฟป่า หรือภูมิปัญญาในการโค่นต้นไม้ให้ล้มพาดไปในทางที่ต้องการได้ และการนำความรู้เรื่องการนอนของสัตว์แต่ละชนิดมาช่วยในการเดินทางให้ปราศจากอันตราย

2.3 ภูมิปัญญาการรวมพลังและการพึ่งพิง เช่น ภูมิปัญญาการ"ลาดตระเวน"คือการรวมกลุ่มตะเวนการรับผิดชอบ ลาดตระเวนดูแลป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของหมู่บ้านภูมิปัญญาการร่วมแรงแบ่งประโยชน์ เช่น การทำนารวม การทำสวนรวม คือร่วมกันทำนาหรือทำสวนในที่แปลงเดียวกัน ทุกคนที่ทำมีสิทธิ์เก็บกิน เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันทำร่วมกันใช้

2.4 ภูมิปัญญาในการใช้และทำศาสตราวุธ เช่น การทำและใช้จะโหนงนอกจากคิดรูปแบบให้ใช้งาน สับ ฟัน เชือด อย่างมีดทั่วไป ยังได้เสริมแต่งให้มีส่วนที่ใช้ทำร้ายคู่ต่อสู้เพื่อให้เกิดผลหนักเบาต่างกันตามโทษานุโทษ

2.5 ภูมิปัญญาการดูแลบำรุงรักษาชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ภูมิปัญญาในการรักษาชีวิตของเด็กและสตรี เป็นต้นว่า ห้ามหญิงมีครรภ์นั่งขวางประตู นั่งขวางบันได ห้ามลงจากบ้านเวลากลางคืน เป็นต้น

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างและพิทักษ์ฐานะและอำนาจ ภูมิปัญญาประเภทนี้มีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และตำแหน่งหน้าที่ สามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1 ภูมิปัญญาการสร้างและขยายอำนาจ ภูมิปัญญาที่ชัดเจน คือ การขยายจำนวนวงศ์ญาติญาติให้ได้มากๆ เพื่อจะได้พวกพ้องและเพิ่มแรงงาน เริ่มแต่การมีภรรยาหลายคน การผูกใจผู้อื่นด้วยวัฒนธรรมขายชาตินักเลง คือ ทำให้ตนเป็นผู้มีความเชื่อถือได้ด้วยเมตตาธรรม เอื้ออารี กล้าได้กล้าเสีย เข้มแข็งและกล้าหาญ เนียบขาด และยุติธรรม 3 ภูมิปัญญาที่เด่นชัด คือ การผูกเกลอ การทอดแห และการผูกดอก

3.2 ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจ จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.2.1 การบำเพ็ญบุญบารมีเพื่อผดุงอำนาจวาสนา เช่น ภูมิปัญญาที่บ่งเฉพาะให้กุลบุตรกุลธิดาเป็นคนขยันสุขุมอดทน ประณีต ซึ่งส่วนจะปรากฏในงานช่างฝีมือตลอดจนภูมิปัญญาที่เป็นการศึกษาจิตใจและอารมณ์ บำรุงสติปัญญาโดยอาศัยศิลปกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องบ่มเพาะ

3.2.2 การเสริมศรัทธาบารมี ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจลักษณะนี้ส่วนมากจะมีโทษลักษณะผสมอยู่ เพราะมักเป็นไปในทางแข่งขันเพื่อหาทางชนะผู้อื่น เช่น ภูมิปัญญาการทำและใช้"ยาสั่ง" การใช้เวทมนต์ คาถาและเครื่องรางของขลังมาช่วยเสริมสร้างศรัทธาหรือภูมิปัญญา

4. ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ ภูมิปัญญากลุ่มนี้ คือ ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น การร่วมกันกำหนดทางสัญจรระหว่างหมู่บ้าน การกำหนดการกำหนดให้มีสาธารณะระหว่างที่นาเพื่อเป็นทางเดินสัตว์เลื้อย ลำเลียงพืช เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ ภูมิปัญญากลุ่มนี้ หมายถึง กลุ่มที่เป็นปัญญาชน ชาวบ้านใช้วิสัยทัศน์หรือญาณทัศนะเฉพาะตัวสร้างสรรค์ขึ้น เช่น ภูมิปัญญาในการแต่งวรรณกรรม เป็นต้น

สรุปประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเพื่อชีวิต เป็นภูมิปัญญาเพื่อการรักษาชีวิตให้อยู่รอด ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคต่างๆ การเสาะแสวงหาปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม การประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

2. ภูมิปัญญาเพื่อทรัพย์สิน เป็นภูมิปัญญาในการพิทักษ์ปกป้องทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมให้ปลอดภัย หลบเลี่ยงจากอันตราย การบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางศาสนา องค์กรทางการศึกษา ตลอดจนทั้งองค์กรทางสังคมอื่นๆ ทั้งการอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์ จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

3. ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เป็นภูมิปัญญาที่แสดงออกถึงความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ภูมิปัญญาในการแต่งวรรณกรรม ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา

3. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534: 92-93) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้หลายประการ ดังนี้

1) การทำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรให้จัดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้ไปเยี่ยมเยียนศึกษาดูงาน พบปะสนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน และควรให้โอกาสไปร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งสำหรับเป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะร่วมวางแผนดำเนินการส่งเสริม พื้นฟู สืบทอด เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2) รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประสานงานกับจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด และศูนย์อำเภอทุกแห่ง ขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มากมายหลากหลายตามหมู่บ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลมา แล้ววิเคราะห์จัดระบบ และตีพิมพ์ในรูปแบบของสื่อเอกสารหรือสื่อเพื่อเผยแพร่อื่นๆ สำหรับการศึกษา ส่งเสริม เผยแพร่ ค้นคว้าและวิจัยในระดับลึกต่อไป

3) การศึกษา ค้นคว้า วิจัย โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในแต่ละด้าน ในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยเน้นให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นพิเศษ

4) การส่งเสริมเผยแพร่ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสมเลือกสรรอย่างรอบคอบในแต่ละประเด็น นำมาจัดทำสื่อ เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นไปสืบทอดปรับใช้ให้ทันสมัย รวมทั้งเผยแพร่ไปสู่ต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดีงามของปราชญ์ชาวบ้านไทยและเกียรติภูมิของชาติไปเป็นสำคัญ

5) การสนับสนุนคืนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยการยอมรับในความมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ดูถูกดูแคลน ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านให้เป็นตัวของตัวเองให้มีอิสระสามารถตัดสินใจได้เองอย่างมีศักดิ์ศรี ยกย่องให้กำลังใจในผลงานของเขา เป็นการเสริมแรงให้มีความเชื่อมั่นว่าเขามีความสามารถในการช่วยตนเองได้เหมือนอย่างอดีตที่ผ่านมา ผู้สนับสนุนควรเดินทางไปศึกษาหาความรู้จากชาวบ้านไปร่วมทำงานกับชาวบ้าน ช่วยเหลือสนับสนุนในกิจกรรมที่ชาวบ้านคิดและทำด้วยความเคารพ

6) การประสานแผนงานเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการร่วมมือกันไปศึกษาข้อมูลหาความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน แล้วสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงสืบทอด ฝึกกำลังกันแบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่นแต่ละด้าน โดยหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

เสรี พงศ์พิศ. (2529: 63) ได้จำแนกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิธีการถ่ายทอดไว้ดังนี้

1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆมาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่า โดยตรงหรือวิธีบอกเล่าโดยผ่านวิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของท้องถิ่น จะมีขั้นตอนมีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวอยู่ทุกครั้ง รวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ ก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด

สรุปแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวคือ 1) สนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้คุณค่าของภูมิปัญญาที่สื่อถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม การสั่งสมความรู้สู่การปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น โดยสถานศึกษา และองค์กรต่างๆ เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงไปสู่ชุมชน 2) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูล โดยนำมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนในรูปแบบต่างๆ 3) สร้างเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาความรู้ และการสืบทอดอย่างเข้มแข็ง

4. แนวการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน สีสลาภรณ์ นาครทรรพ (2538: 27) อ้างอิงจาก พระชยสร สมบุญมาก (สมบุญโย). 2549. การพัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย. หน้า 108) เสนอลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านได้ 4 ประการ คือ

1) เป็นกระบวนการกลุ่มที่เกิดจากชาวบ้านได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ หาแนวทางและอื่นๆ ในการดำเนินวิถีชีวิตร่วมกัน

2) เป็นการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง พลวัตรของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ปัญหา เมื่อได้ข้อตกลงแล้วชาวบ้านก็จะนำไปลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อหาทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการคิด ทำ ทบทวน วิเคราะห์ ทำ จึงหมุนวนไป ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านและชุมชนได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้

3) เป็นการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาจากชีวิตจริง ดังนั้นการเรียนรู้ของชาวบ้านและชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงการยกระดับความคิด สติปัญญาของชาวบ้านให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่การเรียนรู้ของชาวบ้านและชุมชนนี้เป็นเรื่องของวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน ของท้องถิ่น ของชุมชน จึงทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้

4) เป็นการเรียนรู้ที่มีได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นการเรียนรู้ที่แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกัน เป็นลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกัน

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547: 247) กล่าวว่า ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเรียนและยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการศึกษาเพราะเขาขาดความรู้ ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาปัจจุบัน ดังนั้น เขาจึงต้องการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ต้องมองเห็นคุณค่าของเวลาในการเรียนรู้ ต้องการเรียนรู้สิ่งที่นำไปใช้ในทันที การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการเจรจา สืบเสาะหาข้อมูลโดยตัวผู้เรียนและมีการวินิจฉัยร่วมกัน

พระชยสร สมบุญมาก (สมบุญโย). (2549: 189). เรื่องการพัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา กลองสะบัดชัย โดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดภาคปฏิบัติ จะมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ 2 วิธี ได้แก่ 1) การอธิบาย การบอกเล่าประสบการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับการแสดงกลองสะบัดชัย และผลสำเร็จแห่งชีวิตและได้รับการยกย่องจนมีชื่อเสียงได้เป็นศิลปินแห่งชาติ 2) สาธิตเกี่ยวกับการเล่นเครื่องดนตรีประกอบการตีกลองสะบัดชัย ได้แก่ ข้อง ฉาบ การจับไม้ตีกลอง การตีกลางกลอง การตีขอบกลองและท่าทางการรำ การผสมผสานท่าต่างๆ ที่ตนพบเห็น

อัมพร พงษ์กังสนนันท์ (2551) เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต พบว่าในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ และพบว่า ครูต้องวิเคราะห์ วางแผน ออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิธีจัดการเรียนรู้ จัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งให้คำแนะนำและติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และในงานวิจัยกล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มผู้เรียน ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และติดตามผู้เรียนและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนสามารถทำได้หลายแนวทาง ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ ความรู้และความสามารถของคนในชุมชน
2. การใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นปัญหาของตนเอง ของชุมชนแล้ววิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ แนวทางแก้ปัญหา และแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง
3. การอธิบายและการสาธิต เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้รู้ธิบายความรู้แล้วทำให้เห็นเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น
4. การวัดผลด้วยตนเองว่าสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ ไม่มีการสอบในกระดาษเหมือนการเรียนในระบบ

5. ประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

5.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลขุนศรี

จากการสืบค้นประวัติและคำบอกเล่าจาก ผู้เฒ่าผู้แก่ในเขตตำบลขุนศรีเล่าว่าเดิมชื่อของตำบลขุนศรี มาจากคนชื่อ “ขุนศรี” ซึ่งเป็นต้นตระกูล “มัญยานนท์” ในปัจจุบัน ได้เดินทางมาตั้งภูมิลำเนาอยู่เป็นครอบครัวแรก จึงได้ตั้งชื่อตำบลตามชื่อของผู้มาบุกเบิกและตั้งรกรากอยู่เป็นครอบครัวแรก ซึ่งเดิมอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 , 4 , 6 , 7 , 8 เป็นพื้นที่ในเขตของตำบลคลองขุนศรี อำเภอบางปลา จังหวัดนครปฐม และพื้นที่ของหมู่ที่ 3 เป็นพื้นที่ของตำบลไทรใหญ่ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ในปี พ.ศ.2499 กิ่งอำเภอไทรน้อยได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอไทรน้อย แยกการปกครองจากอำเภอบางบัวทองและในปี พ.ศ.2502 ได้รับการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครอง

เพิ่มเติมโดยทางราชการได้โอนตำบลขุนศรี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มาขึ้นกับอำเภอไทรน้อย ในเขตของตำบลขุนศรีในปัจจุบันมีประชากรอยู่หลายเชื้อสาย เช่น ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายมอญ เป็นต้น ปัจจุบันตำบลขุนศรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอไทรน้อย ห่างจากตัวอำเภอไทรน้อยประมาณ 5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 22 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 13,750 ไร่

สภาพทั่วไปของตำบล : สภาพพื้นที่เป็นดินเหนียว พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณ 10,801 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 77.29 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลไทรใหญ่ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
 ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนราภิรมย์ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลคลองขวาง ตำบลทิววัฒนา เทศบาลไทรน้อย ตำบลราษฎร์นิยม
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จำนวนประชากรของตำบล : จำนวนประชากรในเขต อบต. 4,681 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,282 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล : อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่

5.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลขุนศรี

ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย จากการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้น ผู้วิจัยจัดแบ่งประเภทได้ ดังนี้

1) ภูมิปัญญาเพื่อชีวิต ได้แก่

ด้านอาหาร ได้แก่ สมุนไพรทอด ต้มยำสมุนไพร น้ำวุ้นกบหอย วุ้นสมุนไพร กระยาสาทรกล้วยสมุนไพร ทองม้วนสมุนไพร เมี่ยงคำ กล้วยกวนงาขาว
 ด้านการรักษาโรคและการบำบัด ได้แก่ นวดแผนไทย การดูแลแม่หลังคลอดด้วยสมุนไพร ลูกประคบ ยาหม่องสมุนไพร พิมเสนน้ำสมุนไพร สบู่สมุนไพร น้ำมันนวด น้ำมันเหลือง น้ำมันเขียว

ด้านการเกษตร ได้แก่ การปลูกข้าวแบบดั้งเดิม การทำเศษพืชให้เป็นปุ๋ยคอก

2) ภูมิปัญญาเพื่อทรัพย์สิน ได้แก่

ด้านความเชื่อของชาวมอญ ได้แก่ ไม่จับเต่ามาเป็นอาหาร เมื่อพบเต่าต้องพูดว่า “เต่าตัวนี้ตายแล้ว” เพื่อเป็นการแก้เคล็ดแล้วนำเต่าไปปล่อย หญิงมีครรภ์ที่ไม่ใช่ลูกสาวห้ามนอนบนเรือน ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้าน

ด้านหัตถกรรม ได้แก่ เครื่องจักรสานผักตบชวา

3) ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ได้แก่

ด้านการละเล่นของชาวมอญ ได้แก่ สะบ้าทอย รำทแยมมอญ

ด้านเพลงกล่อมเด็กที่นิยมร้อง ได้แก่ เพลงนกเอี้ยงเอ๋ย เพลงเจ้านกกาเหว่า
เพลงเจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย

ตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ในประเด็นการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นหัวข้อต่าง ๆ
ต่อไปนี้ คือ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนา
หลักสูตร และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของหลักสูตร

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2545: 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ซึ่ง
กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้ในการเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้
ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และพัฒนาการในทุกด้านตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั้งที่เป็น
การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ และหมาย
รวมถึงหลักสูตรซ่อนเร้นและแฝงเร้น (Hidden Curriculum) ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนอกเหนือจาก
จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ด้วย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 713) ให้ความหมายว่าหลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชา
และกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

บีน ทอบเฟอร์ และอเลสซี (Beane, Toepfer; & Allesi, 1986: 28) ให้นิยามโดย
จำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. หลักสูตร คือ ผลผลิต เป็นผลผลิตของการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร
หรือวิศวกรรมหลักสูตร

2. หลักสูตร คือ โปรแกรม ซึ่งหมายถึงวิชาต่างๆ ที่โรงเรียนกำหนดให้เรียน ทั้งวิชา
บังคับและวิชาเลือก

3. หลักสูตร คือ สิ่งที่ต้องการเรียนรู้

4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน

เซเลอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander 1974: 2-3) กล่าวว่า หลักสูตร
หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความตั้งใจด้านโอกาส สำหรับการจัดบรรยากาศให้คนได้รับการศึกษาร่วมกัน
และสิ่งอื่นๆ โดยมีการกำหนดระยะเวลาและเนื้อหาที่จัดเตรียมไว้อย่างแน่นอน

สุนทร โคตรบรรเทา (2553: 4) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแผนการปฏิบัติ หรือเอกสารที่
เขียนขึ้นโดยมียุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายปลายทางที่พึงประสงค์

ดังนั้น หลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด
พฤติกรรมในการรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี โดยมียุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายปลายทางที่พึง
ประสงค์

1.2 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor; & Alexander, 1974: 7) ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยมีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

การพัฒนาหลักสูตร คือ การวางแผนการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน และประเมินขอบเขตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Nicholls; & Nicholls, 1971: 14)

ปีน ทอปเฟอร์ และอเลสซี (Beane, Toepfer, & Alessi, 1986: 56) ได้ให้ความหมายของการวางแผนหลักสูตรไว้ว่าการวางแผนหลักสูตรคือขั้นตอนแรกๆ ของการพัฒนาหลักสูตร เมื่อนักพัฒนาหลักสูตรตัดสินใจและปฏิบัติการเริ่มวางแผนที่จะให้ครูและนักเรียนปฏิบัติร่วมกัน

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยมีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย โดยการวางแผนการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน และประเมินขอบเขตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนดำเนินการเป็นขั้นตอน และมีการปรับปรุงผลที่ได้จากการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนโดยอาศัยการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการแต่ละขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การกำหนดเวลา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ในบทนี้จะได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบต่างๆ เพื่อประกอบ การพิจารณาเลือกรูปแบบให้เหมาะสม อันจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2.1 รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler Model)

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949: 1) เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในวงการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบนี้จะตอบคำถามสำคัญ 4 ข้อ คือ

1. จุดประสงค์ของโรงเรียนคืออะไร
2. จะกำหนดประสบการณ์อะไรที่ตอบสนองจุดประสงค์
3. จะเรียบเรียงประสบการณ์อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ
4. จะรู้ได้อย่างไรว่าบรรลุจุดประสงค์

ขั้นตอนแรกจะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะขั้นตอนต่อมาจะมีลักษณะที่ต่อเนื่องสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดประสงค์ ซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจหรือความคาดหวังของพฤติกรรมผู้เรียนที่ต้องเกิด

ขั้นที่ 2 เลือกเนื้อหาของหลักสูตรโดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

ขั้นที่ 3 กำหนดวิธีการที่จะใช้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์

ขั้นที่ 4 ประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ไทเลอร์เสนอแนะนักพัฒนาหลักสูตรให้กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งสำคัญสามแหล่งด้วยกัน คือ ผู้เรียน ชีวิตปัจจุบันนอกโรงเรียน และเนื้อหาวิชา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเริ่มต้นหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนโดยรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน เช่น ความต้องการทางการศึกษา สังคม อาชีพ ร่างกาย จิตวิทยา และงานอดิเรก ไทเลอร์แนะนำให้ครูเป็นผู้สังเกต สัมภาษณ์นักเรียน สัมภาษณ์พ่อแม่ ผู้ปกครอง การใช้แบบสอบถาม และแบบทดสอบ

2. การวิเคราะห์ชีวิตปัจจุบันทั้งในท้องถิ่น และในสังคม ไทเลอร์แนะนำให้แยกหัวข้อออกเป็นเรื่องๆ เช่น สุขภาพ ครอบครัว การพักผ่อน อาชีพ ศาสนา การบริโภค และบทบาททางสังคม หลังจากได้จุดประสงค์ที่เกี่ยวกับความต้องการที่เกี่ยวกับสังคมแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจึงจะกำหนดจุดประสงค์ที่เหมาะสมต่อไป

3. แหล่งข้อมูลด้านเนื้อหา ซึ่งผู้ที่เหมาะสมในการกำหนด ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาหลังจากได้จุดประสงค์จำนวนหนึ่งจากแหล่งข้อมูลทั้งสามแหล่งแล้ว ไทเลอร์เสนอแนะให้ใช้ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาทางสังคมของโรงเรียนที่จะกลั่นกรองจุดประสงค์ในขั้นแรก โดยเน้นเป้าหมายประชาธิปไตย คือ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทุกคนในฐานะมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สัญชาติ สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ การมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมยอมรับบุคลิกภาพที่หลากหลายของคน และมีความเชื่อในศักยภาพทางปัญญาที่จะใช้จัดการแก้ปัญหามากกว่าขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจหรือกลุ่มอำนาจ คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรจะต้องทบทวนจุดประสงค์อย่างละเอียดรอบคอบและรับฟังความคิดเห็นของครูทุกคนในโรงเรียน

ส่วนการกลั่นกรองจุดประสงค์ลำดับที่สองจะเป็นการใช้เกณฑ์ทางด้านจิตวิทยา ครูจะต้องทำความเข้าใจหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งมีความสำคัญต่อการแยกแยะ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงของคนอื่นเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ภายใต้สถานการณ์ใด และต้องใช้กลไกอะไรจากแนวคิดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

2.2 รูปแบบปฏิสัมพันธ์ (Interaction Model)

รูปแบบปฏิสัมพันธ์หรือรูปแบบพลวัตเป็นรูปแบบที่น่าเสนอ โดยทาบ (Taba, 1962: 422) ซึ่งจะแตกต่างจากรูปแบบของไทเลอร์ ตรงที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการไปตามขั้นตอน เพราะการเปลี่ยนแปลงของแต่ละองค์ประกอบจะกระทบองค์ประกอบอื่นๆ ได้ไม่ใช่เฉพาะองค์ประกอบก่อนหน้าเท่านั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจะส่งผลถึงจุดประสงค์ เนื้อหา และการประเมินผล ดังนั้น นักพัฒนาหลักสูตรอาจเริ่มต้นกระบวนการได้ในทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา หรือความต้องการของนักพัฒนาหลักสูตร

ทาบมา ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. ประเมินความจำเป็น ครูมีบทบาทประเมินความจำเป็นของนักเรียนเพื่อนำไปสู่การวางแผน
 2. กำหนดจุดประสงค์จากข้อมูลที่ได้จากการประเมิน
 3. เลือกเนื้อหาโดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำนึงถึงความถูกต้องและความสำคัญ
 4. จัดเรียงเรียงเนื้อหาให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน สมรรถนะผลทางการเรียนและความสนใจ
 5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา โดยการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม
 6. จัดเรียงเรียงกิจกรรมการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหา
 7. จัดการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ โดยครูและนักเรียนตัดสินใจร่วมกัน
- รูปแบบกระบวนการนั้นมีลักษณะที่จะไม่เริ่มต้นด้วยจุดประสงค์ แต่จะเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ด้วยความเชื่อที่ว่าเนื้อหาละวิธีการบางอย่างมีค่าภายในตัวของมันเอง และไม่ยอมรับแนวคิดเรื่องการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนด

การพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มกระบวนการทำงานด้วยหลักการที่ได้จากทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือจากทฤษฎีทั้งหมดที่กำหนดไว้ หลักการที่กำหนดให้นักเรียนมีความรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองมีความสำคัญเท่ากับทฤษฎีพฤติกรรมเด็กและทฤษฎีการเรียนการสอน

ขั้นตอนต่อไปก็คือจะต้องถามว่าจะให้นักเรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองอย่างไร ถ้าคำตอบคือ เลือกโปรแกรมที่ยืดหยุ่นจนเป็นฐาน ซึ่งนักเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองหลายด้าน นั่นคือเนื้อหาที่มีความสำคัญน้อยกว่ากระบวนการนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนการประเมินผลนั้นจะไม่เน้นเนื้อหาวิชาแต่ตอบคำถามว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีคุณค่าหรือไม่

2.3 รูปแบบของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander Model)

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor; & Alexander, 1974) มีดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ และขอบข่ายของหลักสูตร ซึ่งได้มาจากตัวแปรจากภายนอก ซึ่งเป็นความต้องการของสังคม
2. ออกแบบหลักสูตร โดยกำหนดเนื้อหา การจัดเรียงเรียง การจัดโอกาสทางการเรียนรู้ ทั้งนี้จะต้องยึดปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสม
3. นำหลักสูตรไปใช้ หลังจากสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว เป็นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูเลือกวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหา

4. ประเมินหลักสูตร เป็นการประเมินความสำเร็จของหลักสูตร และการสอน เน้นที่การวางแผนคุณภาพการเรียนการสอน และพฤติกรรมการณ์เรียนของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะคงโปรแกรมไว้หรือปรับปรุงหรือเลิกใช้

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นิตยา สำเร็จผล. (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในขอบเขตของอุดมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 15 องค์ประกอบ 100 ตัวบ่งชี้ จำแนกตามการวิเคราะห์เชิงระบบ แบ่งเป็น 1) ด้านปัจจัยตัวป้อน 4 องค์ประกอบเรียงลำดับตามน้ำหนักความสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบภูมิหลังผู้เรียน จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบผู้สอน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบผู้บริหาร จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบบุคลากรสนับสนุน จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านกระบวนการ 5 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักความสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบประเมินการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบนโยบายและกลไกการบริหาร จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบจัดการหลักสูตร จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบสนับสนุนให้บริการการเรียนรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านผลลัพธ์ คือ คุณลักษณะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักสำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบทักษะและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการจัดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบการจัดโอกาสและกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบคุณภาพของการจัดโอกาสการเรียนรู้ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้

อัมพร พงษ์กัสนนันท์. (2551) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา เป็นการผสมผสานความเชื่อและความคิดของปรัชญาเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) หลักสูตร มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพปัญหาผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ โดยในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ 4) การประเมินผลการ

เรียนรู้ ประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ คุณธรรมจริยธรรม และผู้เรียนต้องได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา ให้ผู้เรียนนำความรู้ ประสบการณ์ที่สะสมไว้มาเทียบโอน เพื่อศึกษาต่อในระดับเดียวกันหรือระดับที่สูงขึ้น 6) การบริหารและการจัดการศึกษา ต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบ 7) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยเหตุใดก็ตาม 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน ต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานร่วมกิจกรรมและสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน ส่วนปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ต้องร่วมกันกำหนดนโยบาย ให้ความรู้ความเข้าใจ จัดทำหลักเกณฑ์ และคู่มือการปฏิบัติ นอกจากนี้ ผลวิจัยยังพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งมีความพร้อมทั้งอาคาร สถานที่ บุคลากร โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีความพร้อมมากที่สุด โดยผู้บริหารให้ความคิดเห็นว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องการความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ

คมกฤษ จันทร์ขจร (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตาม อรรถาธิบายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้องและผู้บริหารเห็นว่ามีนำไปปฏิบัติได้ ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย ประกอบด้วย ปรัชญา นิยาม ความหมาย การเรียนรู้ ลักษณะการจัด และผู้จัด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การจัดปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประเภทของ ประสบการณ์ วิธีการ หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์การศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ นิยามและความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามอรรถาธิบาย การเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย การจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการ และจุดมุ่งหมายของการประเมินความรู้จากประสบการณ์ องค์ประกอบย่อยที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นด้วยในการปฏิบัติในระดับมาก แต่ระดับของ ความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปรัชญาของการศึกษาตามอรรถาธิบาย ผู้จัดการศึกษาตามอรรถาธิบาย ความหมาย องค์ประกอบ และประเภทของโปรแกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ประเภทของกิจกรรม

ส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ หลักการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย และประเภทของการเรียนรู้จากประสบการณ์

มาเรียม นิลพันธ์และคณะ (2558: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางประกอบการใช้กรอบแผนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวทางการนำกรอบแผนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดทั้ง 5 ภูมิภาค มีกรอบเนื้อหาสาระแตกต่างกันตามภูมิภาค (2) แนวทาง ประกอบด้วย แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยทั้ง 3 เล่มมีความเหมาะสม สอดคล้อง และมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก (3) ผลการทดลองใช้แนวทางพบว่า สถานศึกษามีการจัดการศึกษาครอบคลุม 5 ด้าน คือ เกษตรกรรมท้องถิ่น อุตสาหกรรมท้องถิ่น บริการท่องเที่ยวท้องถิ่น ศิลปะการแสดงท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณภาพหน่วยและแผนการจัดการเรียน พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ชี้นงาน โครงการงาน รายงานกิจกรรมของผู้เรียนมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนเห็นคุณค่าและตระหนักในความสำคัญของอาชีพอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และ (4) ผลการปรับปรุงและพัฒนาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรมีเนื้อหา 4 บท ครอบคลุมการบริหารจัดการ การประเมินผลการหลักสูตร การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีเนื้อหา 5 บท ครอบคลุมการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ การจัดการเรียนรู้มุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพ และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีเนื้อหา 4 บท ครอบคลุมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อาชีพ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานและชุมชนในการวัดและประเมินผล

สุตารัตน์ จำภา ชยากานต์ เรืองสุวรรณ และจำเนียร พลหาญ (2556: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองฮี อำเภอนหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประการแรกศึกษาสภาพและความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและประการที่สองศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านอาชีพและด้านสังคม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง มีความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการจัดการศึกษา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เป็นวิทยากร ใช้ระยะเวลา 1-2 วัน ครั้งละ 4-6 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00-12.00 น. ในวันเสาร์-อาทิตย์ และการจัดกิจกรรมที่ศาลาวัด การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาด้านสุขภาพกาย ควรมีการให้ความรู้ทางการแพทย์และการดูแลเบื้องต้น เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกัน ด้านจิตใจ ควรมีการปฏิบัติธรรมะกับการครองตน การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย ด้านเศรษฐกิจ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านสังคม ควรมีการจัดกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมการออกกำลังกายกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพ รูปแบบการ

จัดการศึกษา คือ ฝึกอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ 1-2 วัน ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00-12.00 น. โดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ มิติของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ การศึกษาภูมิหลัง ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแล้วนำมาสู่การจัดทำหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตด้านอาชีพ เศรษฐกิจและสุขภาพ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย รูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับตัวผู้เรียนในด้านวัน เวลา และผู้ถ่ายทอดความรู้ และการได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านวิทยากร วิทยากร แหล่งเรียนรู้ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ช่วยให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนได้

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชมพูนุช วราศิริ (2548) การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการได้มี 7 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ศิลปกรรม การจัดการ ศาสนาและประเพณี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านภาษาและวรรณกรรม เมื่อนำมาบูรณาการโดยการสอดแทรกเข้ากับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวข้องแล้วทำให้ได้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยที่ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ สภาพปัญหาและความสำคัญ หลักการเป้าหมาย จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาซึ่งระบุประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาในการใช้หลักสูตร คุณสมบัติผู้เรียนประเมินผลหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร และคู่มือผู้สอน

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ โดยนักศึกษาทุกคนมีคะแนนผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับร้อยละ 60 ขึ้นไป และนักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนและมีความสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกด้านที่ประเมินอยู่ในระดับมาก เจตคติต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักศึกษาหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้โดยคะแนนเจตคติทุกด้านของนักศึกษายู่ในระดับสูงนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับมาก อาจารย์ผู้สอนมีความเห็นว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

จิรวรรณ นาคพนม (2549: 175) วิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาชีพจักสาน ของชุมชนในจังหวัดอ่างทอง ได้ผลการวิจัยด้านวิธีการสอนการจักสาน โดยผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดใช้วิธีการสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายขั้นตอนให้ผู้เรียนทำความเข้าใจแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ใช้วิธีฝึกปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย สาธิต แล้วนำไปปฏิบัติจริงและปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ และใช้วิธีการทบทวนความรู้โดยการตรวจสอบผลงานให้ทำใหม่หรือแก้ไขจนกว่าผลงานจะอยู่ในชั้น หรือระดับที่ใช้ได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดทักษะในการจักสาน วิธีการนี้จะใช้ใน ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

พระชยสร สมบุญมาก (สมบุญโย) (2549) การพัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย เป็นลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร (2) สร้างหลักสูตร (3) ทดลองใช้หลักสูตร (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร การวิจัยสรุปผลได้ดังนี้ (1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย (2) การสร้างหลักสูตร หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน และการประเมินผล (3) การทดลองใช้หลักสูตร ได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้ในโครงการโรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา กับผู้เรียนจำนวน 10 คน สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับครูผู้ช่วยสอน และผู้วิจัยเป็นระยะเวลา 74 คาบ และ (4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชากลองสะบัดชัยเป็นอย่างดี ทราบประวัติความเป็นมา ขั้นตอนในการแสดง ทำรำนากลอง เครื่องดนตรีประกอบ ใช้โน้ตวิชากลองสะบัดชัยได้ สื่อการเรียนการสอน ตรงตามเนื้อหา ผู้เรียนสามารถใช้ประกอบการเรียนได้ ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรวิชากลองสะบัดชัย มีความสนใจในการฝึกปฏิบัติ และได้ปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลา สถานที่ทำการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น คำอธิบายรายวิชาให้มีความเหมาะสมตรงกับสภาพท้องถิ่นของผู้เรียนและหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้

ยศพร บันเทิงสุข (2557: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม โดยการศึกษาของความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะของภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านหม้อ และเสนอแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกตการณ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ศึกษาในระยะเวลาที่ผ่านมากกว่า 40 ปีนั้น ยังไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มผู้ผลิตภาชนะดินเผาแบบดั้งเดิม โดยเหตุผลสำคัญคือ การจัดการที่ผ่านมานั้น ไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิต ทำให้ผลจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่ได้ประโยชน์แก่อาชีพปั้นหม้อหรือภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม นอกจากนั้นพบว่ายังมีปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลให้เกิดปัญหามากมาย ดังนั้น การที่จะคงรักษากุมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับชุมชนต่อวิธีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม เพื่อสร้างความภูมิใจให้แก่อาชีพการปั้นหม้อ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเจ้าของภูมิปัญญา ส่งเสริม สนับสนุนอย่างเหมาะสมให้เกิดการพัฒนา คงรักษาและสืบทอดต่อไปในสังคม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และสื่อสารถึงพลังความคิดที่มีประวัติอันยาวนานเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมและเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตในครอบครัวและสังคม โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีการบอกเล่า สานิตและทำตาม แต่ในปัจจุบันหลายภูมิปัญญากำลังจะสูญหายเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่และมีผู้สืบทอด จึงมีการสร้างหลักสูตรและแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเปิดช่องทางให้ผู้ที่มิภูมิปัญญาได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นฤมล คำอ่อน (2549: บทคัดย่อ) รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนิม ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี การผลการวิจัยพบว่า การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมี 5 ขั้นตอน คือ การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน การระดมความคิดเห็นเพื่อสำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน การค้นหารูปแบบ การนำเสนอรูปแบบและการใช้รูปแบบ และการสรุปและประเมินผล รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้มีการจัดรูปแบบการทำงานเป็นคณะกรรมการ 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการบริการชุมชน ฝ่ายร่วมกิจกรรมของชุมชน ฝ่ายชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน คณะกรรมการแต่ละฝ่ายจะประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียน ตัวแทนจากชุมชน และหน่วยงานอื่น การจัดกิจกรรมต่างๆ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า การดำเนินงานเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียน และความร่วมมือจากชุมชน การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายทุกกิจกรรม ความพึงพอใจในกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลุ่มแกนนำกล่าวว่า มีความพึงพอใจในรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และดีใจที่ได้มีส่วนร่วม ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ส่วน

ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนมีความพึงพอใจมากในกิจกรรมต่างๆ เจื่อนไขและปัจจัยสนับสนุน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครั้งนี้คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมการให้ความร่วมมือของครู ความสนใจและความร่วมมือของชุมชน และกระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม ส่วนเงื่อนไขและปัจจัยอุปสรรค คือ ครูมีภาระงานมากและกลุ่มแกนนำมีเวลาว่างที่ไม่ตรงกันรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของพหุภาคี สามารถที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน เพราะมาจากการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการ ดำเนินงาน

เดช เฝื่อนน้อย (2550: 46) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาตัวแบบการจัดการห้องสมุดในโรงเรียน ให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการ ห้องสมุดในโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนมี 2 ประการ คือประการ แรกผู้บริหารโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนและจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ ประการที่2ครูผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ต้องมีความรู้ ความมุ่งมั่น และความคาดหวังที่ทำทนายว่าตนเอง สามารถดำเนินกิจกรรมของโครงการได้สำเร็จ การพัฒนาตัวแบบการจัดการห้องสมุดในโรงเรียนให้ เป็นห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้ตัวแบบ ดังนี้

Pa : Paradimg Shift การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ผู้บริหารโรงเรียนให้เข้าใจและ สนับสนุนและครูผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ให้สามารถดำเนินการ การจัดการห้องสมุดในโรงเรียนให้เป็น ห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

K:Knowledge Management การจัดการองค์ความรู้ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดการห้องสมุดในโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต ให้แก่คณะกรรมการดำเนินงาน และการ จัดการห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ให้แก่คณะกรรมการโครงการ

LO:Learning Organization การสร้างโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เริ่มต้น จากการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การมีความคาดหวังที่ทำทนาย การเรียนรู้ เป็นทีม

R:Reengineering การปรับเปลี่ยนห้องสมุด คือการเปลี่ยนแปลงห้องสมุด ตั้งแต่ อาคาร สถานที่ มุมการให้บริการ การจัดกิจกรรม เทคโนโลยี และภูมิสถาปัตยกรรมบริเวณห้องสมุด

โดยมี 4G ประกอบด้วย Good Capital, Good Management, Good Cooperation, Good Technology ซึ่งเป็นกลไกที่ทำให้แต่ละขั้นตอนของตัวแบบมีประสิทธิภาพ

มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ (2551: บทคัดย่อ) โครงการวิจัยบางเลน รูปแบบการ พัฒนานักเรียน โรงเรียน และชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยนำแนวความคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของ “บวร – บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน” โดยจัดกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน ไปสู่การ พัฒนานักเรียน ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาในชุมชน และสังคม ซึ่งส่งผลให้นักเรียนและ ชุมชนมีความรู้ จิตสำนึก และพฤติกรรมที่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน และสังคม รวมทั้งการ

จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 66 แห่งในอำเภอบางเลน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นเกิดจากหลายปัจจัยดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ 2) กิจกรรมที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่นงานวัด งานประเพณีของชุมชน 3) บุคลากรภายในโรงเรียน ทั้งผู้บริหารและครูที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากชุมชน 4) การให้บริการด้านวิชาการและเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามาใช้บริการในโรงเรียน เช่น บริการห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์

2. งานวิจัยต่างประเทศ

สวาตี (Swati. 2012: 88-94) ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาด้านสมุนไพรในหมู่บ้านเผ่าท้องถิ่นใน ฮาแมร์เพอร์ หุบเขาหิมาจัลในประเทศอินเดีย พบว่า ในหมู่บ้านเผ่าท้องถิ่นใน ฮาแมร์เพอร์ หุบเขาหิมาจัลในประเทศอินเดีย พวกเขาใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมของพวกเขาเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลายรวมทั้งการใช้เป็นยา โดยทั่วไปใช้ประมาณ 50 สายพันธุ์พืชที่อยู่ในตระกูลที่แตกต่างกัน ใช้ส่วนต่างๆของพืชที่แตกต่างกันเช่นใบ ดอกผลไม้เปลือกลำต้นและราก

ไนจิริ (Nyiri. 1999) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการนำตัวอย่างที่ดีในปัจจุบันมาปฏิบัติ (The relationship between effective teaching, lifelong learning, and implementation of current best practices) โดยมีจุดประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสอนที่มีประสิทธิภาพ ความรู้และการนำแบบฝึกปฏิบัติไปใช้ แบบสอบถาม ประกอบด้วยภูมิหลัง จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีพในแต่ละเดือน ระดับความรู้และการนำการฝึกการปฏิบัติไปใช้ ใช้มาตรاليةเคอร์ท กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูที่สอนระดับอนุบาลจนถึงมัธยมปลาย (K-12) ในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนจำนวน 364 โรงเรียน ใน 32 เขตของรัฐเพนซิลวาเนีย ประเภทของการสอนที่มีประสิทธิภาพจะแบ่งออกเป็น ครูผู้เชี่ยวชาญ ครูสมรรถภาพ และครูปฏิบัติการธรรมดา โดยครูใหญ่เป็นผู้ประเมิน วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างครูทั้ง 3 กลุ่ม รวม 3 ด้าน ซึ่งมี 29 ตัวแปร โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงทั้งหมดที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในอาชีพครู ครูผู้เชี่ยวชาญ 29.1 ครูสมรรถภาพ 20.1 และครูปฏิบัติการ 18.1 2) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการอ่านหนังสือ เอกสารเกี่ยวกับอาชีพครูในแต่ละเดือนของครูผู้เชี่ยวชาญ 3.7 ครูสมรรถภาพ 2.5 และครูปฏิบัติการ 2.4 3) ค่าเฉลี่ยจำนวนชั่วโมงที่เป็นกรรมการในวิชาชีพครูในแต่ละเดือนของครูผู้เชี่ยวชาญ 2.0 ครูสมรรถภาพ 1.3 และครูปฏิบัติการ 0.7 4) ครูผู้เชี่ยวชาญกับครูปฏิบัติการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องจำนวนชั่วโมงที่มีส่วนร่วมในการประชุมกรรมการพัฒนาหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ย 1.5 และ 0.6 ต่อเดือน ตามลำดับ 5) ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มครูในเรื่องความรู้ และการนำสิ่งที่ได้ฝึกปฏิบัติไปใช้ สรุปว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กับระดับของประสิทธิภาพครู ผู้วิจัยเสนอว่าอาจใช้ผลการวิจัยนี้เป็นตัวทำนายประสิทธิภาพของครู หรือใช้เป็นการวัดเพื่อป้องกันซึ่งการปรับปรุงและพัฒนาครู

ฟาห์รีเย (Fahriye. 2016: 1-3) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนที่เป็นผู้พิการ พบว่า การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่ได้ออกแบบสำหรับเด็กพิการ เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ความเข้าใจในเรื่องของเทคโนโลยีที่มีส่วนช่วยในเรื่องของคำแนะนำ ความรู้ของกิจกรรมในรายวัน และความสามารถในการสอนนักเรียน เช่นเดียวกับผู้ศึกษาและผู้ปกครองในการผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ๆ จำนวนมากในยุคสมัยใหม่ สำหรับการศึกษาศึกษาพิเศษ

ตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในประเด็น ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางและหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในประเด็น ความหมายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะและประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) การพัฒนาหลักสูตร ในหัวข้อ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร หลักการวางแผนและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นตาราง หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

ตาราง 1 การวิเคราะห์กระบวนการสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการสร้างหลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เนื้อหาหลักสูตร
ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัญหาในชุมชน	ให้บุคคลมีพัฒนาตนเองตลอดชีวิต ปรับตัว และรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พัฒนาดตนเองให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพิ่มทักษะความรู้ สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ	การแสดงออกของบุคคลในการดูแล บำรุงรักษา รับการถ่ายทอดจากการสั่งสอนสืบเนื่องกันมา ในด้านความรู้ ความเชื่อ เทคนิควิธี และนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น	1. ศักยภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม 2. ศักยภาพและความต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดประสงค์ : การกำหนดเป้าหมาย ความคาดหวังของพฤติกรรมผู้เรียนที่ต้องเกิด ภายหลังจากการเรียนรู้	1. เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม นำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม 2. เพื่อให้บุคคลมีทักษะพื้นฐานในด้านการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร 3. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและเจตคติที่มีประโยชน์ตอบสนองความต้องการทางการศึกษา	1. ผู้เรียนรับการถ่ายทอดความรู้คุณค่าของภูมิปัญญาที่สืบทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม การสั่งสมความรู้สู่การปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น 2. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาเผยแพร่ต่อสาธารณชน 3. สร้างเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาความรู้ และการสืบทอดอย่างเข้มแข็ง	1. เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน 2. เพื่อให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการสร้าง หลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เนื้อหาหลักสูตร
การกำหนดด้านเนื้อหา : เลือกเนื้อหาตามความ สนใจสอดคล้องกับ จุดประสงค์ และสอดคล้อง กับวุฒิภาวะของผู้เรียน	1. การเรียนรู้ของบุคคลในด้านพุทธิพิสัย จิต พิสัย และทักษะพิสัย 2. การเรียนรู้ดูแลตนเอง 3. การเรียนรู้การใช้ชีวิตเพื่อตนเองและสังคม	1. ภูมิปัญญาเพื่อชีวิต : ด้านอาหาร ด้าน ยารักษาโรคและการบำบัด 2. ภูมิปัญญาเพื่อทรัพย์สิน การปลูกบ้าน การทำมาหากิน 3. ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ วรรณกรรม ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ	หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญา ท้องถิ่น หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิ ปัญญาท้องถิ่น
การกำหนดกิจกรรมการ เรียนรู้ : เลือกกิจกรรมการ เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มี ปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์	1. เน้นปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้ร่วมกันอย่าง สนุกสนาน เกิดความคิดสร้างสรรค์ การ เผชิญปัญหา เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ ตอบสนองความต้องการ 2. ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 3. มีอิสระที่จะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนต้องการ เลือกวิธีเรียนที่ตนถนัด	1. ผู้ถ่ายทอดความรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสมรรถภาพพื้นฐานของ ผู้เรียนและธรรมชาติของเนื้อหาสาระ 2. วิธีการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การ สาธิต วิธีฝึกปฏิบัติจริง ทบทวนความรู้ โดยการตรวจสอบผลงาน	<u>กิจกรรมการเรียนรู้</u> เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การ สาธิต ลงมือปฏิบัติจริง การศึกษาด้วยตนเอง การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปความรู้ ที่ได้แล้วนำไปประยุกต์ใช้ได้ จริง <u>สื่อ/แหล่งการเรียนรู้</u> หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต ใ ความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการสร้าง หลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	เนื้อหาหลักสูตร
การนำหลักสูตรไปใช้ : เป็นกระบวนการที่ ผู้เกี่ยวข้องยอมรับร่าง หลักสูตรแล้ว และ ผู้สอนนำหลักสูตรไป ใช้โดยเลือกวิธีการ สอนและสื่อการเรียน การสอน เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา	1. มีความยืดหยุ่นทั้งด้านวิธี เรียน เวลาเรียน สถานที่เรียน 2. จัดการเรียนรู้ให้ผสม กลมกลืนกับการดำเนินชีวิต		มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้ เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี เตรียมการสอนและ เลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่จูงใจและ เสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกลุ่ม ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยง ประสบการณ์จากชีวิตจริง

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการสร้าง หลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เนื้อหาหลักสูตร
การนำหลักสูตรไปใช้ : เป็นกระบวนการที่ ผู้เกี่ยวข้องยอมรับร่าง หลักสูตรแล้ว และผู้สอน นำหลักสูตรไปใช้โดยเลือก วิธีการสอนและสื่อการ เรียนการสอน เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา	1. มีความยืดหยุ่นทั้งด้านวิธีเรียน เวลาเรียน สถานที่เรียน 2. จัดการเรียนรู้ให้ผสมกลมกลืนกับการ ดำเนินชีวิต		<u>บทบาทผู้เรียน</u> ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในการเรียน ฝึกปฏิบัติ และค้นพบความถนัดของ ตนเอง ทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม เลือกทำกิจกรรมตาม ความสามารถ ความถนัดและ ความสนใจของตนเองอย่างมี ความสุข ฝึกค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ ด้วยตนเอง <u>สถานที่เรียน</u> โรงเรียนใน ชุมชน <u>เวลาเรียน</u> จัดกิจกรรมนอก เวลาเรียนสำหรับชุมชน

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการสร้าง หลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เนื้อหาหลักสูตร
กำหนดวิธีการประเมิน หลักสูตร : ประเมิน หลักสูตรว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คุณค่าหรือไม่ ประเมิน ความสำเร็จ	1. การนำเสนอผลงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างบุคคลและกลุ่ม 2. วัตถุประสงค์ของการวัดผล ต้องมี เป้าหมายที่ชัดเจนว่าวัดในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนได้มีการ พัฒนาขึ้นตามลำดับของการเรียนรู้ 3. การวัดผลงานการเรียนรู้ในลักษณะของ โครงการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเองและสร้าง เอง	- วัดผลด้วยตัวเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้ หรือไม่โดยไม่มีการสอบ - ประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็น รายบุคคล และติดตามผู้เรียนและให้ คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง	1. การประเมินผลหลักสูตรการ เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ประเมินร่างหลักสูตร 1.1 ประเมินความเหมาะสม องค์ประกอบของร่างหลักสูตร 1.2 ประเมินความสอดคล้อง องค์ประกอบของร่างหลักสูตร 2. การประเมินผลหลักสูตร 2.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนก่อนและหลังเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการสร้าง หลักสูตร	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	เพื่อหาหลักสูตร
กำหนดวิธีการประเมิน หลักสูตร : ประเมิน หลักสูตรว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมี คุณค่าหรือไม่ ประเมิน ความสำเร็จ	1. การนำเสนอผลงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างบุคคลและกลุ่ม 2. วัตถุประสงค์ของการวัดผล ต้องมี เป้าหมายที่ชัดเจนว่าวัดในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนได้มีการ พัฒนาขึ้นตามลำดับของการเรียนรู้ 3. การวัดผลงานการเรียนรู้ในลักษณะของ โครงการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเองและสร้าง เอง	- วัดผลด้วยตัวเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้ หรือไม่โดยไม่มีการสอบ - ประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็น รายบุคคล และติดตามผู้เรียนและให้ คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง	2. การประเมินผลหลักสูตร 2.2 ประเมินทักษะในหน่วยการ เรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่าง เรียน 2) ประเมินการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน 2.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการ เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน 2.4 ประเมินความพึงพอใจที่ มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ผู้เรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลการใช้หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้มีขั้นตอนศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประชากร

1. คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จำนวน 4,973 คน
2. คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร จำนวน 24 คน ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่

ภูมิปัญญาด้านอาหาร ได้แก่ สมุนไพรทอด ต้มยาสมุนไพร น้ำवानาบหอย
วันสมุนไพร กระยาสารทกล้วยสมุนไพร ทองม้วนสมุนไพร เมี่ยงคำ กล้วยกวนขาว

ภูมิปัญญาด้านยารักษาโรคและการบำบัด ได้แก่ การดูแลแม่หลังคลอดด้วยสมุนไพร ลูกประคบ ยาหม่องสมุนไพร พิมเสนน้ำสมุนไพร สบู่สมุนไพร น้ำมันวด น้ำมันเหลือง น้ำมันเขียว

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 370 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามแนวทฤษฎีทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (วัดผล. 2557: ออนไลน์) ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตำบลขุนศรี	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 1 บ้านปลายคลองพระพิมล	578	43
หมู่ที่ 2 บ้านคลองไต่ห้อย	965	72
หมู่ที่ 3 บ้านคลองขุนศรี	579	43
หมู่ที่ 4 บ้านคลองหม่อมแฉ่ม	444	33
หมู่ที่ 5 บ้านคลองพระพิมลราชา	631	47
หมู่ที่ 6 บ้านวัดยอดพระพิมล	486	36
หมู่ที่ 7 บ้านปากคลองเจ้า	709	53
หมู่ที่ 8 บ้านคลองสิบศอก	581	43
รวม	4,973	370

2. คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 คน เป็นภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ด้านเนื้อหา 3 ลำดับแรกของคนในชุมชน ได้แก่ กล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพรและยาหม่องสมุนไพร

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่มได้แก่
 - 1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์ในการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการจัดการศึกษา
 - 1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการศึกษา
 - 1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผล การใช้หลักสูตรการเรียนตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประชากร

1. คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จำนวน 4,973 คน
2. คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร จำนวน 24 คน ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่

ภูมิปัญญาด้านอาหาร ได้แก่ สมุนไพรทอด ต้มยำสมุนไพร น้ำवानาบหอย วุ้นสมุนไพร กระยาสาทรกล้วยสมุนไพร ทองม้วนสมุนไพร เมี่ยงคำ กล้วยกวนงาขาว

ภูมิปัญญาด้านยารักษาโรคและการบำบัด ได้แก่ การดูแลแม่หลังคลอดด้วยสมุนไพร ลูกประคบ ยาหม่องสมุนไพร พิมเสนน้ำสมุนไพร สบู่สมุนไพร น้ำมันนวด น้ำมันเหลือง น้ำมันเขียว

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 20 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร สามารถอ่านออกเขียนได้และอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี
2. คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น สามารถอ่านออกเขียนได้ มีจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพร และอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ลักษณะของเครื่องมือ

1.1 แบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบและข้อคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพและปัญหาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยกำหนดให้ตอบในลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดให้ตอบในลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปรนัย

1.2 แบบสัมภาษณ์สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบและข้อคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเป็นลักษณะข้อคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เป็นข้อคำถามปลายเปิด

2. การสร้างเครื่องมือเพื่อทำการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้สอบถามคนในชุมชน ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยร่างข้อคำถามจากการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีความหมายของแต่ละระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มีความคิดเห็นและปฏิบัติมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มีความคิดเห็นและปฏิบัติมาก
คะแนน 3	หมายถึง	มีความคิดเห็นและปฏิบัติปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	มีความคิดเห็นและปฏิบัติน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	มีความคิดเห็นและปฏิบัติน้อยที่สุด

2.2 แบบสัมภาษณ์ สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้สัมภาษณ์ คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยร่างข้อคำถามจากการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.3.1 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์ในการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการจัดการศึกษา

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่หรือประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร

2.3.2 ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือแต่งตั้งให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ และขอความอนุเคราะห์ให้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย

2.3.3 ผู้วิจัยนำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้องด้านเนื้อหา (Item - Objective Congruence : IOC) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน โดยการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.4 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

2.3.4.1 แบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้วไปทดลองคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา หาความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมพัทธ์ซ้ำ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบ

2.3.4.2 แบบสอบถามทดลองใช้คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของคอนนาค

2.3.5 นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้วมาแก้ไขปรับปรุง โดยเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตร

1.2 สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การกำหนดจุดประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้
 - 2.1 เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน
 - 2.2 เพื่อให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การกำหนดเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้
 - 3.1 กำหนดเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในตอนี่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเนื้อหา ดังนี้
 - หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแสดงความเอาใจใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ได้แก่ บอกชื่อสมุนไพร บอกสรรพคุณสมุนไพร บอกวิธีการดูแล และอธิบายการสร้างคุณค่าให้สมุนไพรในท้องถิ่น
 - หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น_เรื่องสมุนไพร คือ การรับความรู้ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสนใจของตนเอง ได้แก่ บอกส่วนประกอบและวิธีการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปฏิบัติตามขั้นตอน ความร่วมมือในการทำงาน และบอกประโยชน์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์
 - หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น_เรื่องสมุนไพร คือ การเผยแพร่ รณรงค์ ส่งเสริม สนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีความเจริญงอกงาม ให้คงอยู่ไม่สูญหาย ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือทำงานในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ผลงาน การบอกวิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.2 นำเนื้อหาที่ได้ไปจัดทำร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำร่างหลักสูตร
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ บทบาทครู บทบาทผู้เรียน สถานที่ และเวลาเรียนดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การสาธิต ลงมือปฏิบัติจริง การศึกษาดด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปความรู้ที่ได้แล้วนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

สื่อการเรียนรู้ หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต ใบความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทบาทวิทยากร ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี เตรียมการสอนและเลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่จูงใจและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากกลุ่ม ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์จากชีวิตจริง

บทบาทผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ฝึกปฏิบัติและค้นพบความถนัดของตนเอง ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม เลือกรับกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

สถานที่เรียน โรงเรียนในชุมชน

เวลาเรียน จัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนสำหรับชุมชน

5. การประเมินผล ผู้วิจัยได้กำหนดการประเมินหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินหลักสูตรโดยใช้แบบประเมินต่าง ๆ ได้แก่ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะ แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบบประเมินเจตคติ และแบบประเมินความพึงพอใจ

2. นำร่างหลักสูตรที่ได้จากการวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ เป็นร่างหลักสูตร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบโดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของร่างหลักสูตร (Item - Objective Congruence : IOC)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Item - Objective Congruence : IOC) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการพิจารณา ลงความเห็น และให้คะแนน มีรายละเอียดการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้ คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการทดลอง ใช้

3. นำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

4. ได้หลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลการใช้ หลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การทดลองใช้หลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการ ดำเนินการและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านคลองพระพิมล เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ในการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

1.2 ผู้วิจัยได้กำหนดการใช้หลักสูตร เพื่อไปทดลองใช้กับคนในชุมชน โดยใช้ระยะเวลา สอน รวม 48 ชั่วโมง แบ่งเป็นในชั้นเรียน 24 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 24 ชั่วโมง เป็นวันธรรมดาใน เวลาตอนเย็นและวันเสาร์ ในเวลาตอนเช้า

1.3 วิธีดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนดังนี้

1.3.1 ผู้วิจัยแนะนำวิธีการและขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนใน ชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

1.3.2 ผู้วิจัยร่วมกับคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

1.4 ผู้วิจัยและผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันจัดบันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน ระหว่างการจัดกิจกรรม

1.5 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธาน เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตัวผู้วิจัยเอง

2. การประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 การประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการ ประเมินผลหลักสูตรโดยใช้แบบประเมินต่าง ๆ ได้แก่ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบ ประเมินทักษะ แบบประเมินการเรียนรู้อัตนวิธาน แบบประเมินเจตคติ และประเมินความพึงพอใจ มีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 กำหนดวิธีการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่อ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดำเนินการในตอนที่ 1) และจากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1.2 นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบ

2.1.3 นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

2.1.4 นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นคนในชุมชน ตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

2.1.5 นำแบบประเมินต่างๆไปทดลองใช้

2.2 เครื่องมือสำหรับการวิจัย

2.2.1 แบบประเมินวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการสร้างแบบทดสอบเพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนวัดด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์แบบทดสอบ การสร้างแบบทดสอบ การหาคุณภาพของแบบทดสอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 วิเคราะห์น้ำหนักวัดอุปประสงค์เชิงพฤติกรรมของเนื้อหา เป็นการนำวัดอุปประสงค์เชิงพฤติกรรมของหน่วยการเรียนรู้ มาทำการวิเคราะห์ว่าวัดอุปประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละข้อนั้น ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับใด

2.2.1.2 กำหนดน้ำหนักของพฤติกรรมย่อยที่จะออกข้อสอบ หลังจากทำการวิเคราะห์น้ำหนักวัดอุปประสงค์เชิงพฤติกรรมของเนื้อหาแล้ว จึงทำการกำหนดจำนวนข้อสอบที่ใช้วัดตามความเหมาะสม

2.2.1.3 กำหนดรูปแบบของคำถาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบที่มีข้อสอบในลักษณะของคำถามเป็นชนิดเลือกตอบถูก-ผิด เพราะถือเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลที่มีคุณภาพ ใช้วัดผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถวัดได้ครอบคลุมจุดประสงค์ และตรวจให้คะแนนได้แน่นอน

2.2.1.4 จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบถูก-ผิด ซึ่งหลักในการคิดคะแนน คือ ผู้เรียนตอบถูก 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบ ได้ 0 คะแนน

2.2.1.5 ตรวจทานข้อสอบ โดยผู้วิจัยนำข้อสอบที่ได้สร้างมาพิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาความถูกต้อง สามารถวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการได้หรือไม่ ภาษาที่ใช้ชัดเจนหรือไม่ เหมาะสมเข้าเกณฑ์หรือไม่ จากนั้นทำการแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2.1.6 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไปแล้วจึงนำแบบทดสอบที่สร้างไปหาความสอดคล้อง IOC กับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ .5 ขึ้นไป

2.2.1.7 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบมาหาคุณภาพ โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้เรียนที่มีความคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.2.1.8 นำข้อสอบที่ผ่านการหามาตรฐาน ที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริง โดยเน้นรูปแบบการพิมพ์ที่ถูกต้อง มีคำชี้แจงละเอียดชัดเจน เข้าใจง่าย สำหรับใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2.2 แบบประเมินทักษะ

แบบประเมินทักษะในการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ย่อย มีขั้นตอนดังนี้

2.2.2.1 ร่างแบบประเมินทักษะที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือแต่งตั้งให้ผู้เชี่ยวชาญและขอความอนุเคราะห์ให้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย
2. นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบ โดยให้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน โดยการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็น	ว่า	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	1
มีความเห็น	ว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ว่า	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบอีกครั้ง โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC)

4. นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

5. นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของ

เครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของคอนนาค แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบประเมินทักษะที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ทั้งนี้แบบให้คะแนนตามพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งมีความหมายของแต่ละระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 3	หมายถึง	ดี หรือปฏิบัติ
คะแนน 2	หมายถึง	พอใช้ หรือปฏิบัติบางครั้ง
คะแนน 1	หมายถึง	ปรับปรุง หรือปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย

เกณฑ์การตัดสินการประเมินมี 4 ระดับดังนี้

ได้ 10-12 คะแนน	หมายถึง	ดีมาก หรือปฏิบัติมากที่สุด
ได้ 8-9 คะแนน	หมายถึง	ดี หรือปฏิบัติมาก
ได้ 6-7 คะแนน	หมายถึง	พอใช้ หรือปฏิบัติบางครั้ง
ได้ 1-5 คะแนน	หมายถึง	ปรับปรุง ปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป

2.2.3 แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีกระบวนการสร้างแบบประเมินดังต่อไปนี้

2.2.3.1 ร่างข้อคำถามแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.3.2 นำแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ โดยการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็นว่า	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น 1
มีความเห็นว่า	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่า	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น -1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.3.3 นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

2.2.3.4 นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของคอนบาค แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้แบบสอบถามในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีความหมายของแต่ละระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มีพฤติกรรมมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มีพฤติกรรมมาก
คะแนน 3	หมายถึง	มีพฤติกรรมปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	มีพฤติกรรมน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	มีพฤติกรรมน้อยที่สุด

แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับการประเมิน

ตอนที่ 2 แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด

2.2.4 แบบประเมินเจตคติ

แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนการสร้างแบบประเมินเจตคติ ดังนี้

2.2.4.1 ร่างข้อคำถามแบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือแต่งตั้งให้ผู้เชี่ยวชาญและขอความอนุเคราะห์ให้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย
2. นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบ โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน โดยการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1

มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบอีกครั้ง โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC)

4. นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

5. นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของคอนบาค แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ทั้งนี้แบบสอบถามในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีความหมายของแต่ละระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มีความคิดเห็นมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มีความคิดเห็นมาก
คะแนน 3	หมายถึง	มีความคิดเห็นปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	มีความคิดเห็นน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

แบบประเมินเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเป็นข้อคำถาม
ปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่
ปรึกษาปริญญาโทตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป

2.2.5 แบบประเมินความพึงพอใจ

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ ดังนี้

2.2.5.1 ร่างข้อคำถามแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้
ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

2.2.5.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยให้
ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ
คุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือแต่งตั้งให้เป็น
ผู้เชี่ยวชาญและขอความอนุเคราะห์ให้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย
2. นำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบ โดยใช้
แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC) เป็น
เกณฑ์ในการพิจารณาผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน โดยการแปลงเป็นค่าคะแนนดังนี้

มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น 1
 มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0
 มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

สำหรับการนำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนค่าในสูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กล่าวคือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.5 ถือว่า เกณฑ์การให้คะแนนดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงทำการนำเรียนเพื่อให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบก่อนที่จะนำเครื่องมือไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบอีกครั้ง โดยใช้แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item - Objective Congruence : IOC)

4. นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

5. นำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของคอนบาค แล้วเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้แบบสอบถามในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีความหมายของแต่ละระดับคะแนนดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนน 3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1 ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 ส่งแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Item - Objective Congruence : IOC) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองพร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามกลับคืน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์คำนวณค่าสถิติดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพและความต้องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการแปลความหมายค่าเฉลี่ยนำหน้าคำตอบแบ่งเป็น 5 ระดับ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2528: 9)

คะแนนในระดับ	4.21 – 5.00	หมายความว่า	มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
คะแนนในระดับ	3.41 – 4.20	หมายความว่า	มีระดับความคิดเห็นมาก
คะแนนในระดับ	2.61 – 3.40	หมายความว่า	มีระดับความคิดเห็นปานกลาง
คะแนนในระดับ	1.81 – 2.60	หมายความว่า	มีระดับความคิดเห็นน้อย
คะแนนในระดับ	1.00 – 1.80	หมายความว่า	มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. การประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินหลักสูตรโดยใช้แบบประเมินต่างๆ

2.1 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบความรู้เรื่องสมุนไพร ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบประเมินประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบค่าแตกต่างก่อนและหลังเรียน ด้วยสถิติ ค่า “ที” (t-test)

2.2 การประเมินทักษะของผู้เรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้การให้ค่าคะแนนตามพฤติกรรมที่แสดงออก วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

2.3 การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับการประเมินทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบค่าแตกต่างก่อนและหลังเรียน ด้วยสถิติ ค่า “ที” (t-test) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยนำหาคำตอบแบ่งเป็น 3 ระดับ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2528)

คะแนนในระดับ	4.21 – 5.00	หมายความว่า	มีระดับพฤติกรรมมากที่สุด
คะแนนในระดับ	3.41 – 4.20	หมายความว่า	มีระดับพฤติกรรมมาก
คะแนนในระดับ	2.61 – 3.40	หมายความว่า	มีระดับพฤติกรรมปานกลาง
คะแนนในระดับ	1.81 – 2.60	หมายความว่า	มีระดับพฤติกรรมน้อย
คะแนนในระดับ	1.00 – 1.80	หมายความว่า	มีระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2.4 การประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบประเมินเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบค่าแตกต่างกันก่อนและหลังเรียน ด้วยสถิติ ค่า “ที” (t-test) การแปลความหมายค่าเฉลี่ยนำหน้าคำตอบแบ่งเป็น 3 ระดับ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2528)

คะแนนในระดับ	4.21 – 5.00	หมายความว่า	มีเจตคติมากที่สุด
คะแนนในระดับ	3.41 – 4.20	หมายความว่า	มีเจตคติมาก
คะแนนในระดับ	2.61 – 3.40	หมายความว่า	มีเจตคติปานกลาง
คะแนนในระดับ	1.81 – 2.60	หมายความว่า	มีเจตคติน้อย
คะแนนในระดับ	1.00 – 1.80	หมายความว่า	มีเจตคติน้อยที่สุด

2.5 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งการแปลความหมายค่าเฉลี่ยนำหน้าคำตอบแบ่งเป็น 3 ระดับ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2528)

คะแนนในระดับ	4.21 – 5.00	หมายความว่า	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนนในระดับ	3.41 – 4.20	หมายความว่า	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนในระดับ	2.61 – 3.40	หมายความว่า	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนในระดับ	1.81 – 2.60	หมายความว่า	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนในระดับ	1.00 – 1.80	หมายความว่า	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สภาพและความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 370 คน โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผลการสำรวจปรากฏผลดังตาราง

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา

(N = 370)

ข้อมูลสถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	124	33.51
หญิง	246	66.49
รวม	370	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	14	3.78
20 ปี – 29 ปี	61	16.49
30 ปี – 39 ปี	93	25.14
40 ปี – 49 ปี	121	32.70
50 ปี – 59 ปี	69	18.65
60 ปี ขึ้นไป	12	3.24
รวม	370	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	36	9.73
มัธยมศึกษาตอนต้น	96	25.94
มัธยมศึกษาตอนปลาย	84	22.70
ปวช.	45	12.17
ปวส./ ปวท./ อนุปริญญา	58	15.68
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	51	13.78
รวม	370	100.00

จากตาราง 3 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.49 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 33.51 ด้านอายุพบว่าส่วนใหญ่มีอายุ 40 ปี – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.70 รองลงมาคือ 30 ปี – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.14 และ 50 ปี – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.65 ด้านระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 25.94 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 22.70 และระดับปวส./ ปวท./ อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 15.68

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ และอาชีพ

(N = 370)

ข้อมูลสถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	12	3.24
สมรส	257	69.45
หย่าร้าง	58	15.68
หม้าย	43	11.63
อื่นๆ	-	-
รวม	370	100
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐ/ รัฐวิสาหกิจ	38	10.27
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนรายวัน	26	7.03
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนรายเดือน	54	14.60
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	49	13.24
เกษตรกรที่มีที่ดินทำกิน	82	22.16
เกษตรกรที่ไม่มีที่ดิน	26	7.03
รับจ้างทั่วไป	52	14.05
แม่บ้าน/พอบ้าน	9	2.43
นักเรียน/นักศึกษา	28	7.57
ขับรถรับจ้าง	6	1.62
อื่นๆ	-	-
รวม	370	100

จากตาราง 4 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามด้านสถานภาพ สมรส คิดเป็นร้อยละ 69.45 หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 15.68 หม้าย คิดเป็นร้อยละ 11.63 ด้านอาชีพ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 22.16 รองลงมาคือ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชนรายเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.60 และ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 14.05

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และการประกอบอาชีพเสริม

(N = 370)		
ข้อมูลสถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ไม่มีรายได้	11	2.97
ต่ำกว่า 5,000 บาท	15	4.05
5,001 บาท – 10,000 บาท	104	28.11
10,001 บาท – 15,000 บาท	152	41.08
15,001 บาท – 30,000 บาท	79	21.35
30,001 บาท – 35,000 บาท	7	1.89
35,001 บาท – 45,000 บาท	2	0.54
45,001 บาทขึ้นไป	-	-
รวม	370	100
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	54	14.60
10,001 บาท - 20,000 บาท	214	57.83
20,001 บาท - 30,000 บาท	102	27.57
30,001 บาท - 40,000 บาท		
40,001 บาท - 50,000 บาท		
50,001 บาทขึ้นไป		
รวม	370	100.00
การประกอบอาชีพเสริม		
มี เช่น ค้าขาย ปลูกอ้อย หาปลา เก็บผัก	135	36.49
ไม่มี	235	63.51
รวม	370	100

จากตาราง 5 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามด้านรายได้ 10,001 บาท – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.08 รองลงมาคือ 5,001 บาท – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.11 มีรายได้ 15,001 บาท – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.35 ด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือน พบว่า มีค่าใช้จ่าย 10,001 บาท - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.83 รองลงมาคือ 20,000 บาทขึ้นไป - 30,000 บาท

คิดเป็นร้อยละ 27.57 ต่ำกว่า 10,000 บาท และ คิดเป็นร้อยละ 14.60 ตามลำดับ การประกอบอาชีพเสริม ไม่มีอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 63.51 และมีอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 36.49

ตาราง 6 แสดงสภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านเศรษฐกิจ				
1.	ครอบครัวของท่านมีรายได้เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลัก	3.40	0.68	ปานกลาง
2.	ครอบครัวมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายประจำเดือน	3.39	0.64	ปานกลาง
3.	ครอบครัวของท่านมีคนว่างงาน	3.82	0.72	มาก
4.	ครอบครัวของท่านมีเงินเหลือเก็บเพิ่มขึ้นกว่าปีที่แล้ว	3.19	0.76	ปานกลาง
	รวมเฉลี่ย	3.40	0.75	ปานกลาง
ด้านสังคม				
5.	คนในชุมชนมีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน	3.65	0.93	มาก
6.	คนในชุมชนมีการแบ่งปันความรู้ด้านอาชีพ	3.34	0.90	ปานกลาง
7.	ไม่มียาเสพติดระบาดในชุมชน	3.08	1.03	ปานกลาง
8.	คนในชุมชนมีการย้ายถิ่นฐานที่ทำกิน	3.39	0.73	ปานกลาง
9.	คนในชุมชนยังคงมีความเชื่อและยึดถือประเพณีเดิม	3.42	0.84	ปานกลาง
	รวมเฉลี่ย	3.38	0.89	ปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อม				
10.	คนในชุมชนมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	3.86	0.86	มาก
11.	ในชุมชนมีน้ำเน่าเสีย	3.47	1.04	ปานกลาง
12.	ปัญหาขยะมูลฝอย/ฝุ่นละอองมลพิษในชุมชนลดลง	3.37	0.91	ปานกลาง
13.	ในชุมชนมีปัญหามลพิษทางเสียง	3.42	0.85	ปานกลาง
14.	พืชผักสมุนไพรในท้องถิ่นไม่ลดน้อยลง	3.31	0.94	ปานกลาง
	รวมเฉลี่ย	3.49	0.92	ปานกลาง

จากตาราง 6 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวมีคนว่างงาน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ครอบครัวมีรายได้เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลัก อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 และครอบครัวมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายประจำเดือน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 สรุปในภาพรวมด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนมีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 คนในชุมชนยังคงมีความเชื่อและยึดถือประเพณีเดิม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และคนในชุมชนมีการย้ายถิ่นฐานที่ทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 ด้าน สรุปในภาพรวมด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า คนในชุมชนมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ในชุมชนมีน้ำเน่าเสีย อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 และมีปัญหามลพิษทางเสียง อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และสรุปในภาพรวมด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49

ตาราง 7 แสดงการศึกษาสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ข้อ	รายละเอียด	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ท่านมีความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.97	0.99	มาก
2.	ท่านทราบว่าในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์	3.79	0.77	มาก
3.	ท่านนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการดำรงชีวิต	3.43	0.81	ปานกลาง
4.	ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.48	0.85	ปานกลาง
5.	ท่านสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.53	0.77	มาก
6.	ท่านมีความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.85	0.97	มาก
7.	ท่านมีส่วนปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เหมาะสมกับยุคสมัย	3.48	1.02	ปานกลาง
8.	ท่านศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.48	0.9	ปานกลาง
9.	ท่านมีความหวังใญ่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนจะสูญหาย	3.78	0.99	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	รายละเอียด	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
10.	ท่านเคยได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.35	0.90	ปานกลาง
11.	ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุ๊ค	3.42	0.94	ปานกลาง
12.	ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาเพิ่มรายได้ของ ครอบครัว	3.33	1.21	ปานกลาง
	รวมเฉลี่ย	3.59	0.93	มาก

จากตาราง 7 ผลการศึกษาศาภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 กลุ่มตัวอย่างมีความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 กลุ่มตัวอย่างสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 และ สรุปในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59

ตาราง 8 แสดงการศึกษาคำความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการอนุรักษ์	4.25	0.82	มาก
2.	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีคุณค่าได้รับการ ยกย่อง	4.17	0.85	มาก
3.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4.30	0.72	มาก
4.	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ชุมชน	4.22	0.89	มาก
5.	ท่านต้องการนำความรู้และคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนมาประกอบอาชีพเสริม	4.12	0.91	มาก
6.	ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงสภาพลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ชุมชนให้เหมาะสมกับยุคสมัย	4.21	0.99	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความต้องการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7.	ท่านต้องการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4.16	0.72	มาก
8.	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการเผยแพร่เป็นที่รู้จัก	4.21	0.81	มาก
9.	ท่านต้องการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4.17	0.78	มาก
10.	ท่านต้องการเรียนรู้วิธีการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.10	0.74	มาก
รวมเฉลี่ย		4.19	0.82	มาก

จากตาราง 8 ผลการศึกษาความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการอนุรักษ์ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 กลุ่มตัวอย่างต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 สรุปในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19

ตาราง 9 แสดงการศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้านเนื้อหา

ที่	รายการ	คะแนน
1.	กล้วยกรอบสมุนไพร	172*
2.	กระยาสาทรสมุนไพร	12
3.	วันสมุนไพร	50
4.	ยาหม่องสมุนไพร	55***
5.	ยาเหลืองสมุนไพร	15
6.	พืชมะนาวสมุนไพร	20
7.	ลูกประคบ	29
8.	แชมพูสมุนไพร	35

ตาราง 9 (ต่อ)

ที่	รายการ	คะแนน
9.	น้ำยาล้างจานสมุนไพร	96**
10'	ภาษามอญ	12
11.	การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ	23
12.	อื่นๆ โปรดระบุ.....	

จากตาราง 9 ผลการศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้านเนื้อหา 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างสนใจเรียนกล้วยกรอบสมุนไพรมากที่สุด รองลงมาคือ น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร ตามลำดับ

ตาราง 10 แสดงการศึกษาความต้องการด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ที่	รายการ	คะแนน
1.	การบรรยาย	27
2.	การสาธิต	154**
3.	การลงมือปฏิบัติ	198*
4.	การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้	150***
5.	กระบวนการกลุ่ม	20
6.	การใช้อินเทอร์เน็ต	98
7.	สื่อวีดิทัศน์	15
8.	ใบความรู้ ใบงานกิจกรรม	32
9.	การศึกษาดูงาน	42
10.	อื่นๆ โปรดระบุ.....	

จากตาราง 10 ผลการศึกษาด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ การสาธิตและการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามลำดับ

ตาราง 11 แสดงการศึกษาความต้องการด้านสถานที่

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
โรงเรียนใกล้บ้าน	231	62.43*
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	83	22.43**
วัดใกล้บ้าน	21	5.68
องค์การบริหารส่วนตำบล	35	9.46***
อื่นๆ	-	-
รวม	370	100

จากตาราง 11 ผลการศึกษาความต้องการด้านสถานที่ 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้โรงเรียนใกล้บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.43 รองลงมาคือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 22.43 และองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 9.46 ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงการศึกษาความต้องการด้านเวลาในการจัดกิจกรรม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
วันหยุด ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.)	192	51.89*
วันหยุด ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.)	98	26.49**
วันหยุด ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.)	35	9.46***
วันธรรมดา ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.)	26	7.03
วันธรรมดา ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.)	11	2.97
วันธรรมดา ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.)	8	2.16
รวม	370	100

จากตาราง 12 ผลการศึกษาด้านเวลาในการจัดกิจกรรม 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ในวันหยุด ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.89 รองลงมาคือ วันหยุด ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 26.49 และวันหยุด ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 9.46 ตามลำดับ

หลังจากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน พบว่า ด้านเนื้อหาในกลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ เรื่อง กล้วยกรอบสมุนไพรมากที่สุด รองลงมาคือ น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร ตามลำดับ (ตารางที่ 9) ผู้วิจัยจึงคัดเลือกผู้มีความรู้ภูมิปัญญา 3 คน ที่มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาดังกล่าวและเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญประสบการณ์การถ่ายทอด

ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 6-18 ปี มีความชำนาญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านสมุนไพรไทย และสมุนไพรแปรรูป เพื่อสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ภูมิปัญญา 3 คน ปรากฏผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ

ผลการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านเศรษฐกิจในชุมชน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในชุมชนเศรษฐกิจไม่คล่องตัว มีปัญหาคนตกงาน แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน มีหลายครอบครัวเป็นหนี้ แต่มีหลายครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

“เศรษฐกิจในชุมชนไม่ค่อยดีนัก แต่ก็ไม่ถึงขั้นแย่มาก”

“เศรษฐกิจในชุมชนมีภาวะไม่คล่องตัว มีปัญหาคนตกงาน สาเหตุหนึ่งมาจากมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน”

“เศรษฐกิจในชุมชนไม่ค่อยดี การค้าขายไม่คล่องตัว มีหลายครอบครัวเป็นหนี้ แต่มีหลายครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง”

ด้านสังคม

ผลการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านสังคมในชุมชน กล่าวคือ คนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจให้กัน แต่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดระบาดในบางพื้นที่ ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

“คนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็มีปัญหาเรื่องยาเสพติดบ้าง”

“คนในชุมชนมีน้ำใจให้กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี สังเกตได้จากการร่วมงานตามวัด เช่น งานบุญต่าง ๆ แต่ในชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติดระบาดในบางพื้นที่”

“ปัญหาด้านสังคมในชุมชนมีเรื่องยาเสพติดระบาดไปตามกลุ่มวัยรุ่น”

ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านสังคมในชุมชนผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ ในตำบลขุนศรีมีปัญหาเกี่ยวกับฝุ่นละอองที่มีสาเหตุมาจากเผาฟางข้าวและขยะ ผักตบชวามากในคูคลอง น้ำในคลองมีสารปนเปื้อนจากยาฆ่าแมลง ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

“สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีปัญหาฝุ่นละออง มีผักตบชวามากในคูคลอง”

“ในชุมชนมีควันพิษและฝุ่นละอองจากการเผาฟางข้าว และกลิ่นเหม็นจากการเผาขยะ”

“ในชุมชนมีปัญหาฝุ่นละออง และยาฆ่าแมลงไหลลงคูคลอง”

2. สภาพปัญหาและความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้พบว่า สภาพปัญหา ความต้องการและวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นปัจจุบันขาดการสนับสนุนและขาดคนสืบทอดอย่างจริงจัง

สาเหตุที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไป เป็นเพราะคนในชุมชนไม่เห็นคุณค่า ขาดตลาดมารองรับผลิตภัณฑ์ คนในชุมชนทำอาชีพอื่น รายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอ

วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดความรู้ให้คนในชุมชน นักเรียนและกลุ่มสนใจ คนในครอบครัว ลูกหลานและคนใกล้ชิด โดยการสอนจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นลูกและหลาน กลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชน การบอกเล่าให้ผู้สนใจ และจากการเป็นวิทยากร ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กล่าวไว้ ดังนี้

“สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนว่าสาเหตุที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปเกิดจาก คนในชุมชนทำอาชีพอื่น คนสืบทอดมีน้อย วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่จะได้รับเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนและกลุ่มสนใจ”

“คนรุ่นใหม่คิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งล้าสมัย ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐ รายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว สาเหตุสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปเกิดจากคนในชุมชนไม่เห็นคุณค่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลานและคนใกล้ชิด โดยการสอนจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นลูกและหลาน”

“ไม่มีใครสนใจขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจังเมื่อผลิตสินค้าออกมาแล้ว ขาดตลาดมารองรับผลิตภัณฑ์ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จึงอาศัยกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สืบทอดสู่สมาชิกในชุมชนและคนในท้องถิ่นที่ต้องการเรียนรู้”

3. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีลักษณะ ดังนี้ มีความรู้และความชำนาญ มีจิตเป็นผู้ให้ไม่หวังผลตอบแทน ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอดที่หลากหลายรูปแบบ เหมาะสมกับวัยต่างๆ มีวิธีการจูงใจให้ช่วยกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบในท้องถิ่น และศึกษาวิธีการเพิ่มรายได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ที่ควรสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ คนในครอบครัว คนในชุมชน นักเรียนและผู้สนใจ เพราะจะทำให้ความรู้ได้รับการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง และสาเหตุที่ต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาจะไม่สูญหาย เป็นอาชีพสร้างรายได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าทางจิตใจ และเป็นประโยชน์ทั้งต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีความรู้ภูมิปัญญา ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

“คนที่จะช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเป็นคนมีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสาธารณะ ชอบแบ่งปันความรู้ เรียนรู้วิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายรูปแบบเหมาะกับคนหลากหลายวัย ศึกษาด้านการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสรรพคุณ และประโยชน์ที่ได้จากสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายและสามารถเป็นอาชีพสร้างรายได้”

“คนที่อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีความชำนาญเรื่องภูมิปัญญา มีเทคนิคการถ่ายทอดที่น่าสนใจ มีวิธีการจูงใจให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้เห็นผลได้จริง ผู้ที่

สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว เพราะเห็นชัดว่าทำได้จริง คนที่สนใจจริง นักเรียน นักศึกษา ชาวบ้าน คนที่รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงก็จะเห็นคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์”

“ผู้ที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีความรู้จริง ไม่หวังผลกำไร เน้นถึงส่วนรวม เรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบในท้องถิ่น มีวิธีการเพิ่มรายได้ให้ชุมชน คนที่ควรเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นทุกคนที่มีความสนใจเรียนรู้หรือสนใจจะนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประกอบอาชีพเพราะจะทำให้ความรู้ได้รับการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง”

4. วิธีการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ วิธีการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการตั้งชมรมภูมิปัญญาท้องถิ่น บันทึกความรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจ ไม่มีการปิดบังความรู้ บอกข้อดี ประโยชน์และที่มาที่ไปของภูมิปัญญา และในปัจจุบันคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำตามต้นแบบภูมิปัญญา การจดจำแล้วนำไปใช้ การบอกต่อข้อมูลความรู้ให้แก่คนใกล้ชิด การลงเฟสบุ๊ค และการรวมกลุ่มกันเพื่อทำธุรกิจเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

“ควรเปิดชมรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนและหมู่บ้าน พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจ เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โดยการลงเฟสบุ๊ค และเข้าร่วมอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่น”

“ควรมีการบันทึกความรู้ เป็นวิธีการหนึ่งในการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกภาคส่วนต้องให้การสนับสนุน และทำให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อชีวิต คนในชุมชนที่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการทำตามต้นแบบภูมิปัญญา การจดจำแล้วนำไปใช้ แล้วนำผลการใช้กลับมาเล่าให้วิทยากรฟังและบอกต่อกับคนใกล้ชิด”

“ควรเปิดโอกาสให้คนที่มีความสนใจได้เรียนรู้โดยไม่มีการปิดบัง ชี้ให้เห็นถึงข้อดี ประโยชน์และที่มาที่ไปของภูมิปัญญา คนในชุมชนมีการแสดงออกถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการรวมกลุ่มกันเพื่อทำธุรกิจเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวได้อีกทาง ซึ่งมีการขยายตัวของกลุ่มอย่างช้าๆ”

5. ประสพการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1 เป้าหมายหลัก

ในการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 คน ผู้วิจัยพบว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป้าหมายหลักในการถ่ายทอดความรู้เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงความรู้ไม่สูญหาย นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประหยัดค่าใช้จ่าย สามารถประกอบอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้ และสร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กล่าวไว้ดังนี้

“เป้าหมายหลักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ไม่ให้สูญหาย”

“เป้าหมายหลักในการถ่ายทอดความรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปประกอบอาชีพ ประหยัดค่าใช้จ่าย”

“เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เพื่อเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลัก เพื่อสร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น”

5.2 การกำหนดเนื้อหา

จากประสบการณ์ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 3 คน ในการกำหนดเนื้อหาของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน กำหนดตามความสนใจของคนในชุมชน วัตถุประสงค์ที่มีและหาง่ายในท้องถิ่น สามารถเพิ่มรายได้และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำปุ๋ยหมัก อาหารจากสมุนไพร กล้วยกรอบ น้ำยาล้างจานสมุนไพร ยาหม่อง ยาเหลือง แชมพูสมุนไพร และสานกระเป๋าดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ให้สัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

“ในการกำหนดเนื้อหาเพื่อถ่ายทอดความรู้กำหนดตามความสนใจของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะสนใจการทำกล้วยกรอบสมุนไพร เพราะในชุมชนมีการปลูกกล้วยกันมาก ที่คนในชุมชนสนใจอีก เช่น ยาหม่อง และยาเหลือง เนื่องจากมีผู้สูงวัยอาศัยอยู่ในครอบครัว”

“กำหนดตามความต้องการและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แชมพูสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร สานกระเป๋ามาจากผักตบชวา”

“กำหนดตามความสนใจและวัตถุดิบหาง่ายในท้องถิ่น สามารถเพิ่มรายได้และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหารจากสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และการทำปุ๋ยหมัก”

5.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากประสบการณ์ของผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การทำเอกสารเผยแพร่ การตั้งชมรม การรวมตัวกันเพื่อจัดกลุ่มสนใจ เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ให้สัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

“การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้โดยการสาธิต ทำเอกสารเผยแพร่ การตั้งชมรม”

“ในการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้โดยการรวมตัวกันเพื่อจัดกลุ่มสนใจแล้วเชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้”

“การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้โดยการรวมกลุ่มเพื่อตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน แล้วสอนสมาชิกและคนที่สนใจ”

5.4 เทคนิคการถ่ายทอดความรู้

จากการสัมภาษณ์เทคนิคการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสาธิต การลงมือปฏิบัติ เล่าจากประสบการณ์ ซึ่งจะเน้นไปที่การทำให้ดูแล้วผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้จริง ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กล่าวไว้ ดังนี้

“เทคนิคการถ่ายทอดความรู้โดยการสาธิต และการลงมือปฏิบัติ”

“วิธีถ่ายทอดความรู้โดยการเล่าจากประสบการณ์จริง การสาธิตและทดลองให้ดู”

“ถ่ายทอดความรู้โดยถ่ายทอดความรู้และลงมือปฏิบัติจริง”

5.5 การใช้สื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคนในชุมชน

ในด้านการใช้สื่อสามารถสรุปได้ว่า สื่อประเภทที่นำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคนในชุมชน ได้แก่ ปฏิบัติจริง สื่อวีดิทัศน์ ของจริง การอธิบาย การสาธิต และการเล่าจากบุคคลที่ลงมือปฏิบัติจริง ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กล่าวไว้ดังนี้

“การใช้สื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคนในชุมชน ได้แก่ สื่อของจริง สื่อวีดิทัศน์ เอกสารประกอบ”

“การเล่าจากบุคคลที่ลงมือปฏิบัติจริง การสาธิต”

“ถ่ายทอดความรู้โดยการอธิบายพร้อมกับสาธิต และให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้สนใจได้ลงมือปฏิบัติจริง”

5.6 การประเมินความรู้

จากการสัมภาษณ์การประเมินความรู้ที่เหมาะสมกับคนในชุมชนพบว่าวิธีที่นิยมใช้ ได้แก่ การประเมินจากการปฏิบัติได้จริง ดังที่ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กล่าวไว้ดังนี้

“การประเมินความรู้ที่เหมาะสมกับคนในชุมชน จากผลผลิตที่ทำได้จริง”

“ทำได้จริง”

“ประเมินจากการปฏิบัติได้จริง”

(สัมภาษณ์ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 คนของตำบลขุนศรี คนที่1/10 พฤษภาคม 2559, คนที่2/12 พฤษภาคม 2559, คนที่3/15 พฤษภาคม 2559)

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการร่างหลักสูตรผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาหลักสูตร และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอนดังนี้ ศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 คน และจากการสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน โดยคัดเลือกจากผลการศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาเรียนรู้ของคนในชุมชน 3 ลำดับแรก ได้แก่ กล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร จึงนำข้อมูลที่ได้มาร่างหลักสูตรโดยมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 13 แสดงโครงสร้างหลักสูตรจากการสอบถามและการสัมภาษณ์

โครงสร้าง หลักสูตร	การสอบถาม	การสัมภาษณ์
1. ศึกษาสภาพชุมชน		
ด้านเศรษฐกิจ	- มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง - ครอบครัวเรื่องคนว่างงานรายได้ไม่เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลักและการใช้จ่ายประจำเดือน	- เศรษฐกิจไม่คล่องตัว - มีปัญหาคนตกงาน แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน - มีหลายครอบครัวเป็นหนี้ แต่มีหลายครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านสังคม	- คนในชุมชนมีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน - ยังคงมีความเชื่อและยึดถือประเพณีเดิม - มีการย้ายถิ่นฐานที่ทำกิน	- คนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - มีน้ำใจให้กัน - มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดระบาดในบางพื้นที่
ด้านสิ่งแวดล้อม	- มีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน - มีน้ำเน่าเสีย - มีมลพิษทางเสียง	- ฝุ่นละอองที่มีสาเหตุมาจากเผาฟางข้าวและขยะ - ผักตบชวามากในคูคลอง - น้ำในคลองมีสารปนเปื้อนจากยาฆ่าแมลง
2. การกำหนดจุดประสงค์	- เพื่อเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน - เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการอนุรักษ์ - เพื่อให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	- เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - คงความรู้ไม่ให้สูญหาย - นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน - ประหยัดค่าใช้จ่าย - สามารถประกอบอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้ - สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น

ตาราง 13 (ต่อ)

3. การกำหนดเนื้อหา	ด้านเนื้อหา 3 ลำดับแรก ได้แก่กล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร	- กำหนดตามความสนใจของคนในชุมชน - วัตถุประสงค์ที่มีและหาง่ายในท้องถิ่นสามารถเพิ่มรายได้และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	<u>กิจกรรมการเรียนรู้</u> การลงมือปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ การสาธิตและการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ <u>สื่อ/แหล่งการเรียนรู้</u> อินเทอร์เน็ต การศึกษาดูงาน ไปความรู้ ไปงาน กิจกรรม <u>สถานที่</u> โรงเรียนใกล้บ้าน <u>เวลา</u> วันหยุด ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.) รองลงมาคือ วันหยุด ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.) และวันหยุด ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.)	- การทำเอกสารเผยแพร่ - การตั้งชมรม การรวมตัวกันเพื่อจัดกลุ่มสนใจ - เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ - การสาธิต - การลงมือปฏิบัติ - เล่าจากประสบการณ์ - ปฏิบัติจริง - สื่อวีดิทัศน์ - ของจริง - การอธิบาย - การสาธิต - การเล่าจากบุคคลที่ลงมือปฏิบัติจริง
5. การประเมินผล		ประเมินจากการปฏิบัติได้จริง

จากการนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร ปรากฏผลแสดงในตาราง ดังนี้

ตาราง 14 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	หลักการของหลักสูตรมีความเหมาะสม	3.80	0.45	มาก
2.	จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
3.	เนื้อหาของหลักสูตรมีความชัดเจน เหมาะสม	4.00	0.00	มาก
4.	เนื้อหาที่มีความครอบคลุมความรู้ที่ผู้เรียนควรจะได้เรียน	3.80	0.45	มาก
5.	เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับการกำหนดหน่วยการเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
6..	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จริง	4.40	0.55	มาก
7.	ระยะเวลาในการเรียนตามหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.20	0.45	มาก
8.	ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
9.	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
10.	การประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์	4.20	0.45	มาก
11.	การประเมินผลมีความเหมาะสมกับการปฏิบัติได้จริง	4.20	0.45	มาก
รวมเฉลี่ย		4.18	0.45	มาก

จากตาราง 14 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร ผลปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18

ตาราง 15 แสดงความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร

ที่	รายการ	ioc	แปลผล
1.	ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการของหลักสูตรกับจุดประสงค์ของหลักสูตร	0.60	ใช้ได้
2.	ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับเนื้อหาสาระหลักสูตร	1.00	ใช้ได้
3.	ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	ใช้ได้
4.	ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับสื่อและแหล่งการเรียนรู้	1.00	ใช้ได้
5.	ความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับการประเมินผล	1.00	ใช้ได้

ตาราง 15 (ต่อ)

ที่	รายการ	ioc	แปลผล
6.	ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	ใช้ได้
7.	ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับสื่อ และแหล่งการเรียนรู้	1.00	ใช้ได้
8.	ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับการ ประเมินผล	1.00	ใช้ได้
9.	ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับ สื่อและแหล่งการเรียนรู้	1.00	ใช้ได้
10.	ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับ การประเมินผล	1.00	ใช้ได้
11.	ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและแหล่งการเรียนรู้กับ การประเมินผล	1.00	ใช้ได้
	รวมเฉลี่ย	0.96	ใช้ได้

จากตาราง 15 ความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตรผลปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ เนื้อหาสาระหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล รวมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 สามารถนำร่างหลักสูตรไปทดลองใช้ได้

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในส่วนของการร่างหลักสูตร สรุปผลดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16 ข้อเสนอแนะจากการประเมินร่างหลักสูตร

ประเด็นการประเมิน	ข้อเสนอแนะ
การวางแผนการเรียนรู้	ระบุจำนวนชั่วโมงในหน่วยการเรียนรู้ย่อย ควรมีการสรุปว่าในหน่วยการเรียนรู้มีปัญญอะไร ตรวจสอบคำที่ใช้ในใบความรู้ให้คงที่
ทักษะการสืบค้น	ควรเพิ่มทักษะเรื่องการรู้สารสนเทศ (Information Literacy)
คำจำกัดความและนิยามศัพท์	ควรมีนิยามศัพท์เฉพาะของคำต่างๆที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน

ผลการปรับปรุงร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ผลดังนี้

1. ระบุจำนวนชั่วโมงในหน่วยการเรียนรู้ย่อย และจัดทำเป็นตารางกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนพร้อมระยะเวลา
2. ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการสรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมอบหมายใบความรู้ และมีใบงานเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มและในชั้นเรียน
3. ปรับข้อความให้มีความคงที่ของการใช้ภาษา เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความสับสน
4. เพิ่มทักษะเรื่องการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ให้แก่ผู้เรียนจากการมอบหมายงานการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านสมุนไพรในท้องถิ่น
5. นิยามศัพท์เฉพาะของคำต่างๆที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ได้แก่ การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลหลักสูตรการเรียนตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการนำร่างหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการจัดการเรียนตามหลักสูตร โดยสามารถวิเคราะห์ผลการนำหลักสูตรการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ประเมิน 3 ระยะ ดังนี้ การประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยใช้วิธีการประเมิน ดังต่อไปนี้

- 2.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน
 - 2.2 ประเมินทักษะในหน่วยการเรียนรู้เรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่
 - 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างเรียน
 - 2) ประเมินการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน
 - 2.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน
 - 2.4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียนหลังเรียน
- ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 17 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนรายคน

คนที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	ส่วนต่าง
1	9	18	9
2	6	13	7
3	7	16	9
4	6	15	9
5	9	17	8
6	6	15	9
7	9	18	9
8	7	16	9
9	8	16	8
10	11	19	8
11	13	20	7
12	9	16	7
13	11	17	6
14	7	15	8
15	8	17	9
16	9	18	9
17	12	20	8
18	8	16	8
19	8	17	9
20	9	17	8
รวม	172	336	
คะแนนเฉลี่ย	8.60	16.80	

จากตาราง 17 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนรายคน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.60 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.80

ตาราง 18 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	20	8.60	1.96	41.00 *	.05
หลังเรียน	20	16.80	1.74		

จากตาราง 18 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 8.60 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 16.80 ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ประเมินความรู้และทักษะในหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่

- 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างเรียน
- 2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

ผลปรากฏ ดังนี้

- 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 19 ผลการประเมินความรู้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร รายบุคคล

คนที่	รายการประเมิน				รวม	ผลการประเมิน
	บอกชื่อสมุนไพรในท้องถิ่น	บอกสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น	อธิบายวิธีการดูแลสมุนไพรในท้องถิ่น	อธิบายการสร้างคุณค่าให้สมุนไพรในท้องถิ่น		
	(3)	(3)	(3)	(3)	(12)	
1.	3	3	3	3	12	ดีมาก
2.	3	2	3	3	11	ดีมาก
3.	2	3	2	3	10	ดีมาก
4.	2	2	2	2	8	ดี
5.	3	2	3	3	11	ดีมาก
6.	2	2	2	3	9	ดี
7.	3	3	3	3	12	ดีมาก
8.	2	2	2	2	8	ดี
9.	3	2	3	3	11	ดีมาก
10.	3	3	3	3	12	ดีมาก
11.	3	2	3	3	11	ดีมาก
12.	3	2	3	3	11	ดีมาก
13.	2	2	2	2	8	ดี
14.	2	2	2	2	8	ดี
15.	3	3	3	3	12	ดีมาก
16.	3	3	3	3	12	ดีมาก
17.	3	3	3	3	12	ดีมาก
18.	2	2	3	2	9	ดี
19.	2	2	3	3	10	ดีมาก
20.	2	2	2	3	9	ดี
คะแนนรวม					206	
คะแนนเฉลี่ย					10.30	ดีมาก
คิดเป็นร้อยละ					85.83	

ตาราง 20 (ต่อ)

กลุ่มที่	คนที่	รายการประเมิน					ผลการประเมิน
		บอก	ปฏิบัติ	ความ	บอกประโยชน์		
		ส่วนประกอบ	ตามขั้นตอน	ร่วมมือในการทำงาน		รวม	
		(3)	(3)	(3)	(3)	(12)	
3	15	2	2	3	3	10	ดีมาก
	16	3	3	3	3	12	ดีมาก
	17	3	3	3	3	12	ดีมาก
	18	2	3	3	3	11	ดีมาก
	19	3	2	3	2	10	ดีมาก
	20	2	3	3	3	11	ดีมาก
รวมคะแนน						66	
คะแนนเฉลี่ย						11.00	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวม						10.75	ดีมาก
คิดเป็นร้อยละ						89.58	

จากตาราง 20 ผลการประเมินทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร จากการปฏิบัติงานรายกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสามกลุ่มเท่ากับ 10.75 คิดเป็นร้อยละ 89.58 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร ผู้วิจัยได้ทำการประเมินทักษะของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 21 (ต่อ)

3	15	2	3	3	3	11	ดีมาก
	16	3	3	3	3	12	ดีมาก
	17	3	3	3	3	12	ดีมาก
	18	2	3	3	3	11	ดีมาก
	19	3	3	3	2	11	ดีมาก
	20	2	3	3	3	11	ดีมาก
รวมคะแนน						68	
คะแนนเฉลี่ย						11.33	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวม						11.34	ดีมาก
คิดเป็นร้อยละ						94.50	

จากตาราง 21 ผลการประเมินทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพรจากการปฏิบัติงานรายกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสามกลุ่ม เท่ากับ 11.34 คิดเป็นร้อยละ 94.50 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน ปรากฏผล ดังนี้

ตาราง 22 การประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

ข้อ	รายการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ก่อนเรียน			หลังเรียน			ค่า t
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1.	ทำนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง	2.85	0.67	ปานกลาง	4.75	0.44	มากที่สุด	-10.56*
2.	ทำนแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.80	0.52	ปานกลาง	4.70	0.47	มากที่สุด	-12.08*
3.	ทำนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	2.90	0.79	ปานกลาง	4.80	0.41	มากที่สุด	-9.56*

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อ	รายการการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ก่อนเรียน			หลังเรียน			ค่า t
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
4.	ทำนนำความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน	3.05	0.60	ปานกลาง	4.90	0.31	มากที่สุด	-12.19
5.	ทำนเผยแพร่เรื่องภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้ผู้อื่นรู้ เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุค	2.70	0.66	ปานกลาง	4.95	0.22	มากที่สุด	-14.50
6.	ทำนมีการวางแผนการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็น อาชีพเสริม/อาชีพหลัก	2.60	0.50	ปานกลาง	4.20	0.41	มาก	-11.03
7.	ทำนค้นหาคำตอบเกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น	3.00	0.56	ปานกลาง	4.55	0.51	มากที่สุด	-9.13
8.	ทำนประยุกต์ใช้การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์	3.10	0.72	ปานกลาง	4.70	0.57	มากที่สุด	-7.80
9.	ทำนเรียนรู้การทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้	4.20	0.62	มาก	4.95	0.22	มากที่สุด	-5.21
10.	ทำนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ ผลผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ อย่างมีเหตุมีผล	2.80	0.52	ปานกลาง	4.80	0.41	มากที่สุด	-13.45
11.	ทำนมีการช่วยเหลือให้ คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.15	0.59	ปานกลาง	4.85	0.37	มากที่สุด	-10.99
	รวมเฉลี่ย	3.01	0.61	ปานกลาง	4.74	0.40	มากที่สุด	-35.59

จากตาราง 22 สรุปผลการประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังผู้เรียน ผลปรากฏดังนี้ ก่อนเรียนผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และเมื่อผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลปรากฏว่า หลังเรียนผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายข้อ มีความแตกต่างกันในข้อ 1-3

2.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน สรุปผลการประเมิน ดังนี้

ตาราง 23 แสดงการประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

ข้อ	รายการประเมินเจตคติ	ก่อนเรียน			หลังเรียน			ค่า t
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1.	ท่านมีความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.80	0.62	มาก	4.80	0.41	มากที่สุด	-6.05*
2.	ท่านมีความห่วงใยว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านจะสูญหาย	4.15	0.59	มาก	4.35	0.49	มาก	-1.17
3.	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.95	0.69	มาก	4.90	0.31	มากที่สุด	-5.65*
4.	ท่านเห็นคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	4.05	0.76	มาก	4.70	0.47	มากที่สุด	-3.26*
5.	ท่านสนใจเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.95	0.60	มาก	4.70	0.57	มากที่สุด	-4.03*
6.	ท่านมีความสุขที่ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.40	0.60	ปานกลาง	4.55	0.51	มากที่สุด	-6.54*
7.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์	4.20	0.70	มาก	4.80	0.41	มากที่สุด	-3.32*
8.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.55	0.69	มาก	4.50	0.51	มาก	-4.96*
9.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ง่าย	3.30	0.57	ปานกลาง	4.60	0.50	มากที่สุด	-7.64*

ตาราง 23 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมินเจตคติ	ก่อนเรียน			หลังเรียน			ค่า t
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
10.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วย ในการประกอบอาชีพเสริม/ หลักได้	3.25	0.44	ปานกลาง	4.40	0.50	มาก	-7.67*
	รวมเฉลี่ย	3.76	0.62	มาก	4.63	0.47	มากที่สุด	-17.40*

จากตาราง 23 สรุปผลการประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน ปรากฏผลดังนี้ ก่อนเรียนผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และเมื่อผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่า หลังเรียนผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายข้อมีความแตกต่างกันทุกข้อ ยกเว้นข้อ 2 เรื่องความห่วงใยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสูญหาย

2.4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน ผลปรากฏ ดังนี้

ตาราง 24 แสดงการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน

ข้อ	รายการความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร	4.65	0.49	มากที่สุด
2.	การตอบคำถามของวิทยากร	4.45	0.51	มาก
3.	ความชัดเจนของเนื้อหาสาระในการฝึกอบรม	4.50	0.51	มาก
4.	ความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม	4.55	0.51	มากที่สุด
5.	ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการอบรม	4.40	0.60	มาก
6.	ความเหมาะสมของสื่อและอุปกรณ์ในการอบรม	4.35	0.59	มาก
7.	ความเหมาะสมของสถานที่ $\bar{X}$	4.75	0.44	มากที่สุด
8.	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม	4.35	0.59	มาก
9.	ความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม	4.55	0.51	มากที่สุด
10.	ความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวม	4.50	0.61	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.51	0.54	มากที่สุด

จากตาราง 24 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน ปรากฏผลดังนี้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 รองลงมา คือ ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม และความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 สรุปในภาพรวมการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในขั้นตอนนี้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาหลักสูตร และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงาน ขั้นตอนแรกการพัฒนาหลักสูตรคือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาประกอบการร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีเนื้อหา ดังนี้ สอบถามข้อมูลทั่วไป สภาพปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 370 คน และคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับความต้องการด้านเนื้อหาของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างและแบบสัมภาษณ์สำหรับคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในรูปแบบการบรรยาย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยร่างหลักสูตรจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาหลักสูตร และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลการสอบถามและสัมภาษณ์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งหลักสูตรประกอบด้วย กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล หลังจากนั้นนำร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินเพื่อหาความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ในร่างหลักสูตร

ผู้ทำการประเมินประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาดูแลชีวิต การพัฒนาหลักสูตร และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวนทั้งหมด 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

1. แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร
2. แบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร
3. ร่างหลักสูตร
4. แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อสอบ
5. แบบประเมินทักษะ
6. แบบประเมินความสอดคล้องของแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบประเมินเจตคติ
8. แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินด้วยตนเอง และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการสำหรับการปรับปรุงร่างหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในรูปแบบของการบรรยาย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าดัชนีความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 3 นำหลักสูตรที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงไปทดลองใช้ และประเมินผลหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรภายหลังจากการปรับปรุงจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาทดลองใช้กับคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ที่มีความต้องการเรียนรู้โดยสมัครใจ จำนวน 20 คน เริ่มทดลองตั้งแต่วันที่ 31 กรกฎาคม 2559 ถึงวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2559

รวมเป็นเวลา 1 เดือน จำนวน 48 ชั่วโมง โดยศึกษาในชั้นเรียน จำนวน 24 ชั่วโมง และศึกษาด้วยตนเอง จำนวน 24 ชั่วโมง ซึ่งใช้รูปแบบการทดลอง ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของหนึ่งกลุ่มตัวอย่าง จำนวนผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน ผู้ช่วยประจำกลุ่ม จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีทั้งหมด 4 ฉบับ ประกอบด้วย

1. แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน
2. แบบประเมินทักษะในหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่
 - 1) แบบประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่างเรียน
 - 2) แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและ

หลังเรียน

3. แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินต่างๆด้วยตนเอง ส่วนแบบประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียนนั้นผู้วิจัยและผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันทำการประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในรูปแบบของการบรรยาย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test

2 สรุปผลการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ผลการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านเศรษฐกิจ ในชุมชนมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ในครอบครัวมีคนว่างงานในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ครอบครัวมีรายได้เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลักในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ในครอบครัวมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายประจำเดือนในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 ครอบครัวของท่านมีเงินเหลือเก็บเพิ่มขึ้นกว่าปีที่แล้วในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ด้านสังคมในภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 คนในชุมชนมีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 คนในชุมชนยังคงมีความเชื่อและยึดถือประเพณีเดิมในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 คนในชุมชนมีการย้ายถิ่นฐานที่ทำกินในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 คนในชุมชนมีการแบ่งปันความรู้ด้านอาชีพในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 มียาเสพติดระบาดในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 ด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 คนในชุมชนมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ในชุมชนมีน้ำเน่าเสียในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ในชุมชนมีปัญหามลพิษทางเสียงในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 ปัญหาขยะมูลฝอย/ฝุ่นละอองมลพิษในชุมชนลดลงในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 พืชผักสมุนไพรในท้องถิ่นไม่ลดน้อยลงอยู่ในระดับปานกลาง 3.31 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 มีความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 มีความสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ทราบว่าในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ สนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน นำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการดำรงชีวิต ส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุ๊ค และเคยได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ความต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการอนุรักษ์อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ต้องการให้มีการปรับปรุงสภาพลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการเผยแพร่เป็นที่รู้จัก ต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีคุณค่าได้รับการยกย่อง ต้องการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ต้องการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ต้องการนำความรู้และคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาประกอบอาชีพเสริม และต้องการเรียนรู้วิธีการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ผลการศึกษาความต้องการเรียนรู้ด้านเนื้อหา 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างสนใจเรียนกล้วยกรอบสมุนไพรมากที่สุด รองลงมาคือ น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร

ผลการศึกษาด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ การสาธิตและการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผลการศึกษาความต้องการด้านสถานที่ 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้โรงเรียนใกล้บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.43 รองลงมาคือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 22.43 และองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 9.46

ผลการศึกษาด้านเวลาในการจัดกิจกรรม 3 ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ในวันหยุด ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.89 รองลงมาคือ วันหยุด ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 26.49 และวันหยุด ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.) คิดเป็นร้อยละ 9.46

หลังจากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน พบว่าด้านเนื้อหากลุ่มตัวอย่างต้องการเรียนรู้ เรื่อง กล้วยกรอบสมุนไพรมากที่สุด รองลงมาคือ น้ำยาล้างจานสมุนไพรร และยาหม่องสมุนไพรร ผู้วิจัยจึงคัดเลือกผู้มีความรู้ภูมิปัญญา 3 คน ที่มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาดังกล่าว มีความชำนาญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านสมุนไพรรไทย และสมุนไพรรแปรรูป เพื่อสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 25 การสัมภาษณ์การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ประเด็น	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
คำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม				
ด้านเศรษฐกิจ	เศรษฐกิจในชุมชนไม่ค่อยดีนัก แต่ก็ไม่ถึงขั้นแย่มาก	เศรษฐกิจในชุมชนมีภาวะไม่คล่องตัว มีปัญหาคนตกงานสาเหตุหนึ่งมาจากมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน	เศรษฐกิจในชุมชนไม่ค่อยดี การค้าขายไม่คล่องตัว มีหลายครอบครัวเป็นหนี้ แต่มีหลายครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง	- เศรษฐกิจไม่คล่องตัว - มีปัญหาคนตกงาน แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน - มีหลายครอบครัวเป็นหนี้ แต่มีหลายครอบครัวยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านสังคม	คนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็มีปัญหาเรื่องยาเสพติดบ้าง	คนในชุมชนมีน้ำใจให้กันช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี สังเกตได้จากการร่วมงานตามวัด เช่น งานบุญต่างๆ แต่ในชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติดระบาดในบางพื้นที่	ในชุมชนมีเรื่องยาเสพติดระบาดไปตามกลุ่มวัยรุ่น	- คนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - มีน้ำใจให้กัน - มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดระบาดในบางพื้นที่

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
คำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1. สภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม				
ด้าน สิ่งแวดล้อม	สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีปัญหา ฝุ่นละออง มีผักตบชวามากในคูคลอง	มีคว้นพิษและฝุ่นละอองจากการเผาฟางข้าว และกลิ่นเหม็นจากการเผาขยะ	ในชุมชนมี ปัญหาฝุ่นละออง และยาฆ่าแมลงไหลลงคูคลอง	- ฝุ่นละอองที่มีสาเหตุมาจากเผาฟางข้าวและขยะ - ผักตบชวามากในคูคลอง - น้ำในคลองมีสารปนเปื้อนจากยาฆ่าแมลง
2. สภาพปัญหา และความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
สาเหตุที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปเกิดจากคนในชุมชนทำอาชีพอื่น คนสืบทอดมีน้อย วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่จะได้รับเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนและกลุ่มสนใจ	คนรุ่นใหม่คิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งล้าสมัย ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐ รายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว สาเหตุสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปเกิดจากคนในชุมชนไม่เห็นคุณค่า ผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	ไม่มีใครสนใจ ขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เมื่อผลิตสินค้าออกมาแล้ว ขาดตลาดมารองรับ ผลิตภัณฑ์ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จึงอาศัยกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้สืบทอดสู่สมาชิกในชุมชนและคนในท้องถิ่นที่ต้องการเรียนรู้	- ภูมิปัญญาท้องถิ่นปัจจุบันขาดการสนับสนุนและขาดคนสืบทอดอย่างจริงจัง - สาเหตุที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไป เป็นเพราะคนในชุมชนไม่เห็นคุณค่า - ขาดตลาดมารองรับผลิตภัณฑ์ - คนในชุมชนทำอาชีพอื่น - รายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอ - วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดความรู้ให้คนในชุมชน นักเรียนและกลุ่มสนใจ	

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
2. สภาพปัญหา และความต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		จะถ่ายทอด ความรู้ให้แก่ ลูกหลานและคน ใกล้ชิด โดยการ สอนจากคนรุ่น เก่าสู่คนรุ่นลูก และหลาน	- คนในครอบครัว ลูกหลานและคนใกล้ชิด โดยการสอนจากคนรุ่น เก่าสู่คนรุ่นลูกและ หลาน กลุ่มรัฐวิสาหกิจ ชุมชน การบอกเล่าให้ ผู้สนใจ และจากการ เป็นวิทยากร	
3. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
คนที่จะช่วย อนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ต้องเป็นคนมี ความรู้ด้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่น มี จิตสาธารณะ ชอบแบ่งปัน ความรู้ เรียนรู้ วิธีการถ่ายทอด ที่หลากหลาย รูปแบบเหมาะ กับคน หลากหลายวัย ศึกษาด้าน การตลาด การ พัฒนาผลิตภัณฑ์	มีความชำนาญ เรื่องภูมิปัญญา มีเทคนิคการ ถ่ายทอดที่ น่าสนใจ มี วิธีการจูงใจให้ คนในชุมชน ช่วยกันอนุรักษ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และทำ ให้เห็นผลได้จริง ผู้ที่สืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนส่วน ใหญ่เป็นคนใน ครอบครัว เพราะ เห็นชัดว่าทำได้	มีความรู้จริง ไม่ หวังผลกำไร เน้น ถึงส่วนรวม เรียนรู้เกี่ยวกับ วัตถุดิบใน ท้องถิ่น มีวิธีการ เพิ่มรายได้ให้ ชุมชน คนที่ควร เป็นผู้สืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ควรเป็นทุกคนที่ มีความสนใจ เรียนรู้หรือสนใจ จะนำความรู้ เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ไปประกอบ	- ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นต้องมีความรู้ และความชำนาญ - มีจิตเป็นผู้ให้ไม่หวัง ผลตอบแทน - ควรเรียนรู้เกี่ยวกับ เทคนิคการถ่ายทอดที่ หลากหลายรูปแบบ เหมาะสมกับวัยต่างๆ - มีวิธีการจูงใจให้ ช่วยกันอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น - ถ่ายทอดความรู้ที่ ผู้เรียนสามารถ นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
3. แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
	การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสรรพคุณ และประโยชน์ที่ได้จากสมุนไพรในท้องถิ่น เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหาย และสามารถเป็นอาชีพสร้างรายได้	จริง คนที่สนใจจริง นักเรียน นักศึกษา ชาวบ้าน คนที่รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้จริงก็จะเห็นคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์	อาชีพเพราะจะทำให้ความรู้ได้รับการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง	- เรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบในท้องถิ่น - ศึกษาวิธีการเพิ่มรายได้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ผู้ที่ควรสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ คนในครอบครัว คนในชุมชน นักเรียน และผู้ที่สนใจ - สาเหตุที่ต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาจะไม่สูญหาย เป็นอาชีพสร้างรายได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่าทางจิตใจ และเป็นประโยชน์ทั้งต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
4. วิธีการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
	ควรเปิดชมรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่นใน โรงเรียนและ หมู่บ้าน พัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้ น่าสนใจ เพื่อ เพิ่มรายได้ให้ ครอบครัวซึ่งจะ เป็นแรงจูงใจให้ คนในชุมชนใน การอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันคนใน ชุมชนมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ โดยการลงเฟส บุก และเข้าร่วม อบรมภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ควรมีการบันทึก ความรู้ เป็น วิธีการหนึ่งใน การถ่ายทอดและ สืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ทุกภาคส่วนต้อง ให้การสนับสนุน และทำให้เห็นว่า ภูมิปัญญา ท้องถิ่นสามารถ นำมาใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ มีคุณค่าและ คุณประโยชน์ต่อ ชีวิต คนใน ชุมชนที่เคยเข้า ร่วมอบรม เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมี การทำตาม ต้นแบบภูมิ ปัญญา การ จดจำแล้ว นำไปใช้ แล้วนำ ผลการใช้กลับมา เล่าให้วิทยากร ฟังและบอกต่อ	ควรเปิดโอกาส ให้คนที่มีความ สนใจได้เรียนรู้ โดยไม่มีการ ปิดบัง ชี้ให้เห็น ถึงข้อดี ประโยชน์และ ที่มาที่ไปของภูมิ ปัญญา คนใน ชุมชนมีการ แสดงออกถึงการ อนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น โดยการรวมกลุ่ม กันเพื่อทำธุรกิจ เป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้ ครอบครัวได้อีก ทาง ซึ่งมีการ ขยายตัวของ กลุ่มอย่างช้าๆ	-ตั้งชมรมภูมิปัญญา ท้องถิ่น -บันทึกความรู้ -พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ น่าสนใจ -ไม่มีการปิดบังความรู้ -บอกข้อดี ประโยชน์และ ที่มาที่ไปของภูมิปัญญา -สนับสนุนให้เข้าร่วม อบรม -การทำตามต้นแบบภูมิ ปัญญา -การจดจำแล้วนำไปใช้ -การบอกต่อข้อมูลความรู้ ให้แก่คนใกล้ชิด -การลงเฟสบุค -การรวมกลุ่มกันเพื่อทำ ธุรกิจเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้

กับคนใกล้ชิด

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
5. ประสบการณ์การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
5.1 การกำหนดจุดประสงค์	เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ไม่ให้สูญหาย	เพื่อนำไปใช้ในวิถีประจำวันนำไปประกอบอาชีพ ประหยัดค่าใช้จ่าย	เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้เพื่อเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลัก เพื่อสร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น	- เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - คงความรู้ไม่ให้สูญหาย - นำไปใช้ในวิถีประจำวัน - ประหยัดค่าใช้จ่าย - สามารถประกอบอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้ - สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น
5.2 การกำหนดเนื้อหา	กำหนดตามความสนใจของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะสนใจการทำกล้วยกรอบสมุนไพร เพราะในชุมชนมีการปลูกกล้วยกันมาก ที่คนในชุมชนสนใจอีกเช่น ยาหม่องและยาเหลือง เนื่องจากมีผู้สูงวัยอาศัยอยู่ในครอบครัว	กำหนดตามความต้องการและวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แคมพูสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร สานกระเป๋จากผักตบชวา	กำหนดตามความสนใจและวัตถุดิบหาง่ายในท้องถิ่นสามารถเพิ่มรายได้และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหารจากสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และการทำปุ๋ยหมัก	- กำหนดตามความสนใจของคนในชุมชน - วัตถุดิบที่มีและหาง่ายในท้องถิ่น - สามารถเพิ่มรายได้และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 25 (ต่อ)

ประเด็น คำถาม	ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
5.3 การจัด กิจกรรมการ เรียนรู้	การสาธิต ทำ เอกสารเผยแพร่ การจัดตั้งชมรม	การรวมตัวกัน เพื่อจัดกลุ่มสนใจ แล้วเชิญ วิทยากรมา ถ่ายทอดความรู้	การรวมกลุ่มเพื่อ ตั้งเป็น รัฐวิสาหกิจ ชุมชน แล้วสอน สมาชิกและคนที่ สนใจ	- การทำเอกสารเผยแพร่ - การจัดตั้งชมรม การ รวมตัวกันเพื่อจัดกลุ่ม สนใจ - เชิญวิทยากรมา ถ่ายทอดความรู้
5.4 เทคนิค การถ่ายทอด ความรู้	การสาธิต การลง มือปฏิบัติ	การเล่าจาก ประสบการณ์ จริง การสาธิต และทดลองให้ดู	ถ่ายทอดความรู้ และลงมือปฏิบัติ จริง	- การสาธิต - การลงมือปฏิบัติ - เล่าจากประสบการณ์
5.5 การใช้สื่อ ที่เหมาะสม และ สอดคล้องกับ คนในชุมชน	สื่อของจริง สื่อวี ดิทัศน์ เอกสาร ประกอบ	การเล่าจาก บุคคลที่ลงมือ ปฏิบัติจริง การ สาธิต	การอธิบาย พร้อมกับสาธิต และให้ผู้เข้ารับ การอบรมหรือ ผู้สนใจได้ลงมือ ปฏิบัติจริง	- ปฏิบัติจริง - สื่อวีดิทัศน์ - ของจริง - การอธิบาย - การสาธิต - การเล่าจากบุคคลที่ลง มือปฏิบัติจริง
5.6 การ ประเมิน ความรู้	ผลผลิตที่ทำได้ จริง	ทำได้จริง	โดยประเมินจาก การปฏิบัติได้จริง	ประเมินจากการปฏิบัติ ได้จริง

2.2 ผลการร่างหลักสูตรและประเมินผลร่างหลักสูตร

2.2.1 ร่างหลักสูตรมีลักษณะเป็นหลักสูตรระยะสั้น โดยนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดประเด็นต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งร่างหลักสูตรประกอบด้วย กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

2.2.2 ผลการประเมินผลร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินก่อนการทดลองใช้สรุปได้ดังนี้

2.2.2.1 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร ปรากฏว่า ในภาพรวม หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหา ระยะเวลา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18

2.2.2.2 การประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร ปรากฏว่า ความสอดคล้ององค์ประกอบของร่างหลักสูตร มีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ เนื้อหาสาระหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล รวมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.96

2.2.2.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงร่างหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเรื่องภาระงานจำนวนชั่วโมงในหน่วยการเรียนรู้ย่อย และจัดทำเป็นตารางกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนพร้อมระบุเวลา ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการสรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมอบหมายไปความรู้ และมีใบงานเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มและในชั้นเรียนควรปรับข้อความให้มีความคงที่ของการใช้ภาษา เพิ่มทักษะเรื่องการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ให้แก่ผู้เรียนจากการมอบหมายงานการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านสมุนไพรในท้องถิ่น และนิยามศัพท์เฉพาะของคำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการประเมินในบทที่ 1 ให้ชัดเจน ได้แก่ เจตคติที่มีต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร

จากการนำหลักสูตรภายหลังการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอน้อย จังหวัดนทบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ที่เข้ามาเรียนด้วยความสมัครใจ สรุปผลได้ดังนี้

2.3.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน

2.3.2 ประเมินความรู้และทักษะในหน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่างเรียน

2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

2.3.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน 3.4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน

2.3.1 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน

ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 8.60 คะแนนเฉลี่ยหลัง

เรียน เท่ากับ 16.80 ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.2 ประเมินความรู้และทักษะในหน่วยการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน ได้แก่

- 1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่างเรียน
- 2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

ผลปรากฏ ดังนี้

1) ประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินระหว่างเรียน เป็นผลการประเมินระหว่างเรียนของหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ผลปรากฏดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร ผลการประเมินความรู้รายบุคคล พบว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 10.30 คิดเป็นร้อยละ 85.83 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร ผลการประเมินทักษะของผู้เรียนจากการปฏิบัติงานรายกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10.75 คิดเป็นร้อยละ 89.58 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร ผลการประเมินความรู้และทักษะของผู้เรียนจากการปฏิบัติงานรายกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทั้งสามกลุ่ม เท่ากับ 11.34 คิดเป็นร้อยละ 94.50 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

2) ประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน

ผลการประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังผู้เรียน ผลปรากฏดังนี้ ก่อนเรียนผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 และเมื่อผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่า หลังเรียนผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74

2.3.3 ประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน ผลการประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนและหลังเรียน ปรากฏผลดังนี้ ก่อนเรียนผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และเมื่อผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่า หลังเรียนผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63

2.3.4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน

ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เรียน ปรากฏผลดังนี้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจในความเหมาะสมของสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 รองลงมา คือ ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม และความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 สรุปในภาพรวมการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51

3. การอภิปรายผล

3.1 การศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาสภาพและความต้องการเป็นพื้นฐาน ข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามสำหรับคนในชุมชนจำนวน 370 คน และแบบสัมภาษณ์ คนที่มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการด้านเนื้อหาของคนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับข้อมูลของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล

จากการศึกษาศึกษาสภาพปัญหาชุมชนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าเป็นชุมชนของตนเองมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องปัญหาคนว่างงาน ปัญหาขยะมูลฝอย/ฝุ่นละอองมลพิษ มลพิษทางเสียง มีน้ำเน่าเสีย และปัญหายาเสพติด ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนตำบลขุนศรี เป็นชุมชนกึ่งเมือง มีทั้งพื้นที่เกษตรเพื่อทำมาหากินแต่ก็มีความเจริญพร้อมปัญหาคีบลานเข้ามาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติ พฤติกรรม การเขียนบทความเรื่องบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท (พฤษภาคม 2558-กรกฎาคม 2558 : 7) กล่าวว่า การขยายตัวของเมืองส่งผลให้ประชากรของตำบลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นจากเขตเมืองมาสู่ชนบทรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาใช้ชีวิตแบบชุมชนเพิ่มขึ้น มีความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านคุณภาพชีวิตหรือปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ผลจากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะคนในชุมชนทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าต่อตนเองและชุมชนแต่ขาดการสืบทอดอย่างจริงจัง จึงต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการนำความรู้และคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรมาศึกษาเพิ่มเติมซึ่งอาจต่อยอดความรู้สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ของผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคนที่ 3 ที่กล่าวว่าเศรษฐกิจของชุมชนไม่คล่องตัวนักมีหลายครอบครัวเป็นหนี้และต้องการหารายได้เสริม มีหลายคนเข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพร ทั้งเรื่องการปลูก

การนำไปเป็นส่วนประกอบของอาหาร และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แล้วพัฒนาจนเป็นอาชีพเสริม ชีวิตยังคงยึดประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จึงทำให้คนในชุมชนต้องการนำสิ่งที่มีอยู่มาใช้และพัฒนาให้เกิดประโยชน์

ด้านการจัดการเรียนรู้กลุ่มตัวอย่างสนใจวิธีการสาธิต แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตามส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรณ นาคพนม (2549 : 175) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาชีพจักสานของชุมชนจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิธีการสอนการจักสาน โดยผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดใช้วิธีการสาธิต คือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายขั้นตอนให้ผู้เรียนทำให้เข้าใจแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ใช้วิธีฝึกปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย สาธิต แล้วนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดทักษะในการจักสาน วิธีการนี้จะใช้ใน ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

3.2 การพัฒนาหลักสูตร

การร่างหลักสูตร ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการศึกษาสภาพและความต้องการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาประมวลสรุป โดยใช้แนวคิดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) ทาบ (Taba) เบรดี (Brady) เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) มาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อกำหนดจุดประสงค์ กำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตร

ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบ (Taba) มาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับการสำรวจสภาพและความต้องการของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดเนื้อหาโดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำนึงถึงความถูกต้อง สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนตามความสนใจ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม และการประเมินผลหลักสูตรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

สำหรับแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาใช้ในการศึกษาข้อมูลความต้องการของผู้เรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดวิธีการเรียนตามความสนใจของผู้เรียน และการประเมินผลพฤติกรรมระหว่างเรียนของผู้เรียนให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) นำมาใช้ในกระบวนการในการเลือกวิธีสอนและสื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย และการประเมินผลหลักสูตรที่เน้นพฤติกรรมของผู้เรียน

จากการนำแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการหลายท่านมาสังเคราะห์จึงได้กระบวนการ 5 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยนำแนวคิดของแต่ละรูปแบบตามกระบวนการมาปรับใช้ตามลักษณะของการเรียนรู้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในตำบลขุนศรี ดังนี้ ด้านการศึกษาศาสนาปัญหาและ

ความต้องการของชุมชนในภาพรวม ผู้วิจัยมุ่งศึกษาใน 3 ด้านหลักๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งแตกต่างกับแนวคิดของไทเลอร์ที่จะเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวข้องกับความสนใจของผู้เรียน เช่น ด้านการศึกษา อาชีพ ร่างกาย จิตวิทยาและงานอดิเรก เป็นการศึกษาปัจเจกบุคคลด้วยวิธีการให้ครูเป็นผู้สังเกต สัมภาษณ์นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบ และศึกษาชีวิตปัจจุบันในท้องถิ่นสังคม เช่น การพักผ่อน การบริโภคสุขภาพ ศาสนา และบทบาททางสังคม

3.3 การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร

จากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้พบประเด็นสำหรับการอภิปราย ดังนี้

3.3.1 จากการประเมินพบว่า เมื่อจบหลักสูตรผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมระหว่างการเรียนในแต่ละหน่วยซึ่งมีทั้งการประเมินรายบุคคลและรายกลุ่มผลการประเมินมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 84.33-94.00 และการประเมินเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาตามความสนใจ ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย เวลาเรียนมีความยืดหยุ่น ทำให้ผู้เรียนมีความสุขที่ได้เรียนรู้ ซึ่งการประเมินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3.3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบ ได้แก่ การให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยในสิ่งที่ผู้เรียนไปศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน การใช้อินเทอร์เน็ต และการศึกษาดูงาน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับวิชัย ต้นศิริ (2539: 10) เขียนบทความเรื่องจะจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไร กล่าวว่า ธรรมชาติของการเรียนรู้ของมนุษย์มีหลายประการ ได้แก่ การเรียนรู้คือการปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติคือการฝึกให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้คือการตอบสนองต่อสิ่งเร้า การจัดสิ่งแวดล้อมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ให้แต่ละคนได้แสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนา “อัตตา” ในทิศทางที่ถูกต้องมากกว่าปล่อยให้ไปแสดงออกในเชิงลบ ฉะนั้นต้องจัดสิ่งเร้าให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจหรือแนวโน้มของแต่ละบุคคล การเรียนรู้มักได้อิทธิพลจากผู้อื่น การเรียนรู้เป็นกระบวนการร่วมกันของสังคม เราเรียนรู้จากผู้อื่น และผู้อื่นเรียนรู้จากเรา

3.3.3 การเข้ามาเรียนรู้ของผู้เรียนจำนวนเวลาเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมด จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของผู้เรียนต่อการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ พบว่าเป็นเพราะสถานที่เป็นโรงเรียนใกล้บ้าน ลูกหลานเรียนในโรงเรียน มีความสัมพันธ์และคุ้นเคยกับสถานที่ ผู้บริหารและครูเป็นอย่างดี สอดคล้องกับมาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ และคณะ (2551: บทคัดย่อ) โครงการวิจัยบางเลน รูปแบบการพัฒนานักเรียน โรงเรียน และชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

โดยผ่านกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา จากงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นเกิดจากหลายปัจจัยดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่าง ๆ 2) กิจกรรมที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3) บุคลากรภายในโรงเรียน ทั้งผู้บริหารและครูที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากชุมชน 4) การให้บริการด้านวิชาการและเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามาใช้บริการในโรงเรียน

3.3.4 ผลการประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน หลังจากจบหลักสูตรแล้วผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น มีการเผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบอกต่อ การถ่ายทอดความรู้ การลงเฟสบุ๊ค ซึ่งก่อนการเข้ามาเรียนรู้ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 แต่หลังจากเข้าเรียนรู้จบหลักสูตรผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 ซึ่งเป็นเพราะผู้เรียนเล็งเห็นคุณค่าและประโยชน์ในสิ่งที่ได้เรียนรู้และเมื่อได้ลองใช้แล้วเกิดผลจริงจึงเผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่น สอดคล้องทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (สวัณณ์ วัฒนวงศ์. 2547: 247) กล่าวว่า การมองเห็นคุณค่าของเวลาในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องการเรียนรู้สิ่งที่นำไปใช้ในทันที การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการเจรจา สืบเสาะหาข้อมูลโดยตัวผู้เรียนและมีการวินิจฉัยร่วมกัน

3.3.5 จากการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ผู้เรียนมีความพึงพอใจในเรื่องสถานที่คือโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาคือความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร และความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม คงเป็นเพราะจากการศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างและการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ทราบความต้องการของผู้เรียนและจัดหลักสูตรได้ตรงความสนใจของผู้เรียนในด้านสถานที่ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler. 1949: 1) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องเริ่มต้นหาข้อมูลความต้องการและสนใจเรียนของผู้เรียนเพื่อจะกำหนดจุดประสงค์สำหรับการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามความต้องการและความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรม

3.3.6 ด้านสถานที่กลุ่มตัวอย่างเลือกโรงเรียนใกล้บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่มีความใกล้ชิดกัน คนในชุมชนเข้ามามีกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ กิจกรรมทำบุญขึ้นปีใหม่ กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น และบุคลากรในโรงเรียนเข้าไปร่วมงานของชุมชนเช่นเดียวกัน เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมปลูกต้นไม้ให้ชุมชน กิจกรรมดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล คำอ่อน (2548: บทคัดย่อ) เรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนัม ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีการ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน มีการจัดรูปแบบการทำงานเป็นคณะกรรมการ 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ฝ่ายการบริการชุมชน ฝ่ายร่วมกิจกรรมของชุมชน ฝ่ายชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียน คณะกรรมการ แต่ละฝ่ายจะประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียน ตัวแทนจากชุมชน และหน่วยงานอื่น การจัดกิจกรรม ต่างๆ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า การดำเนินงานเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียน และความร่วมมือจากชุมชน การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายทุกกิจกรรม

3.3.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือว่าเป็นมรดกที่สำคัญของชาติ เป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมาในด้านความรู้ ความคิด ความเชื่อและประสบการณ์ของคนในชุมชน เพื่ออาชีพ เพื่อชีวิตและเพื่อความบันเทิง ซึ่งในปัจจุบันมีหลายภูมิปัญญาที่สูญหายและถูกหลงลืม จะทำอย่างไรให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ได้รับการสานต่อ ให้คนในชุมชนร่วมกันดูแล บำรุงรักษา และรับการถ่ายทอด โดยการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นนั้นๆ อย่างแท้จริงและยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน กระบวนการสร้างหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ และมีความพร้อมในการรับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ตั้งแต่เกิดจนตายเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และสามารถนำองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดมาใช้ในการดำรงชีวิตในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผลจากการวิจัยกลุ่มตัวอย่างได้มีการเรียนรู้จากครูภูมิปัญญา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ขยายพันธุ์สมุนไพร และเทคนิคการนำสมุนไพรมาใช้รักษาในการรักษาและปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ จนสานต่อกลายเป็นอาชีพสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

4.1.1 ควรมีการใช้หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเนื้อหาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของท้องถิ่นอื่นๆ

4.1.2 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนและเปิดพื้นที่ในการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนเพื่อให้คนรุ่นหลังมีความรัก ห่วงแหนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1.3 องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรช่วยกันประชาสัมพันธ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน สร้างเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาความรู้ และการสืบทอดอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

4.1.4 ควรมีการส่งเสริมการนำกระบวนการสร้างหลักสูตรนี้ไปปรับใช้ในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำหลักสูตรที่ได้ไปใช้ในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นอื่นที่มีความแตกต่างจากความเป็นชุมชนกึ่งเมืองและตัวภูมิปัญญา

4.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตปลูกฝังให้กับคนในชุมชนเริ่มตั้งแต่วัยเรียน เชื่อมโยงไปสู่ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

4.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงเศรษฐกิจในหลากหลายมิติ เช่น การตลาด การขายของทางอินเทอร์เน็ต การจดสิทธิบัตรและการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

4.2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนในชุมชนต่างๆที่เป็นกรณีตัวอย่างของต้นแบบการอนุรักษ์

4.2.5 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่ประสบความสำเร็จของแต่ละท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). การปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิต : กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- กรมศิลปากร. (2528). ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528. ถ่ายเอกสาร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษากกรม.
- ไขแสง สุชะวันนะ. (2530). สังคตินิยม ว่าด้วยเครื่องดนตรีของวงดุริยางค์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คมกฤษ จันทร์ขจร. (2552, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอรรถาัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 10(1): 46.
- คณะกรรมการการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. (2551). การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในตน = learning: the treasure within. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2540). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 23 กรุงเทพฯ: ด้านสุทธากการพิมพ์.
- จิรวัดน์ นาคพนม (2549). การพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาชีพจักสาน ของชุมชนในจังหวัดอ่างทอง. ปรินญานินพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชมพูนุช วราศิริระ (2548) การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ. ปรินญานินพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2544). การศึกษาตามอรรถาัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาตามอรรถาัย. กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- เดช ผ่าน้อย. (2550, มีนาคม). การพัฒนาตัวแบบการจัดการห้องสมุดในโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน. วารสารการศึกษาไทย. 4(30): 46-49.
- ทัศนาก พฤตการกิจ. (2558, พฤษภาคม - กรกฎาคม). บริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 9(1) : 7.
- ธวัช ปุณโณทก. (บก.). (2531). ภูมิปัญญาชาวบ้าน : ทัศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง. ทิศทางหมู่บ้านไทย. หน้า 39-57. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.

- นฤมล คำอ่อน. (2549). รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนัม ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัด สุราษฎร์ธานี. ปรินิพนธ์ ศศ.ม (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน). ปัตตานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ถ่ายเอกสาร.
- นิคม ชมภูหลง. (2545). แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรื่อง การสานมว. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม : สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม.
- นิตยา สำเร็จผล. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ปรินิพนธ์ กศ.ด (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุปผาชาติ อุปถัมภ์นรากร. (2554, กรกฎาคม – ธันวาคม). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ รำร่ามะนา จังหวัดชัยนาท. วารสารจันทร์เกษมสาร. 17(33) : 121.
- ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน สัมมนาทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- (2534). “การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น,”ในภูมิปัญญาไทย. หน้า 38 – 46 กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ รุจิราภกุล และเกศินี ศิริสุนทรไพบูลย์. (2557, กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม). กระบวนการ สืบทอดและแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา การเล่นทายใจ อำเภอฟันสนิม จังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 8(2) : 54.
- พระชยสร สมบุญมาก (สมบุญโย) (2549) การพัฒนาหลักสูตรเน้นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา : กลองสะบัดชัย. ปรินิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พศิน แดงจวง. (2549, มิถุนายน). ศักยภาพการจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สิ่งที่เราขาดหายไป ในสังคมไทย. วารสาร สอ. ประเทศไทย = ASAIHL-Thailand journal. 5(1) : 118.
- มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ (2551). โครงการวิจัยบางเลน. มปท.
- มาเรียม นิลพันธ์และคณะ. (2558, มกราคม-เมษายน). การพัฒนาแนวทางประกอบการใช้กรอบ แผนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. 5(1): 173.

- ยศพร บันเทิงสุข. (2557, กันยายน – ตุลาคม). การวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
เครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหม้อ
ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 33 (5): 180.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นกรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปรินญา
นิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิตยสถาน กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เลิศชาย ศิริชัย. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อเท็จจริงยกระดับสู่กระบวนการทัศนคติความ
เข้มแข็งชุมชน. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์เม็ดทราย.
- วัดผล. (2557) ตารางสถิติ. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2557, จาก
<http://www.watpon.com/table/yamane.pdf>
- วิชัย ตันศิริ. (2539). จะจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร. **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์**.
กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 11(1)
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัท เซ็น
เตอร์ ดิสคัฟเวอรี จำกัด.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์ – มีนาคม). ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่
บางครั้งก็พลาดได้. **ข่าวสารวิจัยการศึกษา**. 18(3) : 13.
- สนอง โลหิตวิเศษ. (มปป). **การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education)**. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
การศึกษาผู้ใหญ่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุดารัตน์ จำปา และคณะ. (2556, มกราคม – เมษายน). การศึกษาแนวการจัดการศึกษาตลอด
ชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. 7: 85-95.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับกลุ่ม
เกษตรกรในสังคมไทย. **วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช**. 25 (2) : 109-110.
- สามารถ จันทรสุริย์. (2533). “ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร” ใน เอกสารสัมมนา
วิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- สาร สารทัศนันทน์. (2543 ธันวาคม – 2544 มกราคม). การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิ
ปัญญาชาวบ้าน. **วัฒนธรรมไทย**. 38(2) : 15.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). รายงานการวิจัย แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2556). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555 -2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2556 จาก : <http://art-culture.cmu.ac.th>
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2534). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต : พิพิธภัณฑ. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย. (2545). ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2547). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). ดินสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.
- องค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี. (2556). แผนพัฒนาสามปี 2557-2559. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพร พงษ์กังสนันท์. (2551, 2 มีนาคม). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว. 2(2): 64.
- อมรวิรัช นาครทรรพและคณะ. (2551). การศึกษาในวิถีชุมชน : การสังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน. ถ่ายเอกสาร.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ ชาวบ้านไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Beane A. James; Toepfer, Conrad F.; & Alessi J. Samuel. (1986). **Curriculum Planning and evelopment**. Boston: Allyn and Bacon.

Chareonwongsak, Kriengsak. (2001). "Factor Contributing of Lifelong learning attitudes :

A Study of Secondary School teachers in Bangkok. Institute of Future Studies for Development (IFD). Bangkok. Unpublished.

Fahrive Altinary. (2016). Guest Editorial: Technology Support for Fostering Life-Long Learning of Learners with Disabilities. **Educational Technology & Society**, 19 (1), 1–3. 1.

Medel – Aonuevo. Carolyn; et al. (2001). Revisiting Lifelong Learning. For the 21st Century. UNESCO Institute for education.

Nicholls. (1971 February). Community Resources for School. **Encyclopedia of Education**. 2: 341-347.

Nyiri, Roseann Bryer. (1999). The relationship between effective teaching, lifelong learning, and the implementation of current best practices. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2556, จาก <http://search.proquest.com/docview/304393617/>

Swati Sharma. (2012). Ethnomedicinal wisdom among local tribes in Hamirpur valley, Himachal Pradesh, India. **Journal of Medical & Allied Sciences**. 2(2) : 88-94.

Saylor, J.G. and W.M. Alexander. (1974). **Planing Curriculum for Schools**. New York: Holt Rinehart and Winston.

Smith, Jim & Spurling, Andrea. (1999). **Lifelong Learning Rifting the Tiger**. Cassell. London.

Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development: Theory and Practice**. New York: Harcourt, Brace and Word.

Tyler, Ralph. (1949). **Basic Principles of Curriculum instruction**. Chicago: University of Chicago.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญการวิจัย กลุ่มที่ 1 จำนวน 5 คน

1. ดร.อารักษ์ อินทร์พยุง ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง
2. ดร.ชไมพร ดิสถาพร อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ดร.สุนิสา สุมิตรนะ อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. รศ.ดร.พิชิต ฤทธิ์จัญญ คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
5. รศ. นาวาอากาศโท ดร.สุมิตร สุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญการวิจัย กลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน

1. ดร.คมกฤช จันทรขจร ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร
2. ผศ.ดร.พชชนัน นิรมิตไชนนนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. ดร.วันเพ็ญ ประทุมทอง อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ดร.ศิวะพร ภูพันธ์ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. ผศ.วศิน พึ่งเจริญ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ข

- หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

นางสาวกุลิดา ทัดนพิทักษ์
นิสิตปริญญาเอก สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้วิจัย

สภาพปัจจุบันของตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ความเป็นชุมชน
กึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่งผลให้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสังคม การเมือง เทคโนโลยีและ
สิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตแบบวิถีดั้งเดิมเริ่มสูญหายไป ผู้มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาด้านสมุนไพร
ลดลง ทั้งการนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรค และการทำอาหารสูตรโบราณที่มีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบ
ไว้คนสืบทอด จึงควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องสมุนไพรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

ร่างหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำขึ้นเพื่อ
ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรของตนไว้
โดยเนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพร

ร่างหลักสูตรนี้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพด้าน
ความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต
ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นางสาวกุลิดา ทศนพิทักษ์
นิสิตปริญญาเอก สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
หลักการของหลักสูตร	1
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	2
กลุ่มเป้าหมาย	2
เนื้อหาของหลักสูตร	2
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3
การประเมินผล	3
ตารางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4-7
แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน	8-9
แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเรียน	10
แผนการจัดการเรียนรู้	11-37
หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น	11
หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	19
หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น	33
แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน	38-39
แบบประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรฯ	40-45
ภาคผนวก	
เฉลยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อน-หลังเรียน	49-50

หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. หลักการของหลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของท้องถิ่นหรือสังคมนั้นๆ ภูมิปัญญามีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกรองร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมให้ชุมชนมีความตระหนักในการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เกิดความหวงแหน เป็นห่วง เอาใจใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ท่ามกลางสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การฝึกให้คนมีพฤติกรรมเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้สังสม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นการเตรียมคนในสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อที่จะสามารถนำมาบูรณาการใช้ในการชีวิตประจำวันและสามารถต่อยอดเป็นชีพเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

สมุนไพรซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นเอกลักษณ์ของการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น มีความเกี่ยวข้องกับคนไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถนำมาใช้เป็นยารักษาโรค เป็นอาหารเพื่อสุขภาพ และนำมาประยุกต์พัฒนาจนสามารถประกอบอาชีพ เป็นอาชีพอิสระในการทำมาหากิน และสร้างรายได้ให้กับตนเอง และในตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรมีสมุนไพรหลากหลายชนิดที่เป็นมรดกตกทอดมาสู่ปัจจุบันและบางส่วนกำลังจะสูญหายไปเนื่องจากไม่มีคนสืบทอดความรู้ ดังนั้นหลักสูตรเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้เกิดขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้ร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการชีวิตประจำวัน และส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นมิให้สูญหายและให้เกิดประโยชน์อนันต์

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1. เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน
2. เพื่อให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ คนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 20 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสมุนไพร สามารถอ่านออกเขียนได้และอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

3. เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วย

หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่น

หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น ได้แก่ กล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร

หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ บทบาทครู บทบาท สถานที่ และเวลาเรียนดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การสาธิต ลงมือปฏิบัติจริง การศึกษาด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปความรู้ที่ได้แล้วนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

สื่อการเรียนรู้ หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต ใบความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทบาทวิทยากร ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี เตรียมการสอนและเลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่จูงใจและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์จากชีวิตจริง

บทบาทผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ฝึกปฏิบัติและค้นพบความถนัดของตนเอง ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

สถานที่เรียน โรงเรียนในชุมชน

เวลาเรียน จัดกิจกรรมวันธรรมดาช่วงเย็น 16.30 – 17.30 น. และวันเสาร์และอาทิตย์

ช่วงเช้า เวลา 9.00-12.00 น.

จำนวน	48	ชั่วโมง
เรียนรู้ในชั้นเรียน	24	ชั่วโมง
ศึกษาด้วยตนเอง	24	ชั่วโมง

5. การประเมินผล

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการประเมินด้านเนื้อหาก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบความรู้ชนิดเลือกตอบถูก-ผิด
2. แบบประเมินทักษะ เป็นการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่
 - แบบประเมินทักษะตามวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ เป็นการประเมินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างเรียน
 - แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน
3. แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน
4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเมินหลังเรียน

ตารางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยที่/เรื่อง	สัปดาห์ที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)		สื่อ	ประเมินผล
					ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง		
ประเมินก่อนเรียน ได้แก่ 1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดที่ 1 2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 2 3. แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 5 ก								
1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	เพื่อให้คนในชุมชนการแสดงความรัก ใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม	สมุนไพรไทยในท้องถิ่น - มีอะไรบ้าง - สรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น - เราจะดูแลและทำให้สมุนไพรในท้องถิ่นเกิดคุณค่าได้อย่างไร	- บรรยาย - พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - กำหนดการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น ศึกษาดูงาน สื่อ อินเทอร์เน็ต หนังสือ	3	3	1. ภาพและสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น 2. ใบความรู้ 3. สมุนไพรในท้องถิ่น 4. ใบงาน	แบบสังเกตพฤติกรรมชุดที่ 3 ก

ตารางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต่อ)

หน่วยที่/เรื่อง	สัปดาห์ที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)		สื่อ	ประเมินผล
					ในชั้นเรียน	ศึกษด้วยตนเอง		
2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2-3	เพื่อให้คนในชุมชนรับความรู้ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสนใจของตนเอง	- ส่วนประกอบและวิธีการทำนํ้ากลัวยกรอบสมุนไพร - ประโยชน์ที่ได้รับ	- สานิต - ลงมือปฏิบัติ - ศึกษาด้วยตนเอง - พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4	4	1. ใบความรู้ 2. ผลิตภัณฑ์กลัวยกรอบสมุนไพร นํ้ายาล้างจาน 3. วัสดุอุปกรณ์การทำกลัวยกรอบสมุนไพร นํ้ายาล้างจานสมุนไพรและยาหม่องสมุนไพร 4. ใบงาน	1. แบบสังเกตพฤติกรรมชุดที่ 3 ข
			- ส่วนประกอบและวิธีการทำนํ้ายาล้างจานสมุนไพร - ประโยชน์ที่ได้รับ	- สานิต - ลงมือปฏิบัติ - ศึกษาด้วยตนเอง - พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้				
			- ส่วนประกอบและวิธีการทำยาหม่องสมุนไพร - ประโยชน์ที่ได้รับ	- สานิต - ลงมือปฏิบัติ - ศึกษาด้วยตนเอง - พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้				

หน่วยที่/เรื่อง	สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)		สื่อ	ประเมินผล
					ในชั้น เรียน	ศึกษา ด้วย ตนเอง		
3 การบำรุงรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4-6	เพื่อให้คนในชุมชน เผยแพร่ วรรณคดี ส่งเสริม สนับสนุนให้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ชุมชนมีความเจริญ งอกงาม ให้คงอยู่ไม่ สูญหาย	- สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจ - เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย - วิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย	- พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - กำหนดการวางแผนเพื่อศึกษาดูงานร้านค้าผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น - กำหนดการวางแผนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ลงมือปฏิบัติ - ประเมินผลงาน	12	12	1. หนังสือ ตำราบทความ 2. อินเทอร์เน็ต 3. ห้องสมุด ชุมชน ร้านค้า ตลาด บุคคล	1. แบบสังเกตพฤติกรรม ชุดที่ 3 ค 2. ผลงานที่เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ กล้วย กรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจาน สมุนไพรและ ยาหม่อง สมุนไพร

หน่วยที่/เรื่อง	สัปดาห์ที่	จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)		สื่อ	ประเมินผล
					ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง		
ประเมินหลังเรียนโดยผู้เรียน ได้แก่ 1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดที่ 6 2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 2 3. แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 5 ข 4.แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 7								

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก
 และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

แก้ไข

	1. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน
และปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	2. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่อุดมการณ์ในการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
	3. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จาก
การศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีการถ่ายทอดข้อมูลละเอียดชัดเจน
กว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	
	5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดง
ถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วย
อนุรักษ์	
	6. บันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นที่ดีที่สุด	
	7. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	
	8. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควร
สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับ
แรก	

- 9. เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ค่อยๆสูญหายไป
- 10. การใช้เฉพาะสมุนไพรที่ปรุงเป็นยาตำกับการใช้สมุนไพรอย่าง
ถูกต้องมีหลักการ
- 11. สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่
ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค
บำรุง ร่างกาย
- 12. โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพร
รักษา
- 13. สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดิน
หายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ
- 14. กลัวน้ำว่ามีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย
- 15. หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง
- 16. ฟ้าทะลายโชนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด
- 17. ขิงช่วยรักษา กลากเกลื้อน
- 18. เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการ
ระคายคอก
- 19. การทำกลัวยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 20. การทำน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำ
สมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

**แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
(ก่อนเรียน)**

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็น	ระดับมากที่สุด
4		“	ระดับมาก
3		“	ระดับปานกลาง
2		“	ระดับน้อย
1		“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
2	ท่านมีความห่วงใยว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านจะสูญหาย					
3	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
4	ท่านเห็นคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
5	ท่านสนใจเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
6	ท่านมีความสุขที่ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่าน					
7	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์					
8	ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้					
9	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ง่าย					
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการประกอบอาชีพเสริม/หลักได้					

**แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
(ก่อนเรียน)**

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของท่านโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง สอดคล้องกับความเป็นจริง	ระดับการเรียนรู้มากที่สุด
4	“	ระดับการเรียนรู้มาก
3	“	ระดับการเรียนรู้ปานกลาง
2	“	ระดับการเรียนรู้น้อย
1	“	ระดับการเรียนรู้น้อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียด	ระดับการเรียนรู้				
		5	4	3	2	1
1	ท่านเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง					
2	ท่านสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3	ท่านเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
4	ท่านเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน					
5	ท่านสามารถเผยแพร่เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้อื่นรู้ เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุ๊ค					
6	ท่านมีการวางแผนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นอาชีพเสริม/อาชีพหลัก					
7	ท่านมีทักษะการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีในระดับเบื้องต้น เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต					
8	ท่านมีความสามารถในการค้นหาคำตอบเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น					
9	ท่านสามารถประยุกต์ใช้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์					
10	ท่านสามารถเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้					
11	ท่านสามารถวิพากษ์วิจารณ์ผลผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีเหตุมีผล					
12	ท่านมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					

แผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่น

จำนวน 6 ชั่วโมง (ในชั้นเรียน 3 ชั่วโมง, ศึกษาด้วยตนเอง 3 ชั่วโมง)

จุดประสงค์

เพื่อให้คนในชุมชนแสดงความเอาใจใส่ รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเองให้คงอยู่ และเกิดคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ได้แก่ บอกชื่อสมุนไพร บอกสรรพคุณสมุนไพร บอกวิธีการดูแล และอธิบายการสร้างคุณค่าให้สมุนไพรในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายและชื่อสมุนไพรไทยในท้องถิ่นได้
2. บอกสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่นได้
3. อธิบายวิธีการดูแลและสร้างคุณค่าให้สมุนไพรไทยในท้องถิ่นได้

เนื้อหา

1. ความหมายและชื่อสมุนไพรไทยในท้องถิ่น
2. สรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น
3. วิธีการดูแลและสร้างคุณค่าให้สมุนไพรไทยในท้องถิ่น

กิจกรรมการเรียนรู้

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		180	180
วันอาทิตย์ที่ 31 กรกฎาคม 2559		180	180
1. การสร้างความสัมพันธ์	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	15	
2. ทดสอบก่อนเรียน	1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดที่ 1 2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 2 3. แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	15	
3. ความหมายและชื่อสมุนไพรไทยในท้องถิ่น 4. สรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น	1. วิทยากรสนทนากับผู้เรียนเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้ - ความหมายสมุนไพร - สมุนไพรไทยในท้องถิ่น ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย มีอะไรบ้าง - สรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น 2. วิทยากรบรรยายพร้อมแสดงภาพสมุนไพรในท้องถิ่น และสรรพคุณของสมุนไพรเพิ่มเติมจากความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน	50	
	3. วิทยากรสนทนากับผู้เรียนถึงสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของสมุนไพรในท้องถิ่นตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี	30	
5. วิธีการดูแลและสร้างคุณค่าให้สมุนไพรไทยในท้องถิ่น	4. วิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 6-7 คน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม ในประเด็น เราจะดูแลและทำให้สมุนไพรในท้องถิ่นเกิดคุณค่าได้อย่างไร และส่งตัวแทนออกมานำเสนอ	30	
	5. วิทยากรและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับความหมายสมุนไพร สมุนไพรไทยในท้องถิ่น ตำบลขุนศรี สรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น และวิธีการดูแลและสร้างคุณค่าให้สมุนไพรไทยในท้องถิ่น	10	

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		180	180
วันอาทิตย์ที่ 31 กรกฎาคม 2559		180	180
	6. วิทยากรแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองเกี่ยวกับข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่นในหัวข้อสมุนไพรในท้องถิ่นมีอะไรบ้าง จำนวนต้น สรรพคุณ และการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง เพื่อจะนำมาเป็นส่วนประกอบในการทำถ้วยครอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันโดยการนำเสนอหน้าห้องในครั้งต่อไป 7. วิทยากรแสดงตัวอย่างการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ห้องสมุดโรงเรียน/ชุมชน	30	180

สื่อการเรียนการสอน

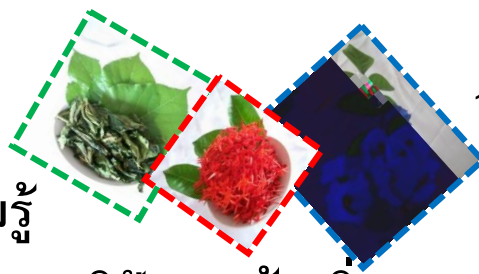
1. ภาพและสรรพคุณสมุนไพรในท้องถิ่น
2. ใบความรู้เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่นและสรรพคุณ
3. สมุนไพรในท้องถิ่น
4. ใบงานเรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น

แหล่งการเรียนรู้

1. อินเทอร์เน็ต
2. ห้องสมุดโรงเรียน

การประเมินผล

1. แบบสังเกตพฤติกรรม ชุดที่ 3 ก

ใบความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น

สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และ แร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ หากนำเอาสมุนไพรตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมรวมกันซึ่งจะเรียกว่า ยา ในตำรับยา

ในสังคมไทยเรานั้นตื่นตัวในการรักษาสุขภาพมากขึ้น เพื่อให้การรับประทานสมุนไพรมีความสะดวกสบายและง่ายขึ้น จึงนำสมุนไพรพื้นบ้านซึ่งหาได้ง่ายตามท้องถิ่น ธรรมชาติโดยไม่ต้องซื้อขายมาแปรรูปเป็นวันสมุนไพร ที่ทุกคนชื่นชอบ รับประทานได้ง่าย มีประโยชน์ต่อสุขภาพ และเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่สมุนไพรพื้นบ้าน

ชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี มีพืชสมุนไพรพื้นบ้านมากมายหลายชนิด เช่น อัญชัน มะตูม ว่านกาบหอย ใบหม่อน ฯลฯ ตั้งแต่สมัยโบราณคนไทยรู้จักนำพืชสมุนไพรซึ่งเป็นผลผลิตจากธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างและถ่ายทอดจนมาถึงปัจจุบัน

ตาราง สมุนไพรในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ชื่อสมุนไพร	ภาพ	ส่วนที่ใช้	สีที่ได้	สรรพคุณทางยา	สารอาหาร
อัญชัน		ดอก	สีคราม	น้ำคั้นจากดอก : ใช้ทาผิว ทาหัว เป็นยาปลุกผม (ขน) ทำให้ ผมดกดำเงางามสีจากดอกอัญชัน ใช้ ทำสีขนม ได้ น้ำสีม่วงสวย ดอกอัญชัน กินเป็นผักได้ ทั้ง จิ้มน้ำพริกสดๆ หรือชุบแป้งทอด	มีสารแอนโทไซยานิน มีฤทธิ์เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ เสริมภูมิคุ้มกัน
เข็มแดง		ดอก	สีแดง	แก้บิดแก้ท้องเสียเจริญอาหาร แก้ปวดประสาท ขับน้ำดี	มีสารกลุ่มแคโรทีนอยด์ ซึ่งเป็นประเภทเบต้า-แคโรทีนและแอลฟา-แคโรทีน
หม่อน		ใบ	เขียวอ่อน	ลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือด ยับยั้งการดูดซึมคอเลสเตอรอลจากลำไส้ ลดน้ำตาลในเลือด ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ที่ย่อยสลายน้ำตาลและชะลอการดูดซึมน้ำตาลจากลำไส้ ลดความดันโลหิต	แร่ธาตุต่าง ๆ และโปรตีนกรดอะมิโนที่จำเป็นต่อร่างกายครบทุกชนิด มีแคลเซียมสูง มีสารต้านอนุมูลอิสระที่สำคัญหลายชนิด
เตยหอม		ใบ	เขียว	บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น	อาหารสีเขียว : มีสารคลอโรฟิลล์ มีเบต้า-แคโรทีน แคลเซียม แมกนีเซียม

ตาราง สมุนไพรในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ภาพ	ส่วนที่ใช้	สีที่ได้	สรรพคุณทางยา	สารอาหาร
กระเจี๊ยบ		ดอก	แดงเข้ม	แก้ร้อนเฟสียง บำรุงธาตุ แก้ดีพิการ แก้ปัสสาวะพิการ คอแห้งกระหายน้ำ ความดันโลหิตสูง กัดเสมหะ แก้ไอ ขับเมือกมันในลำไส้ ลดไขมันในเลือด บำรุงโลหิต	สีแดงเข้ม สาร Anthocyanin กลีบเลี้ยงและกลีบดอก มีสารแคลเซียม ช่วยบำรุงกระดูกและฟันให้แข็งแรง
ตะไคร้		กาบใบ/ต้น	เขียวอ่อน	เป็นยาขับลม เป็นยาช่วยให้ลมเบ่งขณะคลอดลูก ใช้ดับกลิ่นคาว แก้อาหาร บำรุงไฟธาตุให้เจริญ แก่โรคทางเดินปัสสาวะ นิ่ว ปัสสาวะพิการ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ	ช่วยเพิ่มเกลือแร่ที่จำเป็นหลายชนิด เช่น แคลเซียม ฟอสฟอรัส เหล็ก และยังมีวิตามินเอ รวมอยู่ด้วย
เก็กฮวย		ดอก	เหลืองอ่อน	ดับพิษร้อน แก้อ่อนใน แก้ปวดท้องและช่วยระบาย ช่วยขยายหลอดเลือดแดงใหญ่ที่เลี้ยงหัวใจ จึงช่วยป้องกันโรคหลอดเลือด	สีเหลืองของดอกมีสารแคโรทีนอยด์ซึ่งเป็นสารที่ช่วยบำรุงสายตาและแก้อาการเวียนศีรษะ
มะตูม		ผล	เหลืองอ่อน	บำรุงไฟธาตุ ช่วยให้เจริญอาหาร แก้กระหายน้ำ แก่ท้องเสีย ท้องร่วงเรื้อรังในเด็ก	แทนนิน, เพคติน(pectin), สารเมือก (mucilage) และสารอื่นๆ
ว่าน กาบหอย		ใบ	ม่วง	แก้เจ็บคอ ไอ กระหายน้ำ แก้ฟกช้ำภายใน	มีสารแอนโทไซยานิน มีฤทธิ์เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ เสริมภูมิคุ้มกัน
ขิง		เหง้าสดแก่	เหลืองอ่อน	ขิงมีฤทธิ์อุ่น ช่วยขับเหงื่อ ไล่ความเย็น ขับลม แก่ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขิงยังแก้จุกเสียด ร้อนและมีใยอาหารมาก	โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต แคลเซียม วิตามินเอ ฯ

ตาราง ผลไม้ตามฤดูกาลในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ชื่อผลไม้	ภาพ	รสชาติ	สรรพคุณทางยา	สารอาหาร
กล้วย		หวาน	ช่วยรักษาโรคซึมเศร้า ภาวะความเครียด เพราะกล้วยมีโปรตีนชนิดหนึ่งที่เรียกว่า Tryptophan ซึ่งช่วยในการผลิตสาร Serotonin หรือ ฮอร์โมนแห่งความสุข จึงส่วนช่วยในการผ่อนคลายอารมณ์ ลดอัตราการเกิดตะคริวบริเวณมือ เท้า และน่อง บรรเทาอาการแพ้ท้องของมารดาได้ บรรเทาอาการนี้ในไต่ได้ในระดับหนึ่ง รักษาโรคโลหิตจางเพราะมีธาตุเหล็กสูง รักษาอาการท้องผูก	วิตามินเอ บี ซี ไนอะซิน โปรตีน กรดอะมิโน อาร์จินิน ฮีสติดีน

ตาราง ผลไม้ตามฤดูกาลในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ชื่อผลไม้	ภาพ	รสชาติ	สรรพคุณทางยา	สารอาหาร
มะม่วง		หวาน/ เปรี้ยว/มัน	ควบคุมระดับความดันโลหิต ช่วยระบบย่อยอาหารทำงานดีขึ้น บำรุงสายตา ผิว	คาร์โบไฮเดรต น้ำตาล เส้นใย ไขมัน โปรตีน วิตามินเอ บี ซี เบต้าแคโรทีน ธาตุแคลเซียม
มะพร้าวอ่อน		จืด/มัน	รสขม สุขุม ไม่มีพิษ รับประทานบำรุงกำลัง ขับพยาธิ	เนื้อมะพร้าวมีน้ำมัน ประมาณ 65 % มี ฟอสฟอรัสสูง มี แคลเซียม คาร์โบไฮเดรต
ลำไย		หวาน	เนื้อเป็นยาบำรุงร่างกาย บำรุงม้าม เลือดลม หัวใจ สงบประสาท แก้อ่อนเพลียจากการ ทำงานหนัก นอนไม่หลับ สำหรับผู้ที่มีอาการ เจ็บคอ ไอมีเสมหะ มีแผล หนองอักเสบ ไม่ ควรรับประทาน	วิตามิน เกลือแร่ และ แร่ธาตุอีกหลายชนิดที่ ดีและมีประโยชน์ต่อ
มะเขือเทศ		หวาน/ เปรี้ยว	ผลสด แก้อักเสบ น้ำ บำรุงกระเพาะอาหาร ลำไส้ ไต เป็นยาเจริญอาหาร ยาระบายอ่อนๆ ช่วยขับพิษและสิ่งคั่งค้างในร่างกาย	อุดมด้วยวิตามินซี และมี สารไลโคปีนช่วยป้องกัน มะเร็งบางชนิด
ฟักทอง		จืด/หวาน	ใช้กินบำรุงร่างกายและรักษาโรคได้ดี	มีวิตามินเอและซีสูง มากฟอสฟอรัส แคลเซียม โปรตีน

เอกสารอ้างอิง/แหล่งศึกษาค้นคว้า

จันทร์กระจ่าง สีสรรพ. (2546). สมุนไพรไทย มรดกจากบรรพชน. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญา.

โชตินันท์ และกลุ่มสมุนไพรไทย. (2551). พืชสมุนไพรใกล้ตัว. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

รสสุคนธ์ พุ่มพันธุ์วงศ์. (2548). พืชสมุนไพร ปลูกกินได้ ปลูกขายรวย. กรุงเทพฯ : ประสาน
มิตร.

เสาวภรณ์ วัชรวรรณ. (2548). แปรรูปผลไม้หลากชนิด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ส่งเสริมอาชีพ
ธุรกิจ เพชรกระรัต.

ใบงาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การดูแลภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง สมุนไพรในท้องถิ่นและสรรพคุณ

คำชี้แจง ขอให้ท่านศึกษาเพิ่มเติมเรื่องสมุนไพรในท้องถิ่นและสรรพคุณจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง เช่น สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ห้องสมุด หรือสัมภาษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แล้วบันทึกข้อมูลลงในตารางต่อไปนี้

ที่	ชื่อสมุนไพร	จำนวนต้น/กอ	สรรพคุณ	จากแหล่งข้อมูล

ชื่อผู้บันทึก.....

สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานรายบุคคล
หน่วยที่ 1

ที่	พฤติกรรม ชื่อ-สกุล	บอกชื่อ สมุนไพรมะ ท้องถิ่น			บอก สรรพคุณ สมุนไพรมะ ท้องถิ่น			อธิบาย วิธีการดูแล สมุนไพรมะ ท้องถิ่น			อธิบายการ สร้างคุณค่า ให้สมุนไพรมะ ในท้องถิ่น			รวม	หมายเหตุ
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	12	
1.															
2.															
3.															
4.															
5.															
6.															
7.															
8.															
9.															
10.															
11.															
12.															
13.															
14.															
15.															
16.															
17.															
18.															
19.															
20.															

เกณฑ์การวัดผล ให้คะแนนระดับคุณภาพของแต่ละพฤติกรรมดังนี้

ดี	=	3	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	80-100%	หรือปฏิบัติ
พอใช้	=	2	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	50-79%	หรือปฏิบัติบางครั้ง
ปรับปรุง	=	1	ประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์	50%	หรือปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

(.....)

...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่อง กล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร

จำนวน 8 ชั่วโมง (ในชั้นเรียน 4 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 4 ชั่วโมง)

จุดประสงค์

เพื่อให้คนในชุมชนรับความรู้ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดจากคนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสนใจของตนเอง ได้แก่ บอกส่วนประกอบและวิธีการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปฏิบัติตามขั้นตอน ความร่วมมือในการทำงาน และบอกประโยชน์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกส่วนประกอบและวิธีทำกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพรได้
2. ทำกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพรได้
3. บอกประโยชน์ที่ได้จากกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพรได้

เนื้อหา

1. ส่วนประกอบและวิธีทำกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร
2. การทำกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร
3. ประโยชน์ที่ได้จากกล้ายกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร

กิจกรรมการเรียนรู้ (จำนวน 4 ชั่วโมง)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		240	240
วันอังคารที่ 9 สิงหาคม 2559		60	-
1. สมุนไพรในท้องถิ่น	1. วิทยากรพูดคุยเกี่ยวกับศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองของผู้เรียนเกี่ยวกับข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่นในหัวข้อสมุนไพรในท้องถิ่นมีอะไรบ้าง จำนวนต้น สรรพคุณ และการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชน	5	
2. ส่วนประกอบและวิธีทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร	2. วิทยากรแนะนำให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มจากการมอบหมายงานในชั่วโมงที่แล้ว เกี่ยวกับหัวข้อสมุนไพรในท้องถิ่นมีอะไรบ้าง จำนวนต้น สรรพคุณ และการนำสมุนไพรไปใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชน เพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร โดยสรุปองค์ความรู้อีกครั้งและส่งตัวแทนออกมานำเสนอความรู้	55	
3. การทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร	3. หลังจากตัวแทนกลุ่มทุกกลุ่มออกมานำเสนอแล้ว วิทยากรและผู้เรียนจึงร่วมกันสรุปองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น		
	4. วิทยากรเชิญคนในชุมชนมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาสมุนไพร และนำสมุนไพรมาใช้ในชีวิตประจำวัน และร่วมเป็นผู้ช่วยประกลุ่ม		

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		240	240
วันพุธที่ 11 สิงหาคม 2559		180	240
	5. วิทยากร 3 คน แนะนำการทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพรตามลำดับ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง 6. วิทยากรแต่ละคน บรรยายส่วนประกอบและสาริตวิธีทำทีละขั้นตอน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม 7. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและบันทึกความรู้	120	-
	8. หลังจากสาริตจนครบกระบวนการทั้งสามชนิด วิทยากรจัดกลุ่มผู้เรียนที่มีความสนใจตรงกันที่จะสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรชนิดเดียวกัน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มกล้วยกรอบสมุนไพร กลุ่มน้ำยาล้างจานสมุนไพร และกลุ่มยาหม่องสมุนไพร โดยมีวิทยากรประจำกลุ่มดูแล 9. วิทยากรประจำกลุ่มให้ผู้เรียนร่วมกันทบทวนส่วนประกอบและวิธีการทำ และออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน	50	
4. ประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร	10. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง เรื่องประโยชน์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ตนเองสนใจจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนและบันทึกลงในใบงาน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง เพื่อนำความรู้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในครั้งต่อไป	10	240

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้
2. ผลิตภัณฑ์กล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพรและยาหม่องสมุนไพร
3. วัสดุอุปกรณ์การทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพรและยาหม่องสมุนไพร
4. ใบงานเรื่อง ประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร

การประเมินผล

1. แบบสังเกตพฤติกรรม ชุดที่ 3 ข

ใบความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ เทคนิควิธี ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน จากการสะสมความรู้ที่มีต่อตัวเอง และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คงคุณค่าไว้และนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

กล้วยกรอบสมุนไพร

เครื่องปรุง

1. กล้วยน้ำว้าดิบ
3. น้ำ
4. เกลือไอโอดีน
5. น้ำมันพืช
6. ใบเตย งาดำ งาขาว

2. น้ำตาล

วิธีทำ

1. การทอดกล้วยจะทอด 2 ครั้ง การทอดครั้งที่ 1 ใช้ น้ำมันพืช ควรเลือกยี่ห้อที่มีความใส สะอาดมี อย.รับรอง ตั้งกระทะบนเตาแก๊สใส่น้ำมัน ใช้ไฟปานกลาง รอให้น้ำมันร้อน แล้วเอากล้วยลงไปทอดประมาณ 10 -15 นาที พอกกล้วยเหลืองตักกล้วยขึ้นพักไว้ในกระชอนหรือตะแกรงให้น้ำมันแห้ง เสร็จการทอดครั้งที่ 1

2. ขั้นตอนการปรุงน้ำสมุนไพร น้ำสมุนไพรประกอบด้วย ใบเตย และใบบัวบก น้ำสมุนไพรมาหั่นแล้วนำไปต้มกับน้ำเพื่อให้ได้น้ำสมุนไพร อัตราส่วนน้ำ 3 ส่วน เคี้ยวให้เหลือ 1 ส่วน จากนั้นนำไปกรองให้สะอาด แล้วนำมาเคี่ยวกับน้ำตาล ใส่เกลือไอโอดีนเล็กน้อยให้มีรสหวานเค็มตามต้องการ

3. นำกล้วยที่ทอดครั้งแรกเทลงในน้ำเชื่อม เพื่อชุบน้ำสมุนไพรโดยแช่น้ำไว้ประมาณ 5-10 นาที ตักขึ้นพักไว้ให้แห้ง

4. ทอดครั้งที่ 2 นำกล้วยที่ชุบน้ำสมุนไพรแล้ว นำมาทอด ตักกล้วยเป็นสื่อน้ำตาลอ่อนๆแล้ว ตักขึ้นแล้วพักไว้ในกระชอนหรือตะแกรง ให้แห้ง ซึ่งขั้นตอนนี้จะใช้ไฟอ่อนกว่าครั้งแรก และใช้ระยะสั้นกว่าแล้วนำไปผึ่งลมให้เย็นและแห้งเพื่อไม่ให้แผ่นกล้วยติดกัน

5. กล้วยที่ทอดครั้งที่ 2 นำกล้วยไปอบในเครื่องอบ อุณหภูมิ 100 องศา ประมาณ 30 นาที เพื่อ ให้อายุกล้วยแห้งกรอบ(ไล่น้ำมัน)

6. นำสมุนไพร ใบเตยมาทอดกรอบ แล้วเอางาดำ งาขาว นำมาคลุกเคล้า

7. บรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่าย

ภาพประกอบ

กล้วยน้ำว้าดิบ

น้ำตาลทราย

เกลือไอโอดีน

น้ำมันพืช

ใบเตย

งาดำ

งาขาว

น้ำยาล้างจานสมุนไพร

ส่วนผสม

1. มะกรูด 10 ลูกใหญ่ หั่นเป็นแว่นๆ
2. ใบชาจีน 25 กรัม
3. มะขามเปียก 1 ปั้น
4. Emal 28 CTN 1 กก. (หัวแชมพูใส)
5. เกลือประมาณ 90 กรัม
6. น้ำ 2.5 กก.

วิธีทำ

1. นำน้ำใส่หม้อสเตนเลส 2.5 กก. ใส่มะกรูด, มะขามเปียก และใบชาลงไป ตั้งไฟให้เดือดแล้วต้มต่อสักพัก ใช้ทัพพีคนให้ส่วนผสมถูกต้มให้ทั่วๆ
2. นำไปกรองรองด้วยผ้าขาวบางหนาสองชั้น โดยไม่ต้องคั้นแล้วปล่อยให้แห้งแล้วตัวเอง จะได้น้ำสีน้ำตาลขุ่นๆหอมๆ ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น
3. นำหัวแชมพูใสมาเทใส่คนให้เข้ากันดี จะได้น้ำสีน้ำตาลใสๆและหอม
4. ใส่เกลือลงไปทีละ 1 ช้อนโต๊ะ และคนให้ละลายจึงใส่อีกช้อน ตักขึ้นแล้วเทดูว่าข้นพอตามต้องการหรือยัง เมื่อข้นพอแล้วก็หยุดใส่เกลือ จำนวนเกลืออาจน้อยกว่าหรือมากกว่านิดหน่อยจากที่ให้ไว้ขึ้นอยู่กับความต้องการว่าอยากให้ข้นหนืดตามต้องการ
5. ตักเก็บใส่ขวดที่แห้ง สามารถอยู่ได้ประมาณ 6 เดือน

ภาพประกอบ

มะกรูดหั่นเป็นแว่น

ใบชาจีน

มะขามเปียก

Emal 28 CTN 1 กก. (หัวแชนพูใส)

เกลือ

น้ำยาล้างจานสมุนไพร

ยาหม่องสมุนไพร

ส่วนผสม

1. พาราฟินแข็ง วาสลิน 30 กรัม
2. ลาโนลิน 5 กรัม
3. น้ำมันระกำ เมนทอล การบูร 70 กรัม
4. น้ำมันสะระแหน่ 2 กรัม
5. น้ำมันไพล 10% w/w
6. น้ำตะไคร้ 500 กรัม

วิธีทำ

1. นำพาราฟินขาว วาสลินแข็ง มาหลอมละลายให้เป็นเนื้อเดียวกัน
2. ชั่งเมนทอล 20 กรัม การบูร 20 กรัม น้ำมันระกำ 30 กรัม นำเมนทอลและการบูรผสมรวมกันรอจนละลายเป็นเนื้อเดียวกัน เติมน้ำตะไคร้ และน้ำมันระกำที่เตรียมไว้
3. จากนั้นนำส่วนผสมในข้อที่ 2 ผสมลงไปในส่วนผสมข้อที่ 1 จนเป็นเนื้อเดียวกัน
4. เติมน้ำมันไพล น้ำมันสะระแหน่ คนให้เข้ากันแล้วเทใส่ขวด

ภาพประกอบ

พาราฟินแข็ง

ลาโนลิน

ภาพประกอบ

น้ำมันระกำ

เมนทอล

การบูร

มันสาระแหน่

น้ำมันไพล

น้ำตะไคร้

ข้อมูลเพิ่มเติม เรื่องยาหอมสมุนไพรร

ยาหอม คนทั่วไปรู้ว่าเป็นยาครอบบ้านซึ่งใช้ทาภายนอก แก้เคล็ด ชัดยอก ช้ำ บวม แก้แมลงสัตว์ กัดต่อย ผดผื่นคัน แก้แพ้ ยาหอมมีหลายกลิ่นเช่น กลิ่นดอกไม้ กลิ่นผลไม้ ประกอบกับไม่มีกลิ่นฉุนของพืชม เสน การบูร และน้ำมันระกำมากนัก ซึ่งเป็นที่นิยมของวัยรุ่น

น้ำมันหอมระเหยเป็นน้ำมันที่พืชผลิตขึ้นตามธรรมชาติเก็บไว้ในส่วนต่างๆของพืช เช่น กลีบดอก ใบ เปลือกของผล เปลือกของลำต้น เถา ราก เป็นต้น น้ำมันหอมระเหยเป็นน้ำมันที่ระเหยในอุณหภูมิปกติ ดังนั้น เมื่อพืชได้รับความร้อน การสกัด อนุภาคเล็กๆ ของน้ำมันหอมระเหยก็จะระเหยออกมาเป็นไอทำให้เราได้กลิ่นหอม นำไปใช้ประโยชน์ได้

โดยทั่วไปการใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกาย โดยการสูดดม และสัมผัสทางผิวหนัง เมื่อน้ำมันหอมระเหยซึมผ่านผิวหนัง ก็จะถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือด ซึ่งจะไปมีผลกระทบต่อระบบอวัยวะต่างๆ ในขณะเดียวกันเมื่อน้ำมันหอมระเหยถูกสูดดมผ่านทางจมูก ก็จะไปเป็นสัญญาณทางไฟฟ้าเคมี เข้าสู่ระบบประสาทในสมองซึ่งเป็นส่วนควบคุมความรู้สึก อารมณ์ เพศ และระบบต่างๆของร่างกาย เช่น ระบบการไหลเวียนของโลหิต ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบประสาท ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบกล้ามเนื้อ ระบบย่อยอาหาร ระบบหายใจ ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ ระบบกระดูก

ดังนั้น การที่จะร้ำน้ำมันหอมระเหยชนิดใดจะมีผลในการบำบัดรักษาหรือมีผลต่อระบบต่างๆของร่างกายอย่างไรนั้น ต้องร้ำน้ำมันหอมระเหยแต่ละชนิด มีองค์ประกอบทางเคมีอย่างไร ซึ่งองค์ประกอบทางเคมีแต่ละอย่างมีผลต่อการบำบัดรักษาอาการต่างๆ ที่แตกต่างกัน

น้ำมันตะไคร้ เป็นน้ำมันหอมระเหย ใช้แต่งกลิ่นเครื่องหอม เช่นสบู่ แชมพู แก้ รีดสีดวงในปาก ปากแตกปากเป็นแผล ขับลมในลำไส้ แก้แน่นจุกเสียด แก้ปวดเมื่อยข้อ ปัสสาวะ ใช้ทาป้องกันยุง แมลง ใช้กำจัดศัตรูพืช เป็นยาฆ่าแมลง

น้ำมันโหระพา เป็นน้ำมันหอมระเหยที่มีกลิ่นหอมหวานและมีกลิ่นเครื่องเทศเจือจาง ใช้ในเครื่องหอม ช่วยเพิ่มการบีบตัวของลำไส้ ขับลมออกจากลำไส้ได้ดี

น้ำมันพริกไทยดำ เป็นน้ำมันหอมระเหยมีฤทธิ์กระตุ้นประสาท แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ปวดท้อง ลดไข้ ขับเสมหะ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ฝนอมอาหาร เป็นฆ่าแมลงวัน

น้ำมันกานพลู เป็นน้ำมันหอมระเหยที่มีฤทธิ์เป็นยาชาเฉพาะที่ ใช้แก้อาการปวดได้ดี ทำให้ลมหายใจสดชื่น ช่วยลดอาการปวดบวมที่ผิวหนัง ลดอาการจุกเสียดที่เกิดจากการไม่ย่อย ลดกรดในกระเพาะ แก้ปวดท้อง ขับเสมหะ

น้ำมันอบเชย เป็นน้ำมันหอมระเหย ใช้แต่งกลิ่นลูกอม ขนมหวาน เหล้า สบู่ และยาที่ใช้สำหรับช่องปากและใช้ในอุตสาหกรรมทำเครื่องหอม สบู่

น้ำมันสะระแหน่ เป็นน้ำมันหอมระเหยที่มีกลิ่นหอมเย็น ช่วยให้สดชื่น ปลอดภัย โปร่ง สมองแจ่มใส แก้ปวดศีรษะ เป็นหวัด เป็นไข้ ช่วยบำรุงหัวใจและบำรุงสายตา

น้ำมันมะกรูด เป็นน้ำมันหอมระเหยจากเปลือกผลสด ใช้แต่งกลิ่นสบู่และแชมพู ลดอาการซึมเศร้า(หวดผสมน้ำอาบ สูดไอน้ำ)ประสาทตึงเครียด(หวดผสมน้ำอาบ)

น้ำมันระกำ เป็นน้ำมันหอมระเหย แก้ปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก

น้ำมันยูคาลิปตัส เป็นน้ำมันหอมระเหย เป็นน้ำมันหอมระเหยที่นิยมมากที่สุด ดีที่สุดในการรักษาโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ แก้หวัด คัดจมูก

ซึ่งน้ำมันเหล่านี้ เป็นส่วนผสมหนึ่งในการนำมาทำยาหม่องสมุนไพร เป็นยาหม่องที่มีสรรพคุณเพิ่มขึ้น มีกลิ่นหอมและสร้างความรู้สึกที่ดีและความมั่นใจในการใช้

คุณสมบัติสาร

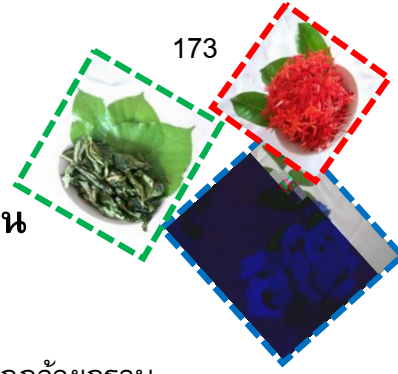
1. สารที่ช่วยให้ยาหม่องแข็งตัว ได้แก่ วาสลีน (White soft paraffin) พาราฟินแข็ง (Hard paraffin) จะใส่ในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน ส่วนที่ทำให้ยาหม่องแข็ง จะมีปริมาณ 30% ของตำรับ ถ้าต้องการให้ยาหม่องเหลวมาก ไม่แข็งเกินไป จะใช้วาสลีนมากกว่าพาราฟินแข็ง

2. สารที่ช่วยเพิ่มการดูดซึมผิว ได้แก่ ลาโนลิน (Lanolin) พวกนี้จะใช้ในตำรับประมาณ 5% w/w ของตำรับ สารพวกนี้ทำให้ยาหม่องถูกดูดซึมเข้าสู่ผิวได้เร็ว เมื่อทาจะรู้สึกร้อนเร็ว

3. สารที่ทำให้ร้อน หรือใช้ทาถูวนวดให้ร้อนแดง ได้แก่ น้ำมันระกำ เมนทอล การบูร พวกนี้จะใช้รวมกันถึง 70% w/w ของตำรับ

4. สารแต่งกลิ่นในยาหม่อง จะใช้สารที่ช่วยแต่งกลิ่นที่มีกลิ่นคล้ายเมนทอล ได้แก่ น้ำมันสะระแหน่ เป็นต้น

5. ตัวยาสำคัญ คือ ไพล ใช้ทาถูวนวด ถ้าต้องการสมุนไพรชนิดอื่น ก็อาจใช้สมุนไพรเหล่านั้น เช่น แอลกอฮอล์ 95% แล้วระเหยให้แห้ง หรือสูตรตำรับหมอยพื้นบ้าน อาจใช้สมุนไพรหลายชนิด เจียวกับน้ำมันมะพร้าว แล้วเอาน้ำมันมะพร้าว ที่มีส่วนของสมุนไพรนั้น มาทำเป็นยาหม่อง ใช้แทนน้ำมันไพลได้

ใบงาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่อง ประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร

คำชี้แจง ขอให้ท่านศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง เรื่องประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง เช่น ศึกษาจากแหล่งผลิต ห้องสมุด หรือสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แล้วบันทึกข้อมูล

กล้วยกรอบสมุนไพร

1. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 2. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 3. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
- ชื่อผู้บันทึก.....

ใบงาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง ประโยชน์ที่ได้จากน้ำยาล้างจานสมุนไพร

คำชี้แจง ขอให้ท่านศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง เรื่องประโยชน์ที่ได้จากน้ำยาล้างจานสมุนไพร จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง เช่น ศึกษาจากแหล่งผลิต ห้างสมุด หรือสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แล้วบันทึกข้อมูล

น้ำยาล้างจานสมุนไพร

1. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 2. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 3. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
- ชื่อผู้บันทึก.....

ใบงาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง ประโยชน์ที่ได้จากยาหม่องสมุนไพร

คำชี้แจง ขอให้ท่านศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง เรื่องประโยชน์ที่ได้จากยาหม่องสมุนไพร จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง เช่น ศึกษาจากแหล่งผลิต ห้องสมุด หรือสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แล้วบันทึกข้อมูล

ยาหม่องสมุนไพร

1. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 2. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
 3. สมุนไพรที่ใช้ ได้แก่
 - ประโยชน์ด้านสุขภาพ.....
 -
 - ประโยชน์ด้านอาชีพ.....
 -
 สืบค้นจากแหล่งข้อมูล.....
- ชื่อผู้บันทึก.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายกลุ่ม

หน่วยที่ 2

กลุ่มที่.....

ที่	พฤติกรรม ชื่อ-สกุล สมาชิกในกลุ่ม	บอก ส่วนประกอบ			ปฏิบัติตาม ขั้นตอน			ความร่วมมือ ในการทำงาน			บอก ประโยชน์			รวม	หมายเหตุ
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	12	
1.															
2.															
3.															
4.															
5.															
6.															
7.															
8.															
9.															
10.															

เกณฑ์การวัดผล ให้คะแนนระดับคุณภาพของแต่ละพฤติกรรมดังนี้

ดี	=	3	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	80-100%	หรือปฏิบัติ
พอใช้	=	2	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	50-79%	หรือปฏิบัติบางครั้ง
ปรับปรุง	=	1	ประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์	50%	หรือปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

(.....)

...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

จำนวน 10 ชั่วโมง (ในชั้นเรียน 13 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 13 ชั่วโมง)

จุดประสงค์

เพื่อให้คนในชุมชนเผยแพร่ อนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีความเจริญงอกงาม ให้คงอยู่ไม่สูญหาย ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือทำงานในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเผยแพร่ผลงาน การบอกวิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจได้
2. เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลายได้
3. บอกวิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายได้

เนื้อหา

1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจ
2. เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย
3. วิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย

กิจกรรมการเรียนรู้

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		780	780
วันพฤหัสบดีที่ 18 สิงหาคม 2559		60	120
กิจกรรมการเรียนรู้ (ในชั้นเรียน 1 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 2 ชั่วโมง)			
1. ประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร(งานในชั่วโมงที่แล้ว)	1. วิทยากรสนทนากับผู้เรียนเกี่ยวกับการลงมือปฏิบัติการทำกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร พร้อมแสดงตัวอย่างผลงาน	5	
	2. วิทยากรให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มสนใจ 3 กลุ่ม เรื่องประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพร ซึ่งมอบหมายผู้เรียนให้ศึกษาด้วยตนเองในชั่วโมงที่แล้ว	25	
	3. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอหน้าห้อง หลังจากนั้นวิทยากรและผู้เรียนจึงร่วมกันสรุปองค์ความรู้เรื่องประโยชน์ที่ได้จากกล้วยกรอบสมุนไพร น้ำยาล้างจานสมุนไพร และยาหม่องสมุนไพรอีกครั้ง	30	

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		780	780
วันเสาร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2559		180	180
	4. วิทยากรมอบหมายให้ผู้เรียนกำหนดการวางแผนเพื่อศึกษาดูงาน โดยให้วิทยากรประจำกลุ่มแนะนำจุดเด่นของสถานที่ แหล่งเรียนรู้และร้านค้าต่างๆ 5. วิทยากรประจำกลุ่มร่วมกับผู้เรียนกำหนดการวางแผนเพื่อศึกษาดูงานร้านค้าผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจ จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ดังนี้ 5.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สถานประกอบการ สื่อของจริง สื่อบุคคลในชุมชน 5.2 ศึกษาดูงานร้านค้าผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตลาดน้ำไทรน้อย 5.3 ศึกษาจากผู้ประกอบการธุรกิจผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ร้านโศภิตา ร้านศศิญา	180	180
วันอาทิตย์ที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2559		180	240
กิจกรรมการเรียนรู้ (ในชั้นเรียน 3 ชั่วโมง)			
	1. วิทยากรให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่วิทยากรมอบหมายในชั่วโมงที่แล้ว โดยนำเสนอเป็นกลุ่ม 2. ผู้เรียนและวิทยากรร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น	60	
	3. วิทยากรมอบหมายให้ผู้เรียนวางแผนสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการเผยแพร่ผลงาน แล้วแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากร	120	

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		780	780
	4. วิทยามอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองในเรื่องผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพร และวิธีการเผยแพร่ที่ตนเองสนใจจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนและบันทึกลงในใบงาน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ชั่วโมง เพื่อนำความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ในครั้งต่อไป		240
วันเสาร์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2559		180	180
กิจกรรมการเรียนรู้ (ในชั้นเรียน 3 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 3 ชั่วโมง)			
1. พัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจ	1. ผู้เรียนลงมือพัฒนาผลิตภัณฑ์และประเมินผลงานตนเองและผลงานของกลุ่มอื่น	180	
2. เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย	2. ผู้เรียนเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มตนเองโดยวิธีการที่หลากหลายโดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง เช่น เสียงตามสาย แสดงผลผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตลาดน้ำไทรน้อย		180
วันอาทิตย์ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2559		180	180
กิจกรรมการเรียนรู้ (ในชั้นเรียน 3 ชั่วโมง ศึกษาด้วยตนเอง 3 ชั่วโมง)			
	1. วิทยากรซักถามถึงผลการเผยแพร่ผลงานของแต่ละกลุ่ม	20	
3. วิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย	2. วิทยากรมอบหมายให้ผู้เรียนสำรวจสมุนไพรในครัวเรือนและชุมชน ในหัวข้อวิธีการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีการรักษาให้สมุนไพรคงอยู่นำไปใช้ประโยชน์อย่างไรไม่ให้สูญหาย มีวิธีการเผยแพร่อย่างไรให้เป็นที่รู้จักและใช้สมุนไพรอย่างแพร่หลายในชุมชน โดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง แล้วกลับมาระดมความคิด	20	180

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

หัวข้อ	รายละเอียด	เวลา/นาที	
		ในชั้นเรียน	ศึกษาด้วยตนเอง
		780	780
	3. ส่งตัวแทนออกมานำเสนอและร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ว่าสมุนไพรรักษาโรคควรแก่การอนุรักษ์ และมีวิธีการบำรุงรักษาให้คงอยู่ได้อย่างไร	90	
4. ทดสอบหลังเรียนประเมินหลังเรียนโดยผู้เรียน ได้แก่	1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดที่ 1 2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 2 3. แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 5 ข 4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 7	50	

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1. หนังสือ ตำรา บทความ
2. อินเทอร์เน็ต
3. ห้องสมุดชุมชน ร้านค้า ตลาด บุคคล
4. ไปงาน

การประเมินผล

1. แบบสังเกตพฤติกรรม ชุดที่ 3 ค
2. ผลงานที่เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ กล้วยกรอบสมุนไพรรักษาโรค น้ำยาล้างจานสมุนไพรรักษาโรค และยาหม่องสมุนไพรรักษาโรค

การประเมินหลังเรียนโดยผู้เรียน ได้แก่

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชุดที่ 6
2. แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 2
3. แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 5 ข
5. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุดที่ 7

ใบงาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่ม.....

การวางแผนกำหนดการศึกษาดูงานร้านค้า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การวางแผนกำหนดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

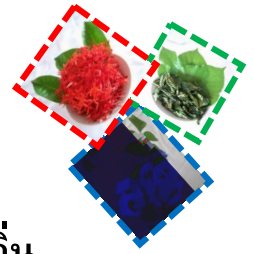
.....

.....

.....

ชื่อสมาชิก

- 1.....5.....
- 2.....6.....
- 3.....7.....
- 4.....8.....

ใบงาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ขอให้ท่านสำรวจสมุนไพรในครัวเรือนและชุมชน ว่าสมุนไพรใดควรแก่การอนุรักษ์ และมีวิธีการบำรุงรักษาให้คงอยู่ได้อย่างไรโดยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง แล้วกลับมาระดมความคิดเห็นภายในกลุ่ม

ชื่อสมุนไพร

.....

จำนวนต้น/กอ

.....

.....

ประโยชน์ด้านสุขภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรรพคุณทางยา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประโยชน์ด้านอาชีพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความนิยมของคนในชุมชน

☐ มาก

☐ ปานกลาง

☐ น้อย

☐ อื่นๆ.....

ควรอนุรักษ์หรือไม่

☐ ควรอนุรักษ์

☐ ไม่ควรอนุรักษ์

เพราะ.....

.....

.....

ควรอนุรักษ์ด้วยวิธีใด

☐ ปลูกขยายพันธุ์เพิ่ม

☐ เก็บเมล็ดพันธุ์

☐ บอกต่อ

☐ นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

☐ นำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

☐ อื่นๆ.....

.....

ชื่อผู้บันทึก.....

ชุดที่ 3 ค

แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานรายกลุ่ม
หน่วยที่ 3

กลุ่มที่.....

ที่	พฤติกรรม ชื่อ-สกุล สมาชิกในกลุ่ม	การสรุปองค์ ความรู้จาก การศึกษา แหล่งเรียนรู้			ความร่วมมือ ในการทำงาน			การเผยแพร่ ผลงาน			บอกวิธีการ บำรุงรักษา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น			รวม	หมายเหตุ
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	12	
1.															
2.															
3.															
4.															
5.															
6.															
7.															
8.															
9.															
10.															

เกณฑ์การวัดผล ให้คะแนนระดับคุณภาพของแต่ละพฤติกรรมดังนี้

ดี	=	3	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	80-100%	หรือปฏิบัติ
พอใช้	=	2	ประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์	50-79%	หรือปฏิบัติบางครั้ง
ปรับปรุง	=	1	ประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์	50%	หรือปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

(.....)

...../...../.....

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

แก้ไข

	1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วยอนุรักษ์	
	2. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับแรก	
	3. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านและปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีการถ่ายทอดข้อมูลละเอียดชัดเจนกว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	
	5. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	6. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่จัดเป็นการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
	7. บันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุด	
	8. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	

	9.	การใช้เฉพาะสมุนไพรที่ปรุงเป็นยาต้มการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องมีหลักการ	
	10.	เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไป	
	11.	สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ	
	12.	สมุนไพร หมายถึง ผลิผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย	
	13.	กล้วยมีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย	
	14.	โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพร รักษา	
*	15.	ขิงช่วยรักษา กลากเกลื้อน	
	16.	ฟ้าทะลายโจนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด	
	17.	หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง	
	18.	การทำนํ้ายาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	
	19.	เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการระคายคอ	
	20.	การทำกล้วยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	

ตอนที่ 2 แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง มีความคิดเห็น	ระดับมากที่สุด
4	“	ระดับมาก
3	“	ระดับปานกลาง
2	“	ระดับน้อย
1	“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
2	ท่านมีความหวังใว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านจะสูญหาย					
3	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
4	ท่านเห็นคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
5	ท่านสนใจเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
6	ท่านมีความสุขที่ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่าน					
7	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์					
8	ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้					
9	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ง่าย					
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการประกอบอาชีพเสริม/หลักได้					

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....
*

ตอนที่ 3 แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของท่านโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	สอดคล้องกับความเป็นจริง	ระดับการเรียนรู้มากที่สุด
4	“		ระดับการเรียนรู้มาก
3	“		ระดับการเรียนรู้ปานกลาง
2	“		ระดับการเรียนรู้น้อย
1	“		ระดับการเรียนรู้น้อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียด	ระดับการเรียนรู้				
		5	4	3	2	1
1	ท่านเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาพัฒนาตนเอง					
2	ท่านสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3	ท่านเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
4	ท่านนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน					
5	ท่านเผยแพร่เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้อื่นรู้ เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุ๊ค					
6	ท่านมีการวางแผนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นอาชีพเสริม/อาชีพหลัก					
7	ท่านค้นหาคำตอบเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น					
8	ท่านประยุกต์ใช้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์					
9	ท่านเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้					
10	ท่านสามารถวิพากษ์วิจารณ์ผลผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีเหตุมีผล					
11	ท่านมีการช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ชุดที่ 7

ตอนที่ 4 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็นโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง มีความพึงพอใจ	ระดับมากที่สุด
4	“	ระดับมาก
3	“	ระดับปานกลาง
2	“	ระดับน้อย
1	“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1.	ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร					
2.	การตอบคำถามของวิทยากร					
3.	ความชัดเจนของเนื้อหาสาระในการฝึกอบรม					
4.	ความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม					
5.	ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการอบรม					
6.	ความเหมาะสมของสื่อและอุปกรณ์ในการอบรม					
7.	ความเหมาะสมของสถานที่					
8.	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม					
9.	ความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม					
10.	ความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวม					

ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

**เฉลยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี**

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก
และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

		แนวการแก้ไข
✓	1. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน และปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✓	2. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่ออกมาเป็นการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
✓	3. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✕	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	การได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการฟังบรรยาย
✓	5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วยอนุรักษ์	
✕	6. การบันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุด	วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุดคือปลูกไว้ที่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์
✕	7. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	สมุนไพรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตโดยสามารถปลูกได้เอง หาง่ายในท้องถิ่น
✓	8. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับแรก	
✕	9. เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไป	สาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไปเพราะคนไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์

		แนวการแก้ไข
✗	10. การใช้สมุนไพรที่ปรุงเป็นยาต้มเท่านั้นถือเป็นการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องและมีหลักการ	สมุนไพรควรใช้ถูกต้อง ถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและระวังเรื่องความสะดวก
✓	11. สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย	
✓	12. โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพรรักษา	
✓	13. สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ	
✗	14. กลัวย่น้ำว่ามีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย	ช่วยบรรเทาอาการท้องผูก
✓	15. หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง	
✓	16. ฟ้าทะลายโชนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด	
✗	17. ขิงช่วยรักษากลากเกลื้อน	ขิงรักษาอาการคลื่นไส้ อาเจียน
✗	18. เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการระคายคอ	น้ำมันหอมระเหยใช้สูดดม
✓	19. การทำกลัวยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✓	20. การทำน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	

เฉลยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก
 และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

		แนวการแก้ไข
✓	1. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน และปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✓	2. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่จัดเป็นการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
✓	3. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
□	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	การได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการฟังบรรยาย
✓	5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วยอนุรักษ์	
✕	6. การบันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุด	วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุดคือปลูกไว้ที่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์
✕	7. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	สมุนไพรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตโดยสามารถปลูกได้เอง หาง่ายในท้องถิ่น
✓	8. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับแรก	
✕	9. เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไป	สาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไปเพราะคนไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์

		แนวการแก้ไข
×	10. การใช้สมุนไพรที่ปรุงเป็นยาต้มเท่านั้นถือเป็นการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องและมีหลักการ	สมุนไพรควรใช้ถูกต้น ถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและระวังเรื่องความสะดวก
✓	11. สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย	
✓	12. โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพรรักษา	
✓	13. สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ	
×	14. กลัวย่น้ำว่ามีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย	ช่วยบรรเทาอาการท้องผูก
✓	15. หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง	
✓	16. ฟ้าทะลายโจนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด	
×	17. ขิงช่วยรักษากลากเกลื้อน	ขิงรักษาอาการคลื่นไส้ อาเจียน
×	18. เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการระคายคอ	น้ำมันหอมระเหยใช้สูดดม
✓	19. การทำกลัวยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	20. การทำน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	

**เฉลยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี**

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก
และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

		แนวการแก้ไข
✓	1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วยอนุรักษ์	
✓	2. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับแรก	
✓	3. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านและปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✕	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	การได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นวิธีรับการถ่ายทอดข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนกว่าการฟังบรรยาย
✓	5. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
✓	6. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่จัดเป็นการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
✕	7. การบันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุด	วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีที่สุดคือปลูกไว้ที่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์
✕	8. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	สมุนไพรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตโดยสามารถปลูกได้เอง หาง่ายในท้องถิ่น
✕	9. การใช้สมุนไพรที่ปรุงเป็นยาต้มเท่านั้นถือเป็นการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องและมีหลักการ	สมุนไพรควรใช้ถูกต้อง ถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและระวังเรื่องความสะอาด

		แนวการแก้ไข
×	10. เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไป	สาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไปเพราะคนไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์
✓	11. สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ	
✓	12. สมุนไพร หมายถึง ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย	
×	13. กลัวว่าน้ำมีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย	ช่วยบรรเทาอาการท้องผูก
✓	14. โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพรรักษา	
×	15. ขิงช่วยรักษากลากเกลื้อน	ขิงรักษาอาการคลื่นไส้ อาเจียน
✓	16. ฟ้าทะลายโจนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด	
✓	17. หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง	
✓	18. การทำน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	
×	19. เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการระคายคอ	น้ำมันหอมระเหยใช้สูดดม
✓	20. การทำกลัวยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถาม
- แบบสัมภาษณ์
- แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของร่างหลักสูตร
- แบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบร่างหลักสูตร
- แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- แบบประเมินการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- แบบประเมินเจตคติ
- แบบประเมินความพึงพอใจ

แบบสอบถามความคิดเห็น

สภาพปัจจุบันและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามสภาพและความต้องการของคนในชุมชนตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เกี่ยวกับสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามสภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.1 การศึกษาสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.2 การศึกษาความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.2.1 ด้านการศึกษาความต้องการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.2 ด้านเนื้อหา

3.2.3 ด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2.4 ด้านสถานที่

3.2.5 ด้านเวลาในการจัดกิจกรรม

2. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านนำไปพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนต่อไป

3. ข้อมูลการตอบแบบสอบถามของท่าน ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และใช้สำหรับการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม

นางสาวกุลิดา ทศนพิทักษ์

นิสิตปริญญาเอก สาขาการศึกษาผู้ใหญ่

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ และตอบคำถามลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี

☐ 20 ปี – 29 ปี

☐ 30 ปี – 39 ปี

☐ 40 ปี – 49 ปี

☐ 50 ปี – 59 ปี

☐ 60 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย

☐ ปวช.

☐ ปวส./ ปวท./ อนุปริญญา

☐ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. สภาพภาพ

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หย่าร้าง

☐ หม้าย

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. อาชีพ

☐ ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/พนักงาน
รัฐวิสาหกิจ

☐ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน รายวัน

☐ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน รายเดือน

☐ ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว

☐ เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

☐ เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

☐ รับจ้างทั่วไป

☐ แม่บ้าน/พ่อบ้าน

☐ นักเรียน/นักศึกษา

☐ ขับรถรับจ้าง (มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถตุ๊ก แท็กซี่)

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้ของท่านเฉลี่ยต่อเดือน

☐ ไม่มีรายได้	☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท
☐ 5,001 บาทขึ้นไป – 10,000 บาท	☐ 10,001 บาทขึ้นไป – 15,000 บาท
☐ 15,001 บาทขึ้นไป – 30,000 บาท	☐ 30,001 บาทขึ้นไป – 35,000 บาท
☐ 35,001 บาทขึ้นไป – 45,000 บาท	☐ 45,001 บาทขึ้นไป – 45,000 บาท
☐ 45,001 บาทขึ้นไป	

7. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของท่านเฉลี่ยเดือนละ (เช่น ค่าอาหาร, ค่าน้ำ, ค่าไฟ, ค่าใช้จ่าย

จิปาถะ)

☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท	☐ 10,001 บาทขึ้นไป - 20,000 บาท
☐ 20,001 บาทขึ้นไป - 30,000 บาท	☐ 30,001 บาทขึ้นไป - 40,000 บาท
☐ 40,001 บาทขึ้นไป - 50,000 บาท	☐ 50,001 บาทขึ้นไป

8. ครอบครัวของท่านมีการประกอบอาชีพเสริมหรือไม่

- ☐ มี ได้แก่.....
- ☐ ไม่มี

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบสอบถามความคิดเห็น และกาเครื่องหมาย ✓

เลือกระดับความคิดเห็นตามความเหมาะสมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นด้วย	ระดับมากที่สุด
4	“		ระดับมาก
3	“		ระดับปานกลาง
2	“		ระดับน้อย
1	“		ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ด้านเศรษฐกิจ					
1.	ครอบครัวของท่านมีรายได้เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลัก					
2.	ครอบครัวมีรายได้เพียงพอในการใช้จ่ายประจำเดือน					
3.	ครอบครัวของท่านมีคนว่างงาน					
4.	ครอบครัวของท่านมีเงินเหลือเก็บเพิ่มขึ้นกว่าปีที่แล้ว					
	ด้านสังคม					
5.	คนในชุมชนมีการช่วยเหลือพึ่งพาสังกันและกัน					
6.	คนในชุมชนมีการแบ่งปันความรู้ด้านอาชีพ					
7.	ไม่มียาเสพติดระบาดในชุมชน					
8.	คนในชุมชนมีการย้ายถิ่นฐานที่ทำกิน					
9.	คนในชุมชนยังคงมีความเชื่อและยึดถือประเพณีเดิม					
	ด้านสิ่งแวดล้อม					
10.	คนในชุมชนมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน					
11.	ในชุมชนมีน้ำเน่าเสีย					
12.	ปัญหาขยะมูลฝอย/ฝุ่นละอองมลพิษในชุมชนลดลง					
13.	ในชุมชนมีปัญหามลพิษทางเสียง					
14.	พืชผักสมุนไพรในท้องถิ่นไม่ลดน้อยลง					

ตอนที่ 3 สภาพและความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.1 การศึกษาสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

5	หมายถึง สอดคล้องกับความเป็นจริง	ระดับมากที่สุด
4	“	ระดับมาก
3	“	ระดับปานกลาง
2	“	ระดับน้อย
1	“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียด	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1	ท่านมีความสนใจเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
2	ท่านทราบว่าในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์					
3	ท่านนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการดำรงชีวิต					
4	ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
5	ท่านสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
6	ท่านมีความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
7	ท่านมีส่วนปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เหมาะสมกับยุคสมัย					
8	ท่านศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
9	ท่านมีความหวังว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนจะสูญหาย					
10	ท่านเคยได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
11	ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เช่น บอกต่อ ถ่ายทอดความรู้ ลงเฟสบุ๊ค					
12	ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาเพิ่มรายได้ของครอบครัว					

3.2 การศึกษาความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.2.1 ด้านการศึกษาความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

ชุมชน

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบสอบถามความคิดเห็น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็นตามความเหมาะสมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	มีความต้องการ	ระดับมากที่สุด
4		“	ระดับมาก
3		“	ระดับปานกลาง
2		“	ระดับน้อย
1		“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายละเอียด	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการอนุรักษ์					
2	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่มีคุณค่าได้รับการยกย่อง					
3	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
4	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
5	ท่านต้องการนำความรู้และคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาประกอบอาชีพเสริม					
6	ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงภาพลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้เหมาะสมกับยุคสมัย					
7	ท่านต้องการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
8	ท่านต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนได้รับการเผยแพร่เป็นที่รู้จัก					
9	ท่านต้องการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
10	ท่านต้องการเรียนรู้วิธีการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

3.2.2 ด้านเนื้อหา

ท่านมีความสนใจเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องใดบ้าง ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

☐ กล้วยกรอบสมุนไพร	☐ ลูกประคบ
☐ กระยาสารทสมุนไพร	☐ แชมพูสมุนไพร
☐ วันสมุนไพร	☐ น้ำยาล้างจานสมุนไพร
☐ ยาหม่องสมุนไพร	☐ ภาษามอญ
☐ ยาเหลืองสมุนไพร	☐ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
☐ พิมพ์เสนน้ำสมุนไพร	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

3.2.3 ด้านแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ท่านมีความสนใจเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ในแบบใดบ้าง

ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

☐ การบรรยาย	☐ การใช้อินเทอร์เน็ต
☐ การสาธิต	☐ สื่อวีดิทัศน์
☐ การลงมือปฏิบัติ	☐ ไปความรู้ ไปงานกิจกรรม
☐ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้	☐ การศึกษาดูงาน
☐ กระบวนการกลุ่ม	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

3.2.4 ด้านสถานที่

ท่านสะดวกที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใด (เลือกเพียงข้อเดียว)

☐ โรงเรียนใกล้บ้าน	☐ วัดใกล้บ้าน
☐ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	☐ องค์การบริหารส่วนตำบลขุนศรี
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	

3.2.5 ด้านเวลาในการจัดกิจกรรม

ช่วงเวลาใดที่ท่านสะดวกในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (เลือกเพียงข้อเดียว)

☐ วันธรรมดา ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.)	☐ วันหยุด ช่วงเช้า (10.00-12.00 น.)
☐ วันธรรมดา ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.)	☐ วันหยุด ช่วงบ่าย (13.00-15.00 น.)
☐ วันธรรมดา ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.)	☐ วันหยุด ช่วงเย็น (15.00-17.00 น.)
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....*	

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง)

เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์คนในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาให้การสัมภาษณ์ เพื่อแสดงทัศนะของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลการสัมภาษณ์ของท่านไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนต่อไป

3. ข้อมูลการสัมภาษณ์ของท่าน ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลวิชาการสำหรับการทำปริญญานิพนธ์เท่านั้น

นางสาวกุลิดา ทัศนพิทักษ์

นิสิตปริญญาเอก สาขาการศึกษาผู้ใหญ่

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล.....อายุ.....

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....

สถานที่ทำงาน.....

ประสบการณ์การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....

.....

ความชำนาญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าสภาพเศรษฐกิจในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร
2. ท่านคิดว่าในชุมชนของท่านมีปัญหาด้านสังคมหรือไม่ อย่างไร
3. ท่านคิดว่าในชุมชนของท่านมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร
4. ท่านคิดว่าปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนคืออะไร
5. ท่านคิดว่าสาเหตุอะไรที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไป
6. ในปัจจุบันมีใครเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบ้าง และมีวิธีการสืบทอด

อย่างไร

7. ท่านคิดว่าผู้ที่อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีลักษณะอย่างไร และควรเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง

8. ท่านคิดว่าใครควรเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เพราะเหตุใด

9. ท่านคิดว่าทำไมจึงต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

10. ท่านคิดว่าจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างไร

11. ท่านคิดว่าคนในชุมชนมีการแสดงออกถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

12. ท่านคิดว่าคนในชุมชนมีความต้องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านมาเป็นอาชีพหลักหรือเสริมเพื่อสร้างรายได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

13. จากประสบการณ์ของท่านการจัดหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีเป้าหมายอย่างไรบ้าง

14. จากประสบการณ์ของท่านการกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมีเนื้อหาอะไรบ้าง
15. จากประสบการณ์ของท่านมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
16. จากประสบการณ์ของท่านมีการใช้เทคนิคการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนอย่างไร
17. จากประสบการณ์ของท่านใช้สื่อประเภทใดบ้างในการถ่ายทอดความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับคนในชุมชน
18. จากประสบการณ์ของท่านการประเมินความรู้ที่เหมาะสมกับคนในชุมชน ใช้วิธีการใดบ้าง

แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของหลักสูตร

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรในประเด็นต่อไปนี้ มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และโปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

5	หมายถึง มีความเหมาะสม	ระดับมากที่สุด
4	“	ระดับมาก
3	“	ระดับปานกลาง
2	“	ระดับน้อย
1	“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	หลักการของหลักสูตรมีความเหมาะสม					
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสม					
3	เนื้อหาของหลักสูตรมีความชัดเจน เหมาะสม					
4	เนื้อหาที่มีความครอบคลุมความรู้ที่ผู้เรียนควรจะได้เรียน					
5	เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับการกำหนดหน่วยการเรียนรู้					
6	เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จริง					
7	ระยะเวลาในการเรียนตามหลักสูตรมีความเหมาะสม					
8	ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
9	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
10	การประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์					
11	การประเมินผลมีความเหมาะสมกับการปฏิบัติได้จริง					

แบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ มีความสอดคล้องหรือไม่ โดยกาเครื่องหมาย (/) ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านและหากท่านมีข้อเสนอแนะโปรดเขียนลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตามรายการประเมินในแต่ละรายการ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

+1	หมายความว่า	แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม
0	หมายความว่า	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความเหมาะสม
-1	หมายความว่า	แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความเหมาะสม

ที่	รายการ	การพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1	ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการของหลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร				
2	ความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหาสาระหลักสูตร				
3	ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
4	ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้				
5	ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับการประเมินผล				

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมองค์ประกอบของหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนอ่านข้อความแล้วกาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก
 และกาเครื่องหมาย ✕ หน้าข้อความที่ผิด พร้อมทั้งแก้ไขให้ถูกต้อง

แก้ไข

	1. ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบเนื่องกันมา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน
และปฏิบัติสืบทอดกันมาเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	2. การปฏิบัติตามผู้ใหญ่จัดเป็นการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา	
	3. ผู้เรียนได้ศึกษาจากของจริงเป็นประโยชน์โดยตรงที่ได้จาก
การศึกษาจากปราชญ์/ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
	4. การฟังบรรยายเป็นวิธีการถ่ายทอดข้อมูลละเอียดชัดเจน
กว่าการได้ลงมือปฏิบัติจริง	
	5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาศึกษาและพัฒนาเป็นการแสดง
ถึงการเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการช่วย
อนุรักษ์	
	6. บันทึกสูตรยาเก็บไว้เป็นความลับเป็นวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นที่ดีที่สุด	
	7. สมุนไพรที่ราคาแพงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต	
	8. หากท่านต้องการให้คนในชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควร
สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนเป็นอันดับ
แรก	

- 9. เทคโนโลยีก้าวหน้ามากเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อยๆสูญหายไป
- 10. การใช้เฉพาะสมุนไพรที่ปรุงเป็นยาตำกับการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้องมีหลักการ
- 11. สมุนไพร หมายถึง ผลผลิตธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุง ร่างกาย
- 12. โรคสุนัขบ้า โรคบาดทะยัก อาเจียนเป็นโลหิตไม่ควรใช้สมุนไพรรักษา
- 13. สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจที่มีอาการไอ และระคายคอกจากเสมหะ คือมะแว้งเครือ
- 14. กลัวน้ำว่ามีสรรพคุณช่วยรักษาอาการท้องเสีย
- 15. หากท่านมีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ ควรรับประทานมันเทศต้มขิง
- 16. ฟาทะลายโจนสมุนไพรที่ใช้รักษาอาการเริ่มและงูสวัด
- 17. ขิงช่วยรักษากลากเกลื้อน
- 18. เราใช้ประโยชน์จากน้ำมันหอมระเหยกับร่างกายอมลดอาการระคายคอ
- 19. การทำกลัวยกรอบสมุนไพรช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 20. การทำน้ำยาล้างจานสมุนไพรใช้เองประหยัดค่าใช้จ่ายและนำสมุนไพรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็น	ระดับมากที่สุด
4		“	ระดับมาก
3		“	ระดับปานกลาง
2		“	ระดับน้อย
1		“	ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
2	ท่านมีความหวังใจว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านจะสูญหาย					
3	ท่านต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
4	ท่านเห็นคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
5	ท่านสนใจเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่าน					
6	ท่านมีความสุขที่ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่าน					
7	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์					
8	ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้					
9	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ง่าย					
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการประกอบอาชีพเสริม/หลักได้					

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

แบบประเมินความพึงพอใจที่มีหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้พิจารณาแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการเรียนรู้อัตนวิธานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกาเครื่องหมาย ✓ เลือกระดับความคิดเห็นโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจ	ระดับมากที่สุด
4	“		ระดับมาก
3	“		ระดับปานกลาง
2	“		ระดับน้อย
1	“		ระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1.	ความชัดเจนในการบรรยายของวิทยากร					
2.	การตอบคำถามของวิทยากร					
3.	ความชัดเจนของเนื้อหาสาระในการฝึกอบรม					
4.	ความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม					
5.	ความเหมาะสมของเอกสารประกอบการอบรม					
6.	ความเหมาะสมของสื่อและอุปกรณ์ในการอบรม					
7.	ความเหมาะสมของสถานที่					
8.	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึกอบรม					
9.	ความเหมาะสมของบรรยากาศการฝึกอบรม					
10.	ความพึงพอใจต่อการอบรมในภาพรวม					

ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกุลิดา ทศนพิทักษ์
วัน เดือน ปีเกิด	7 ตุลาคม 2517
สถานที่เกิด	ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	33/3 หมู่ 1 ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี 11150
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครู วิทยชำนาญการ โรงเรียนบ้านคลองพระพิมล ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2535	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนวิสุทธิกษัตริ์
พ.ศ. 2539	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกภาษาไทย จาก สถาบันราชภัฏธนบุรี
พ.ศ. 2547	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) การวัดและประเมินผลการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2551	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกคอมพิวเตอร์ศึกษา จาก สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2552	ประกาศนียบัตรบัณฑิต การบริหารการศึกษา จาก สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2559	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) การศึกษาดุษฎีบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ